

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการ
กับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์

ปริญญานิพนธ์

ของ

ปรานี วัฒนานิเทศกุล

15 ส.ค. 2536

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้า
ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์

กรกฎาคม 2532

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการ
กับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์

บทคัดย่อ

ของ

ประณี วัฒนานิเทศกุล

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กรกฎาคม 2532

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรม
 ความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการ
 กับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง
 จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2532 จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 40 คน
 และกลุ่มควบคุม 40 คน นักเรียนในกลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยวิธีการสอนแบบโครงการและ
 กลุ่มควบคุมได้รับการสอนโดยวิธีสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
 ระยะเวลาในการทดลองกลุ่มละ 16 คาบ คาบละ 50 นาทีเท่ากัน ในเนื้อหาเรื่อง จริยธรรมเพื่อ
 การพัฒนาสังคม ดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบสุ่มกลุ่ม - สอบก่อน - สอบหลัง
 (Randomized Control Group Pretest - Posttest Design)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แผนการสอนโดยวิธีการสอนแบบโครงการ
 แผนการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง
 การเรียนวิชาสังคมศึกษา แบบสอบวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียน และวิเคราะห์ข้อมูล
 โดยใช้สถิติ t-test

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาระหว่างกลุ่มทดลอง
 และกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พฤติกรรมความเป็นผู้นำของ
 นักเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่า
 ทั้งสองกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นผู้นำสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A COMPARISON OF MATHAYOM SUKSA IV STUDENTS' ACHIEVEMENT
AND (LEADERSHIP BEHAVIOR) IN LEARNING SOCIAL STUDIES
THROUGH THE PROJECT METHOD AND THE METHOD
IN THE MANUAL OF THE SUPERVISORY UNIT
DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION

AN ABSTRACT

BY

PRANEE WATANANIMITGUL

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

July 1989

The purpose of this study was to compare Mathayom Suksa IV Students' learning achievement and leadership behavior in learning social studies through the project method and the method in suggested the Teachers' Manual of the Supervisory Unit Department of General Education.

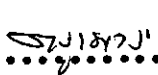
The sample in this study consisted of 80 Mathayom Suksa IV Students at Rachineeburana School, Amphoe Muang of Nakornpathom Province, during the second semester of the 1988 academic year. This sample was sampling randomized and divided into 40 students of experimental group taught through the project method and 40 students of control group taught through the method recommended in the Teachers' Manual. The same contents taught to both groups were ethics for society development. It took each group 16 periods which lasted 50 minutes each. The randomized control group pretest - posttest design was used in the experiment.

The learning achievement test, and the leadership behavior test were used in this study. The t-test was used for data analysis.

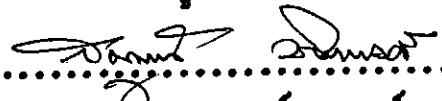
The findings revealed that the learning achievement between the experimental and control groups was significantly different at the .01 level. The leadership behavior between the experimental and control group was not significantly different. It was also found that the creative leadership behavior of both groups was significant at the .01 level.

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำวันสี่และคณะกรรมการสอบใบพิจารณาปริญญาโท
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

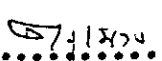
.... ประธาน

(ผศ.ครูเนตร อักษรสวัสดิ์)

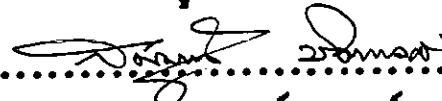
.... กรรมการ

(รศ.ดร.สมบูรณ์ จิตทอง)

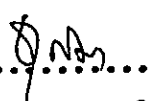
คณะกรรมการสอบ

.... ประธาน

(ผศ.ครูเนตร อักษรสวัสดิ์)

.... กรรมการ

(รศ.ดร.สมบูรณ์ จิตทอง)

.... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ดร.จุฑามะ วัฒนศิริ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญาโทฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศ.ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่ ๕... เดือน สิงหาคม.....พ.ศ.2532

ประกาศคุณูปการ

คุณตาและประไพอันเป็นที่รักของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดา และคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนและวางรากฐานการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ก็ด้วยที่ ด้วยความอนุเคราะห์และให้คำปรึกษาแนะนำอย่างดียิ่งจากคณาจารย์คณาจารย์ที่ปรึกษา อธิการบดี ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ จิตพงศ์ กรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.จุฑามาศ วัฒนศิริ กรรมการสอนปากเปล่า และอาจารย์อภัย ภาตานุพงศ์ ที่กรุณาแก้ไขข้อบกพร่องภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณา และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์สุวิทย์ วรณากาญจน์ อาจารย์ธาวิน วรณากาญจน์ ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการ หัวหน้าหมวดสังคมศึกษา และอธิการบดีโรงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชินีบูรณะ ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัย

ขอขอบคุณ คุณวิภากรณ์ สวัสดิ์เวทิน ที่เป็นผู้สนับสนุนให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ

ขอขอบคุณ คุณสมศักดิ์ อัคราภิวัฒน์ ที่ให้กำลังใจตลอดจนให้คำแนะนำ

ขอขอบคุณ คุณกาญจนา มีพลัง คุณสุศักดิ์ สิงห์บุตร และเพื่อนนิสิตปริญญาโท เอกการมัธยมศึกษาทุกท่าน และขอขอบคุณผู้ ๆ และน้องของผู้วิจัยที่ให้การสนับสนุนความดีมาตลอด ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากทุกท่าน จึงขอขอบพระคุณไว้ด้วยความซาบซึ้ง

ปราณี วัฒนามิตกุล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
- ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	6
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบโครงการ	11
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามคู่มือครูสังคัมศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา	22
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนสังคัมศึกษา	27
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำ	28
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	53
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	54
การกำหนดประชากร	54
กลุ่มตัวอย่าง	54
วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง	55
แบบแผนการทดลอง	55
เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และวิธีสร้างเครื่องมือ	56
ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ	56

วิธีดำเนินการทดลอง	61
การวิเคราะห์ข้อมูล	62
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	62
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	67
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	67
การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำตามลำดับดังนี้	67
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	68
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	71
ความมุ่งหมายของการศึกษาคนควา	71
สมมติฐานในการศึกษาคนควา	71
วิธีดำเนินการศึกษาคนควา	72
การวิเคราะห์ข้อมูล	73
สรุปผลการศึกษาคนควา	73
การอภิปรายผล	74
ข้อเสนอแนะ	78
บรรณานุกรม	80
ภาคผนวก	88
ประวัติย่อของผู้วิจัย	197

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แบบแผนการทดลอง	55
2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวิชาสังคมศึกษาหลังการทดลองของกลุ่ม การสอนแบบ โครงการกับกลุ่มการสอนตามคู่มือครู	68
3 เปรียบเทียบพฤติกรรมรวมความเป็นผู้นำของนักเรียนกลุ่มการสอนแบบ โครงการ กับกลุ่มการสอนตามคู่มือครู	69
4 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมรวมความเป็นผู้นำก่อนการทดลอง และ หลังการทดลองของกลุ่มการสอนแบบโครงการกับกลุ่มการสอนตามคู่มือครู	70
5 ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความยากมาตรฐาน (Δ) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวิชาสังคมศึกษา (ส 402) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	90
6 ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายชื่อของแบบสอบวัดพฤติกรรมรวมความเป็นผู้นำของนักเรียน ...	91
7 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ...	96
8 คะแนนพฤติกรรมรวมความเป็นผู้นำของนักเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม	99

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงขั้นตอนในการสอนแบบโครงการ	19
2 แสดงขั้นตอนการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ..	26
3 แสดงขั้นตอนการวางแผนการสอนแบบโครงการ	57

บทนำ

ความเจริญของสังคมปัจจุบัน จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการศึกษา เป็นแนวคิดที่จะพัฒนา เพราะการศึกษาเปรียบประดุจอาวุธสำคัญในการพัฒนาประเทศที่จะช่วยเสริมสร้าง บำรุงรักษา พัฒนามูลฐานที่เป็นทรัพยากรของชาติ เป็นแรงผลักดันที่ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง และส่งผลให้สังคมก้าวหน้าอีกก้าว (อาร์ง จันทวานิช. 2528 : 4) สำหรับประเทศไทย รัฐบาล ได้กำหนดความสำคัญของการศึกษาในประเทศไว้ในแผนพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการศึกษาของเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นวัยที่กำลังมีคุณภาพสูง มีพลังกำลัง สติปัญญาและความสามารถ ที่จะพัฒนาตนเองและสังคมให้ดีขึ้น ดังนั้นนโยบายของแผนการศึกษาครั้งที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ในข้อที่ 4 ที่กล่าวว่า จะเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ผู้เรียนได้รับรู้ ปักทักษะ พร้อมทั้งความงอกงาม ทางคุณธรรม จริยธรรม สุขภาพอนามัยเร่งพัฒนาคุณภาพของครู ส่งการสอน พัฒนาเนื้อหาสาระ วิธีการสอนให้ทันสมัยกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (อึ้ง ประยอม.

2528 : 56) แนวทางที่จะทำให้การศึกษามีคุณภาพ จะต้องดำเนินการไปตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งแนวทางการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้น มัธยมศึกษาตอนต้นใช้หลักสูตร พุทธศักราช 2521 และมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้หลักสูตรพุทธศักราช 2524 ซึ่งในส่วนมัธยมศึกษา ตอนปลาย มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้เรียน ไปพัฒนาตนเองและสังคม ทั้งนี้จึงต้องขึ้นอยู่กับ กระบวนการ เรียนการสอน ที่จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จดังเป้าหมายได้

แต่ตามสภาพการศึกษาที่เป็นอยู่ปัจจุบัน มีลักษณะดังนี้คือ ประการที่หนึ่ง พิจารณาในส่วน ที่เป็นพฤติกรรมการสอนของครู สุจริต เพียรชอบ (2530 : 28) กล่าวว่า ครูส่วนใหญ่สามารถ ปฏิบัติตามหลักสูตรในระดับปานกลาง ครูผู้สอนไม่เข้าใจความทองการของหลักสูตร ไม่เข้าใจ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และยังมีพฤติกรรมการสอนแบบเดิม คือใช้การบรรยายวิธีการเรียนการสอน จะเน้นที่บทบาทครูเป็นศูนย์กลาง โดยครูจะเน้นความสนใจ เน้นความจำ (อาคม จันทสุนทร. 2530 : 83) ซึ่งความเห็นของ ทะนอม แก้วกำเนิก (2531 : 21) ได้กล่าวว่า สิ่งที่ครู

นำจะคำนึงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือต้องมุ่งให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะ 4 ประการ คือ ให้ความรู้ความสามารถในการทำงาน มีจิตใจ มีคุณธรรม มีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี และรวมทั้ง ทัศนคติที่ดีมีคุณธรรม นอกจากนั้นสิ่งที่พิจารณาประการที่สอง คือเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ตามหลักสูตร

มัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2524 : 5) ต้องการให้ผู้เรียน เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ มีคุณภาพตามคำสั่งคมของการ โดยรู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพ

ในการสร้างสรรคนาฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา แต่จากการศึกษาของ โกวิท ประวาลพุกษ์ (2528 : 6 - 7) พบว่า สภาพการเรียนของนักเรียนยังมีการปฏิบัติที่ไม่นำไปสู่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์คือนักเรียนยังคงทงคนทงนึ่งเรียนอยู่ร่วมกัน ทงคนทงทงงาน เพราะ การเรียนเน้นเนื้อหามากเกินไป ไม่เน้นกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกัน ทำให้ขาดการฝึกการทำงานเพื่อ พัฒนาตนเอง เพื่อความดี มุ่งหวังการเอาชนะเป็นสำคัญ ทำให้เกิดการเอาเปรียบผู้อื่น ไม่รู้จัก การเสียสละ/และเกี่ยวกับตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษา ปรากฏว่า ผลการเรียน

ของนักเรียนต่ำมาก/ทั้งปรากฏจากผลการวิจัยของกรมวิชาการ (2526 : 3) ที่ทำการตรวจสอบ คุณภาพนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั่วประเทศ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพลานามัย สูงกว่าภาษาไทย สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ทว่าการจัดประสบการณ์และกิจกรรม ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไป

ในทางที่พึงปรารถนา จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมยังจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไม่มาก เท่าที่ควร ทำให้หลักสูตรไม่สมบูรณ์ (สุจิต เทียบชอบ. 2530 : 30) ดังนั้นการจะช่วย เสริมสร้างผู้เรียนให้มีการพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพจึงควรพัฒนาทั้งกระบวนการเรียนการสอน ของครู รวมถึงการจัดให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ประสบการณ์ ตามเป้าหมายโดยบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จำเป็นจะต้องกระตุ้นผู้เรียนให้มีการปฏิบัติจริง เพื่อจะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยประโยชน์ ต่อสังคมในมากที่สุด เพราะผู้เรียนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในวัยเยาวชนเป็นบุคคลที่ของการการเรียนรู้อย่างเสริม ท้องเร่งจำเป็นการให้สามารถปฏิบัติจริงในมากขึ้นทวย (วีระชัย จิรชอบธรรม. 2528 : 67)

คุณลักษณะที่ควรปลูกฝังให้แก่ผู้เรียนเป็นประจำและปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย 6 ประการ ได้แก่ การทำงานร่วมกัน การให้ความสำคัญทงงานทงกัน การรู้จักใช้วัสดุอย่างมีค่า การเป็นผูประอบการ ทุกท่าน การไม่เอาเปรียบผู้อื่น และการนิยมใช้วิธีแก้ไขปัญหอยางมีระบบ (โกวิท ประวาลพุกษ์. 2528 : 6 - 7) และจากการสำรวจลักษณะนิสัยในการทำงานของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

มีชา วิทโท (2526 : 40) ในปัจจุบันพบว่า ลักษณะนิสัยในการทำงานระดับพอใช้ ได้แก่ ความสามัคคี ความสะอาด ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และนิสัยที่ควรจะหาวิธีปรับปรุง คือการรู้จักใช้เทคนิควิธีการใหม่ ๆ ความคิดริเริ่ม ความประณีตเรียบร้อย และการรู้จักคัดแปลงให้เหมาะสม ลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมในการทำงานที่ควรจะมีคือ ความขยัน ความสามัคคี ความอดทน มุานะที่จะทำงานให้สำเร็จ และสิ่งสำคัญที่ของการจะให้เกิดขึ้นในค่านักเรียนอีกประการหนึ่ง คือ ความเป็นผู้นำ เพราะผู้นำเปรียบเสมือนดวงประทีปของหน่วยงานและเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาสังคม อีกทั้งเป็นศูนย์กลางพลังของกลุ่มให้ดำเนินงานลุล่วงไปด้วยดี (สมพงศ์ เกษมสิน.

2521 : 395) ในการจัดการเรียนการสอนผู้สอนต้องไม่ยึดมั่นในทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งจนเกินไป ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นแปลกใหม่ เพื่อการพัฒนาสติปัญญา ความคิด เจตคติ ตลอดจนฝึกให้ศึกษาเหตุผล (ประยงค์ นาโค. 2527 : 2) และสิ่งที่จำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียน หัวปี อภิสิทธิ์ (2528 : 11 - 12) กล่าวว่า มีสิ่งที่ควรย้ำเน้น 3 ประการ คือ กระบวนการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดอ่อนของคนไทยทุกระดับ ควรให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของกลุ่ม จะต้องฝึกเชิงปฏิบัติให้ผู้เรียนได้แสดงถึงการปฏิบัติที่ถูกต้องตลอดเวลา มิใช่แต่มีความรู้ ของให้รู้จักการวิเคราะห์ สรุปความ และประการสำคัญ ต้องมีการฝึกทำงานอย่างมีแผนงานและทำงานอย่างเป็นระบบ โดยต้องให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย แผนงาน ขั้นตอนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาของ ประทวน อิศรพงศ์ (2526 : 22) กล่าวว่า เขาชนไทย ชาคการส่งเสริมให้ทำงานกลุ่ม ซึ่งเป็นจุดอ่อนทำให้ขาดคุณลักษณะสำคัญ ๆ ไป คือ ในเรื่อง การขาดลักษณะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ซึ่งแนวคิดของ เมอร์ฟีฟิลด์ (Merrifield. 1961 : 100 - 107) กล่าวว่า ลักษณะความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับกลุ่มมากกว่าแต่ละบุคคล เมื่อเข้าสู่กลุ่มบุคคลแต่ละคนจะนำเอาลักษณะเฉพาะตัว ที่ตนคิดปรับปรุงตัวเข้าสู่กลุ่ม เพื่อจะได้มีวัตถุประสงค์สอดคล้องกัน ความเป็นผู้นำภายในกลุ่มจึงถูกกำหนดโดยผลรวมของทัศนคติ ความต้องการของกลุ่มมากกว่าบุคลิกภาพของบุคคลเพียงคนเดียว และเครื่องวัดคุณภาพของผู้นำคือ การวิเคราะห์ปัญหา ในการที่จะฝึกฝนผู้เรียนระดับมัธยม ซึ่งมีอายุคาบเกี่ยวอยู่ในวัยรุ่น ซึ่งเด็กวัยนี้ ดักกลาส (Douglass. 1955 : 56) กล่าวว่า เป็นวัยที่กระตือรือร้น ต้องการเป็นอิสระในการแสดงออก ต้องการให้เป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ ฉะนั้นอิทธิพลของกลุ่ม จะสามารถนำบุคคลที่เข้าไปรวมกลุ่มไปในทางที่ดี หรือตรงข้ามก็ได้ อันจะทำให้ผู้อยู่ในกลุ่มได้มีความสุข เพราะกลุ่มให้ความมั่นใจและยอมรับ

ในพฤติกรรมของชน การที่จะทำให้ผู้เรียนในวัยรุ่นได้แสดงพฤติกรรมในสภาพที่เหมาะสมบทบาท
ครูจึงต้องให้แนวทางในการแสดงออกให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โอกาส ไม่ปิดกั้นอย่างเคร่งครัด
และปล่อยอย่างเสรีจนเกินความพอดี (โกวิท ประวาทพฤษ. 2528 : 6 - 7) เด็กวัยรุน
จึงควรได้รับการฝึกฝน ลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี จะทำให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อสังคม แต่
การที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบของลักษณะความเป็นผู้นำอยู่ด้วย ซึ่งความเชื่อแต่เดิมถือว่า
ความเป็นผู้นำเป็นพรสวรรค์ที่ตกทอดมาแต่กำเนิดของบุคคลเพียงบางคน ปัจจุบันความเชื่อนี้เปลี่ยนไป
ความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่ฝึกฝนพัฒนาได้ (สมพงศ์ เกษมสิน. 2521 : 395) การพัฒนาความเป็น
ผู้นำจำเป็นต้องใช้เวลา สถานการณ์ที่เอื้ออำนวย รวมทั้งต้องมีเพื่อนในกลุ่มที่ดี (Stogdill.
1967 : 91) การพิจารณาวิธีการสอนที่จะนำมาใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับผู้เรียน ลักษณะวิธีการเรียน
การสอน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับความเป็นจริงในสังคม ซึ่งการสอนแบบโครงการนั้น
ใช้หลักที่คำนึงถึงการ เรียนรู้ โดยการกระทำ ครูจึงควรมุ่งศึกษาจึงควรที่จะนำเอาชีวิตจริงของสังคม
เข้ามาสู่ชั้นเรียน เป็นผู้สร้างบรรยากาศในห้องเรียนเพื่อนักเรียนจะมีส่วนร่วมเสริมสร้างสติปัญญา
และพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ เพราะมีความเชื่อว่า ไม่มีบุคคลิกภาพหรือลักษณะใดที่จะทำให้บุคคลใด
บุคคลหนึ่งเป็นผู้นำได้โดยอัตโนมัติ ความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ จะต้องขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพระหว่าง
ผู้นำกับสมาชิกในระดมของโครงสร้างของงาน (สงวน สิทธิเดชพูน. 2522 : 150 - 151)
ซึ่งจากการศึกษาของ สมบูรณ์ ทองศิษฐ์ (2519 : 52) พบว่า การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน
โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ตามความถนัดและความสนใจ มีส่วน
ในการริเริ่ม วางแผนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีลักษณะความเป็นผู้นำ จะทำให้
มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะของนักเรียนอย่างเด่นชัด แตกนัยเดียวกัน
การปล่อยให้ให้นักเรียนได้แสดงออกเต็มที่ ก็ทำให้เกิดความฉะเหวลงได้เช่นกัน ในการสอนแบบ
โครงการ เปิดโอกาสในการพิจารณาความแตกต่างของผู้เรียนเป็นหลัก ทั้งในด้านสติปัญญา ความถนัด
ความสนใจ ทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนประสบการณ์ จะเอื้อให้ผู้เรียนมีความสามารถได้พัฒนาตน
เต็มที่ ในขณะที่เดียวกัน ผู้ที่ลาหลังก็ได้มีการพัฒนาตนเอง ตามขีดความสามารถเช่นกัน โดยที่ผู้เรียน
จะได้มีการวางแผนดำเนินการตามแผนที่วางไว้ มีการประเมินผลงานตามที่ตนเองเลือก ในการเรียน
การสอนจะดำเนินไปด้วยดีโดยตลอดอย่างจริงจัง ครูจะต้องสร้างแนวทางที่ดี เพราะระบอบการเรียน
การสอนที่สำคัญ และยังคงเป็นจริงก็คือ "ผู้ใหญ่จะต้องเป็นผู้นำของการพัฒนาเด็ก"

(ระพี สาคริก. 2528 : 154) การสอนแบบโครงการ จะฝึกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมที่มีจุดประสงค์แน่นอนด้วยตนเอง ครูจะเป็นที่ปรึกษาในระยะเริ่มต้น แล้วคอยติดตามผล ลักษณะการสอนจะคล้อยตามความจริงในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนได้วางแผนร่วมกัน มีการประสานงานกัน มีการปฏิบัติกิจกรรมตามกำหนดเวลาที่แน่นอน ผู้เรียนซึ่งอยู่ในระดับมัธยมศึกษาต้องอยู่ในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาอย่างมากทั้งทางกายภาพ และจิตใจ มักจะมีการปรับปรุงบุคลิกภาพของตน หรือหาความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าแสดงออก หรือแสดงออกในทางที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นการช่วยพัฒนาคุณลักษณะในตัวผู้เรียนจะมีประโยชน์อย่างยิ่ง ที่จากการศึกษาของ ศิริวรรณ ศิริอารยา (2530 : 73) ได้กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่ฝึกฝนได้ การฝึกฝนปฏิบัติบ่อย ๆ จะเกิดความชำนาญและเคยชินเป็นนิสัย เมื่อผู้เรียนได้พัฒนาพฤติกรรมความเป็นผู้นำให้ปรากฏขึ้นได้ จะช่วยเป็นแรงกระตุ้นการปฏิบัติงานของหน่วยงาน องค์การให้บรรลุเป้าหมายได้และเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง

โดยเหตุที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า การสอนแบบโครงการที่จัดหน่วยการเรียนรู้ใหม่ความสมบูรณ์ในตัวเอง และมีปัญหาที่เกิดจากความสนใจของนักเรียนเอง นักเรียนได้ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ด้วยตนเอง จึงน่าที่จะเป็นการสอนที่ใ้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ และมี การพัฒนาพฤติกรรมความเป็นผู้นำแตกต่างจากการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์หรือไม่

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

- ✓ 1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วย การสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วย การสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
- ✓ 3. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนก่อนเรียนและหลัง การเรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการ และนักเรียนที่เรียน จากการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะเป็นแนวทางในการเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้นักเรียนได้รับการส่งเสริม เพื่อให้เกิดพฤติกรรมความเป็นผู้รู้ อันจะนำไปสู่ความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2531 ของโรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 10 ห้องเรียน รวมนักเรียน 400 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2531 โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 2 ห้องเรียน รวมนักเรียน 80 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง 40 คน และกลุ่มควบคุม 40 คน

3. ระยะเวลาในการทดลอง

กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 16 คาบ คาบละ 50 นาที การทดลองกระทำในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2531

4. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง คือเนื้อหาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สังคมศึกษา (ช 402) เรื่องจริยธรรมเพื่อการพัฒนาสังคม

5. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษานี้ทั้งนี้

5.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การสอน 2 แบบ คือ

5.1.1 การสอนแบบโครงการ

5.1.2 การสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

5.2 ทิวภาพรวม มี 2 แบบ คือ

5.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

5.2.2 พฤติกรรมความเป็นผู้นำ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การสอนแบบโครงการ หมายถึง การสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่นักเรียนสนใจ และนักเรียนจะเป็นผู้วางโครงการหรือวางแผนในการทำกิจกรรมเอง ครูเป็นพี่ปรึกษา โดเมนชันตอน คือ

1.1 ขั้นนำเสนอ เป็นขั้นที่ครูจัดเสนอให้ผู้เรียนเกิดปัญหา หรือความต้องการที่จะวางโครงการเพื่อแก้ปัญหาใดปัญหานี้

1.2 ขั้นกำหนดความมุ่งหมาย นักเรียนเลือกปัญหาและตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนว่า จะทำการศึกษาในเรื่องใด เพื่ออะไร โดยทำงานเป็นกลุ่ม มีการเลือกประธาน รองประธาน กรรมการ เลขานุการ

1.3 ขั้นวางแผน เป็นขั้นที่นักเรียนจะเลือกใช้วิธีการอย่างไร จึงจะบรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งประกอบด้วยการเลือกโครงการ หลักการ วัตถุประสงค์ของโครงการ พี่ปรึกษาสถานที่ ปฏิบัติโครงการ วัน เวลา งบประมาณ วิธีการศึกษาค้นคว้า เครื่องมือ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.4 ขั้นดำเนินการ คือขั้นที่ทำตามโครงการที่วางไว้ของแต่ละกลุ่ม

1.5 ขั้นประเมินผล โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินว่าได้รับประโยชน์อะไรบ้าง

2. การสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ตามแผนการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา โดยยึดลำดับขั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 9 ขั้น ดังนี้

2.1 ขั้นสร้างความสนใจ คือการทำให้นักเรียนตั้งใจจดจ่อในบทเรียน ในขั้นนี้ครูอาจจะพูดเรา สทนา ชักถาม หรือใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจ

2.2 ขั้นแจ้งจุดประสงค์ คือการให้นักเรียนรับรู้จุดหมายปลายทาง หรือเป้าหมายของการเรียนการสอนในบทเรียนนี้ว่า นักเรียนจะได้ทำกิจกรรมอะไรเพิ่มเติมขึ้นหรือได้ทราบว่า

ครูจะให้อะไรแก่นักเรียนในบทเรียนนี้ อันเป็นการทำให้นักเรียนได้มองภาพของสิ่งที่จะเรียน
ได้ล่วงหน้า

2.3 การเร้าให้ระลึกถึงพื้นฐานที่จำเป็นมาใช้ คือขั้นที่ท่องสำรวม หรือโคโยกระทัน
ให้นักเรียนได้แสดง ให้เห็นว่า ความสามารถหรือประสบการณ์พื้นฐานของนักเรียนจะนำไปสู่
จุดประสงค์ของการเรียนรู้นั้น นักเรียนพร้อมหรือมีมากน้อยเพียงใด ครูอาจจะซักถามหรือให้นักเรียน
ปฏิบัติ

2.4 ขั้นเสนอสิ่งกระตุ้น คือการเริ่มกิจกรรมของบทเรียนใหม่ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์
ต่าง ๆ ประกอบการพูด อธิบาย ซักถาม หรือการจัดให้นักเรียนได้กระทำกิจกรรม โดยครูยึด
จุดประสงค์นำทางเป็นหลัก

2.5 ขั้นให้แนวทางการเรียนรู้ เป็นการบอกแนวทางหรือนำทางให้นักเรียนสามารถ
ทำกิจกรรมด้วยตัวของเขาเอง ครูอาจแนะนำวิธีการทำกิจกรรม แนะนำแหล่งค้นคว้า การใช้คำถาม
เป็นการนำทางหรือให้แนวไปคิดเอง

2.6 ขั้นปฏิบัติ เป็นการให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยตัวเอง คือเป็นการให้นักเรียน
ได้แสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์

2.7 ขั้นให้ข้อมูลย้อนกลับ คือการที่แสดงให้นักเรียนเห็นว่า ผลการปฏิบัติกิจกรรม
หรือพฤติกรรมที่แสดงออกนั้น ได้ผลสำเร็จหรือมีปัญหาอย่างไรหรือไม่ ครูแสดงออกด้วยการให้คำชม
คำแนะนำ รวมทั้งการแสดงความยินดีในผลงาน หรือการกระทำของนักเรียน

2.8 ขั้นประเมินพฤติกรรม คือการวัดและประเมินว่าพฤติกรรมหรือผลงานที่นักเรียน
ทำนั้น ได้สอดคล้องตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้อย่างไรบ้างหรือไม่ โดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสม
เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนในบทเรียนนี้

2.9 ขั้นส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอนการเรียนรู้ คือการสรุปย้ำทวน
บทเรียนที่นำเสนอ ให้นักเรียนมีพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ที่มั่นคงขึ้น อาจเป็นแบบฝึกหัด หรือการให้
กิจกรรมเพิ่ม รวมทั้งการบ้าน

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หมายถึง ความรู้ความสามารถของนักเรียน
ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา เรื่องจริยธรรมเพื่อการพัฒนาสังคม โดยครู

จากคะแนนการทำแบบทดสอบหลังจากสิ้นสุดการเรียนรู้แล้ว ในการทดสอบใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งมีเนื้อหาวิชาที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. พฤติกรรมความเป็นผู้นำ หมายถึง การกระทำของบุคคลในการนำและดำเนินกิจกรรมของหมู่คณะไปสู่เป้าหมายที่กำหนด โดยต้องแสดงถึงความสามารถในด้านมนุษยสัมพันธ์ การมีความคิดสร้างสรรค์ มีการวางแผน ความมีเหตุผล ต้องมีความมั่นใจในตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็งอดทน มีคุณธรรม รู้จักเคารพยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความกล้าในการตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ รวมทั้งมีความสามารถนำหมู่คณะเพื่อแก้ปัญหาการศึกษาและกำลังใจของสมาชิกในหมู่คณะด้วย พฤติกรรมความเป็นผู้นำพิจารณาจากคะแนนในการทำแบบทดสอบ พฤติกรรมความเป็นผู้นำ ซึ่งปรับปรุงมาจากของ ยายใจ วิเศษชาติ (2521 : 183 - 211) ซึ่งวัดคุณลักษณะต่าง ๆ 10 ลักษณะดังนี้

4.1 มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การกระทำที่แสดงออกในการที่จะร่วมงานกับบุคคลอื่น มีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มโดยทางสองแฉก

4.2 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงความสามารถทั่วไปในการทำงานของสมองเป็นความคิดให้หลายทาง เป็นการปฏิบัติตามความคิดซึ่งยังเกิดผลที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งใหม่หรือแตกต่างไปจากเดิมในทางที่ดีขึ้น

4.3 ความมีเหตุผล หมายถึง การกระทำที่แสดงออกถึงการรู้จักใช้ความรู้ พินิจพิเคราะห์ เมื่อจะกระทำสิ่งใดจะต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ คำนึงถึงผลประโยชน์ในการกระทำเป็นหลัก

4.4 การวางแผน หมายถึง การกระทำที่จะต้องมีการกำหนดโครงการก่อนที่จะทำ โดยมีการคำนึงถึงขั้นตอน มีระบบและระเบียบมีการติดตามการดำเนินงาน เพื่อให้การทำงานสำเร็จไปอย่างมีเป้าหมาย

4.5 ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงความมั่นใจที่จะทำการอย่างไม่ลังเลใจ หรือหวั่นวิตก แม้จะมีอุปสรรคขวากขว้างก็ไม่เลิกล้มหรือเปลี่ยนใจแต่อย่างใดทั้งสิ้น

4.6 ความมีคุณธรรม หมายถึง การกระทำที่แสดงออกถึงความซื่อสัตย์ เที่ยงตรง ยุติธรรม เคารพในกฎเกณฑ์ตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการกระทำที่แสดงถึงความเอื้อเฟื้อ เมตตา กรุณา รู้จักเสียสละ ให้อภัยผู้อื่น

4.7 การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หมายถึง การกระทำที่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็น โดยมิได้ปิดกั้นหรือจำกัดความคิดและให้นำความคิดเห็นเหล่านั้นมาพิจารณา ทั้งลักษณะที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

4.8 ความมีจิตใจเข้มแข็งออกทน หมายถึง การกระทำที่แสดงออกถึงความสามารถในการที่ทนต่อความยากลำบาก ทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ สิ่งเย้ายวนต่าง ๆ เพื่อไปสู่จุดหมาย

4.9 ความสามารถในการตัดสินใจ หมายถึง การกระทำที่แสดงออกถึงความสามารถในการที่จะตกลงใจที่จะกระทำ หรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่มีการพิจารณาใคร่ครวญจากวิธีการ หรือกำหนดทางเลือกอย่างรอบคอบ

4.10 ความรับผิดชอบ หมายถึง การกระทำที่แสดงออกมาโดยการปฏิบัติหน้าที่ที่จะต้องกระทำด้วยความถูกต้อง ไม่ทอดทิ้ง มีความภาคภูมิใจพยายาม มีความละเอียดรอบคอบ ใช้ความรู้และความสามารถอย่างเต็มที่ มีความปรารถนาที่จะให้หน้าที่ปฏิบัติเป็นไปอย่างดีที่สุด จนเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจได้ มีความพยายามที่จะปรับปรุง การปฏิบัติหน้าที่ให้ยิ่งขึ้นไปอีกและยอมรับความผิดหรือความชอบในผลงานการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

5. ระดับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หมายถึง การกระทำที่มีค่าคะแนนตั้งแต่ระดับที่ 2 ขึ้นไป จากคะแนนที่แบ่งไว้ทั้งหมด 3 ระดับคือ

ระดับที่ 1 คือ การกระทำที่แตกต่างจากที่คนส่วนใหญ่กระทำ

ระดับที่ 2 คือ การกระทำที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติ

ระดับที่ 3 คือ การปฏิบัติในทางผิด

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นหัวข้อดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบโครงการ
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามคู่มือการสอนสังคมศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์

กรมสามัญศึกษา

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการ เรียบเรียงการสอนสังคมศึกษา
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความ เป็นผู้นำ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบโครงการ
 - 5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความ เป็นผู้นำ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบโครงการ

1. ความหมายของการสอนแบบโครงการ

การสอนแบบโครงการ หมายถึง การใช้งานชิ้นใหญ่เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมแห่งการเรียนรู้ แต่เดิมศัพท์นี้ใช้กับการสอนทางทัศนศึกษาโดยไม่คำนึงถึงความตั้งใจ หรือการวางแผนของเด็ก แต่อย่างไรก็ตามในการทำงานชิ้นใหญ่ที่นี้จะต้องมีการวางแผนอยู่แน่นอน ต่อมา วิธีนี้ก็ได้นำมาใช้กับวิชาเกษตรศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่ใช้ในภาคปฏิบัติมาก หลังจากปี ค.ศ. 1900 เป็นต้นมา อิทธิพลทางจิตวิทยาแบบใหม่ทำให้เกิดความเล็งเห็นว่า โครงการควรประกอบด้วยการจัดกิจกรรมแห่งการเรียนรู้อันสืบเนื่องมาจากการขบคิดปัญหา ซึ่งเด็กมีโอกาที่จะเลือกวางแผน และดำเนินการของเขาเองตามหลักความคิดเช่นนี้ เรายึดว่าเมื่อใดที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการพบปัญหาของชีวิตจริง ๆ และให้เขาเรียนรู้การวางแผนและดำเนินการปฏิบัติออกไปอย่างจริงจังแล้ว การเรียนและการปฏิบัติเช่นนี้ ขอบเรียกว่า เป็นการสอนแบบโครงการ ต่อมา

ความหมายของโครงการได้เปลี่ยนแปลงไปอีก ทั้งนี้เนื่องจากปรัชญาของ จอห์น ดิวอี้ และ
 ความสำเร็จของบรรดาครูที่วางแผนแบบหน่วย ให้มีส่วนร่วมที่สำคัญ อันมีรากฐานมาจาก
 แนวชีวิตจริง ๆ ซึ่ง วิลเลียม เอช. คิลแพทริก (W.H. Kilpatrick) ได้หยิบยกความคิด
 แบบใหม่ที่มีขึ้นมาพิจารณาและใช้ในปี ค.ศ. 1918 ท่านได้แสดงให้เห็นลักษณะของโครงการ
 ไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วยความตั้งใจและความเต็มใจนี้ เป็นความพยายามที่จะเสริม
 หรือ เน้นข้อเท็จจริงที่ว่า ความตั้งใจและความสนใจนั้น เป็นปัจจัยที่มีกำลังอำนาจในการเรียน
 ซึ่งมีลักษณะแห่งกิจกรรมที่ประกอบขึ้นด้วยความเต็มใจและตั้งใจ จนเกิดการตกเตียงโต้แย้ง
 คัดค้านกันในศัพท์กันขึ้น ก็เป็นที่เข้าใจและยอมรับกันแน่นอนแล้วว่า โครงการเป็นหน่วย
 แห่งกิจกรรมในการเรียนซึ่งเกิดจากความเต็มใจและตั้งใจของนักเรียนเอง กิจกรรมนี้
 จะต้องเกี่ยวข้องกับงานภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจ และสนุกสนานอยู่ในตัวมันเองแล้ว
 โดยผู้เรียนเป็นผู้ตั้งจุดหมายขึ้นไว้ว่า จะปฏิบัติไปแค่ไหน เพื่อหวังผลอะไร แล้วจึงวางแผน
 และทำเนืองงานต่อไปตามวิธีที่คล้ายคลึงกับวิธีแห่งชีวิตจริง

จึงเห็นได้ว่า การสอนแบบโครงการ เป็นการสอนที่มุ่งให้นักเรียนได้วางโครงการ
 ในการแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติจริงเพื่อแก้ปัญหาตามที่วางแบบไว้

2. รูปแบบของโครงการ

สำหรับรูปแบบการเขียนโครงการ ทูเนกอร์ อิชชวาลลี (ม.ป.ป. :
 55 - 56) กล่าวว่า รูปแบบการเขียนโครงการนั้นจะเป็นรูปแบบใดก็ได้ แต่ให้มีใจความ
 สำคัญ 11 ประการ คือ

- 2.1 ชื่อโครงการ จะทำโครงการอะไรเขียนให้ชัดเจน
- 2.2 หลักการและเหตุผล ในการเรียนจะต้องคำนึงถึงว่า เหตุใดจึงต้อง
 จัดทำโครงการ และทำไมจึงต้องทำโครงการนั้น
- 2.3 วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมาย จะต้องกำหนดให้แน่ชัดว่า การปฏิบัติงาน
 ครั้งนี้จะได้อะไรบ้าง การกำหนดวัตถุประสงค์นี้จะต้องปฏิบัติได้ และประเมินผลได้ด้วย
 การเขียนวัตถุประสงค์จะต้องสัมพันธ์กับหลักการและเหตุผล
- 2.4 สถานที่หรือบริเวณที่ดำเนินการ จะต้องระบุให้ชัดเจน

2.5 ระยะเวลาดำเนินการ จะต้องระบุให้ชัดว่า โครงการนั้น ๆ จะใช้เวลาในการปฏิบัติตามโครงการมากน้อยแค่ไหน เริ่มงานวัน เดือน ปีใด และเสร็จสิ้นวัน เดือน ปีใด

2.6 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการ จะต้องอธิบายให้เด่นชัดว่า การปฏิบัติงานตามโครงการนั้น ๆ จะต้องดำเนินการอย่างไร มีกี่ขั้นตอน และแต่ละขั้นตอนมีการดำเนินการอย่างไร การเขียนจะต้องชัดเจน เพื่อการสื่อความหมายที่ถูกต้องระหว่างผู้ปฏิบัติงานร่วมกัน

2.7 วัสดุอุปกรณ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้ จะต้องเขียนให้ชัดเจนว่า ในการดำเนินงานตามโครงการนั้น ๆ จะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้อะไรบ้าง

2.8 งบประมาณในการดำเนินงาน ใช้งบประมาณเท่าใด

2.9 แหล่งที่คาดว่าจะได้รับความช่วยเหลือ จากที่ไหนบ้าง มากน้อยเพียงใด

2.10 การติดตามผลและประเมินผล ติดตามผลอย่างไร หลังจากได้ปฏิบัติงานเสร็จสิ้นโครงการ โดยออกเป็นขั้นตอน

2.11 บสที่คาดว่าจะได้รับ คาดว่าจะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง หรือสามารถแก้ปัญหาอะไรได้บ้าง ซึ่งจะต้องสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมาย

3. ประเภทของโครงการ

โครงการทั่ว ๆ ไป จะมีอยู่หลายประเภท จากการจัดประเภทของ อัญชลี แฉมเจริญ และสุกัญญา ชาริวัชร (2523 : 79) ได้แบ่งประเภทของโครงการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

3.1 โครงการสิ่งสำเร็จรูป เช่น ทำโต๊ะ เก้าอี้ สร้างเรือ คอกเลี้ยงสัตว์ สนามกีฬา เป็นต้น

3.2 โครงการเพื่อนันทนาการ เช่น การจัดแสดงละคร ถนนคนเดิน การเล่านิทาน การเดินทางไปทัศนศึกษา เป็นต้น

3.3 โครงการแก้ปัญหา เช่น วางโครงการและดำเนินการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสะอาด ความปลอดภัยในการดำเนินการ การดูแลรักษาต้นไม้

3.4 โครงการเกี่ยวกับการฝึกทักษะ เช่น การฝึกทักษะการพูด การเขียน การโฆษณา เป็นต้น

การจัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภทนี้ ทำให้มองเห็นประเภทของโครงการได้เด่นชัดขึ้น และเพื่อให้เด่นชัดขึ้น ละออง การขยายนิยาม และคนอื่น ๆ (ม.ป.ป. : 69) ได้แบ่งประเภทของโครงการแยกย่อยออกไปอีก โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. โครงการเกี่ยวกับการสำรวจ (Exploration Project) ได้แก่ การศึกษา นอกสถานที่ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์
2. โครงการเกี่ยวกับการสร้างวัสดุ (Material Project) ได้แก่ การสร้าง อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเรียนวิชาศึกษาปฏิบัติ เป็นต้น
3. โครงการเกี่ยวกับการเล่น (Play Project) ได้แก่ การเล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ การแสดงละครวรรณคดี และอื่น ๆ
4. โครงการเกี่ยวกับทักษะและความรู้ (Skill and Learning Project) ซึ่งทำการค้นคว้าเรื่องต่าง ๆ

5. โครงการที่จะแก้ปัญหา (Intellectual or Problem Project)
 ริสค์ (Risk. 1958 : 47) ได้แบ่งโครงการออกเป็น 3 ประเภท คือ

5.1 โครงการเกี่ยวกับการสร้างวัสดุ (Physical or Material Project) ได้แก่ การสร้างโต๊ะ การขุดสระน้ำ การทำสวนดอกไม้ การตัดเสื้อ การเพาะเห็ดต่าง เป็นต้น

5.2 โครงการการเรียนรู้ (Learning Project) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนหรือการริเริ่มของนักเรียนแต่ละคน เช่น ท่องการพูดภาษาอังกฤษได้คล่องแคล่ว ท่องการอ่านโน้ตดนตรีออก ท่องการเรียนรู้เรื่องสั้น ท่องการค้นคว้าเรื่องการเสียเงินแทนของไทย เป็นต้น

5.3 โครงการทางความคิดหรือแก้ปัญหา (Intellectual or Problem Solving) เป็นปัญหาที่อาจแก้ได้จากการพิจารณาเหตุผล มีลักษณะเหมือนโครงการการเรียนรู้ แต่แตกต่างกันเฉพาะจุดมุ่งหมาย เช่น การสำรวจผลการทำงานของชุมนุม การวางแผนโครงการแก้ปัญหา เรื่องความสะอาดในโรงเรียน

ถึงแม้ว่าจะได้มีการจัดแบ่งโครงการเป็นหลายประเภท แต่ในการจัดวางโครงการนั้น สิ่งที่ควรคำนึงก็คือ การโดยอ้อมค่า เหมาะสมกับสภาพชีวิตจริง ในคุณค่าทางการเรียน มีแหล่งวิชา

และวัสดุอุปกรณ์อย่างเพียงพอ เหมาะสมกับระดับชั้นเรียน สอดคล้องกับเนื้อหาและเสร็จตามเวลาที่กำหนด

4. จุดประสงค์ในการสอนแบบโครงการ

ฟิตเจอร์ลัด และฟิตเจอร์ลัด (Fitzerald and Fitzgerald. 1955 : 356)

กล่าวถึงจุดประสงค์ในการสอนแบบโครงการว่า

4.1 เพื่อกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียน ทั้งนี้เพราะการสอนแบบโครงการ ผู้สอนจะให้นักเรียนได้เลือกโครงการด้วยตนเอง แทนที่จะเลือก ครูจะจัดสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นเสียก่อน นักเรียนจึงสามารถเลือกโครงการได้

4.2 เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานการณ์จริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการทำงานได้มากที่สุด

4.3 เพื่อพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองที่สะสม เก็บรวบรวมและหาความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4 เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบที่จะให้เสรีภาพในการคิดและการกระทำ

4.5 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ขั้นตอนของการสอนแบบโครงการ

ริสค์ (Risk. 1958 : 473 - 474) และลาร์ดิซาเบล (Lardizabal.

1970 : 56 - 57) ได้เสนอขั้นตอนของการดำเนินการสอนแบบโครงการดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมาย (Purposing) ขั้นนี้ครูจะจัดสถานการณ์เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เมื่อนักเรียนได้เลือกหัวข้อโครงการขึ้นมาแล้ว ทำการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการว่า โครงการนั้นจะศึกษาอะไร จะทำอะไร ขั้นนี้บทบาทของครูคือ ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ครูจะจัดสถานการณ์ วัสดุและกรณีตัวอย่างเรื่องราวต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ฐานะและความต้องการของผู้เรียน

ขั้นที่ 2 วางแผน (Planning) เป็นขั้นที่นักเรียนเสนอแนวทางหรือขั้นตอนต่าง ๆ ที่ตนเองคิดว่า จะเก็บรวบรวมข้อมูล หรือดำเนินการแก้ปัญหา ซึ่งครูต้องช่วยเสนอแนะนำขั้นตอนที่เหมาะสม

ขั้นที่ 3 ดำเนินการ (Executing) เป็นขั้นที่ผู้เรียนต้องดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยครูจะต้องคอยกำกับดูแลให้ผู้เรียนดำเนินการตามแผน และอาจจะต้องช่วยแก้ปัญหาถ้าผู้เรียนไม่สามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 4 ประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นที่ผู้เรียนประเมินผลงานของตนเอง เป็นการประเมินการดำเนินการหรือประเมินผลที่ได้จากโครงการ

ส่วน โรเบิร์ต และฟอร์จ (Ryburn and Forge. 1957 : 180) กล่าวถึง การเรียนการสอนแบบโครงการว่า มีขั้นตอนในการเรียนดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ เริ่มจากความต้องการของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนต้องการที่จะทำอะไรก็กำหนดจุดประสงค์ในสิ่งที่จะทำนั้นขึ้น
2. วางแผน ผู้เรียนจะวางแผนของตน เพื่อจะนำไปปฏิบัติ
3. ดำเนินงาน ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
4. ประเมินผล เมื่อปฏิบัติตามแผนเสร็จแล้ว ผู้เรียนทำการประเมินผลงานของตน
5. ปรับปรุง ทำการปรับปรุงแก้ไขหลังจากประเมินผล และใช้ปรับปรุงข้อบกพร่องสำหรับ สุวัจน์ มุทขเมธา (2522 : 195) ได้เสนอขั้นตอนในการสอนแบบโครงการว่า ควรคำนึงตามขั้นตอนดังนี้

1. ปัญหาหรือความต้องการ ผู้เรียนต้องมีปัญหาหรือความต้องการในอันที่จะทำงานตามโครงการใดโครงการหนึ่งออกมา
2. กำหนดจุดประสงค์ การทำงานตามโครงการนั้นให้ชัดเจน
3. ผู้เรียนวางแผนการทำงานให้สำเร็จตามจุดประสงค์ของโครงการ
4. เสนอแผนงานที่กำหนดเรียบร้อยแล้วต่อครูผู้สอน ครูและนักเรียนพิจารณาแผนร่วมกัน ครูให้แนวคิดและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแผน
5. ดำเนินงานตามแผนและขั้นตอนที่กำหนด เมื่อมีปัญหา อุปสรรค ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ก็อภิปรายปัญหาร่วมกัน มีครูเป็นที่ปรึกษาแนะนำ ครูต้องให้ผู้เรียนใช้ความคิด และการตัดสินใจของตนเองให้มากที่สุด
6. ประเมินผลงาน ผู้เรียนประเมินผลงานของตัวเอง จากการพิจารณากระบวนการสอนในแต่ละขั้นตอนในแต่ละด้านแล้ว มีส่วนในการกำหนดขั้นตอนไม่แตกต่างกันมาก ในการกำหนด

การวางแผนเพื่อเสนอแนวทางของโครงการ จำรัส น้อยแสงศรี (2523 : 105 - 106) ได้กล่าวถึง การสอนโดยการใช้เขียนเป็นโครงการว่ามีหลักการคือ

1. ชื่อโครงการ เช่น การเลี้ยงไก่บ้าน การสังเกตการเจริญเติบโตของพืชบางชนิด การทำสวนครัว การรวบรวมข้อมูลทางสถิติ การทำแฟ้มประโยชน์ การทดลองต่าง ๆ ซึ่งวิธีการศึกษาหรือดำเนินการตามโครงการเหล่านี้ ครูและนักเรียนนำวิธีการสอนแบบทดลองจริงดังกล่าวไปใช้ศึกษา
2. วัตถุประสงค์ของโครงการ จะทำโครงการนั้น ๆ มีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิชาอะไร
3. เจ้าของโครงการ จะทำเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ๆ ละกี่คน มีใครบ้าง
4. ที่ปรึกษา มีใครบ้าง เช่น ครูประจำวิชา ผู้ปกครอง หรือวิทยากรอื่น ๆ
5. ที่ปฏิบัติการของโครงการ จะใช้สถานที่ที่ไหน บ้านของใคร เป็นที่ทดลองโครงการ ให้ระบุให้ชัดเจน
6. ระยะเวลาที่ปฏิบัติการ จะเริ่มโครงการตั้งแต่เมื่อไหร่ และโครงการจะเสร็จสิ้น เมื่อใด
7. วิธีศึกษาค้นคว้า ให้ออกวิธีการที่จะทำให้โครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ เช่น เข้ายุคทดลองเวลา หรือสังเกตเป็นครั้งคราว รวบรวมข้อมูลอย่างไร ให้อธิบายให้ชัดเจน
8. เครื่องมือ ใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์อะไรบ้าง หรือจะใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด
9. ผลที่จะได้รับ ให้คาดคะเนผลที่จะได้รับด้วยว่า หวังจะได้รับผลจากโครงการนั้นอย่างไรบ้าง

การสอนแบบโครงการ มีลักษณะดังนี้

1. ชี้นำเสนอ เป็นขั้นที่ครูเสนอเหตุการณ์หรือสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดปัญหาหรือความต้องการที่จะวางแผนโครงการในการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง
2. ชี้นำกำหนดความมุ่งหมาย เป็นขั้นที่นักเรียนทำการเลือกปัญหาและตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนว่า จะทำการศึกษาเรื่องใด เพื่ออะไร โดยนักเรียนจะเป็น

ผู้ดำเนินกิจกรรม และทำงานเป็นกลุ่ม ภายในกลุ่มให้นักเรียนทำการเลือกประธาน รองประธาน กรรมการและเลขานุการ

3. ขั้นวางแผน เป็นขั้นที่นักเรียนภายในกลุ่มช่วยกันวางแผนว่า จะดำเนินการอย่างไร จึงจะสามารถบรรลุจุดหมายที่วางไว้

ในการวางแผนของนักเรียน จะต้องประกอบด้วย

3.1 ชื่อโครงการ บอกชื่อโครงการที่นักเรียนจะทำ

3.2 หลักการ บอกเหตุผลที่จะต้องจัดทำโครงการนั้น

3.3 วัตถุประสงค์ของโครงการ การปฏิบัติงานครั้งนี้จะมีผลคืออะไรบ้าง

3.4 เจ้าของโครงการ ผู้จัดทำโครงการ

3.5 ที่ปรึกษา ผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือการทำโครงการ

3.6 สถานที่ปฏิบัติงานของโครงการ ใช้สถานที่ใดในการดำเนินการ

3.7 วัน เวลาในการปฏิบัติงาน ใช้เวลากี่วัน เริ่มงานวัน เดือน ปีใด และจะเสร็จสิ้นในวัน เดือน ปีใด

3.8 งบประมาณในการดำเนินงาน ใช้งบประมาณเท่าไร แยกเป็นรายการใช้จ่ายเรื่องอะไรบ้าง

3.9 วิธีการศึกษาค้นคว้า ใช้วิธีหาข้อมูลอย่างไรบ้างในการทำให้โครงการบรรลุจุดหมาย

3.10 เครื่องมือ อุปกรณ์ที่ใช้ วัสดุ อุปกรณ์อะไรบ้าง บอกรายละเอียด

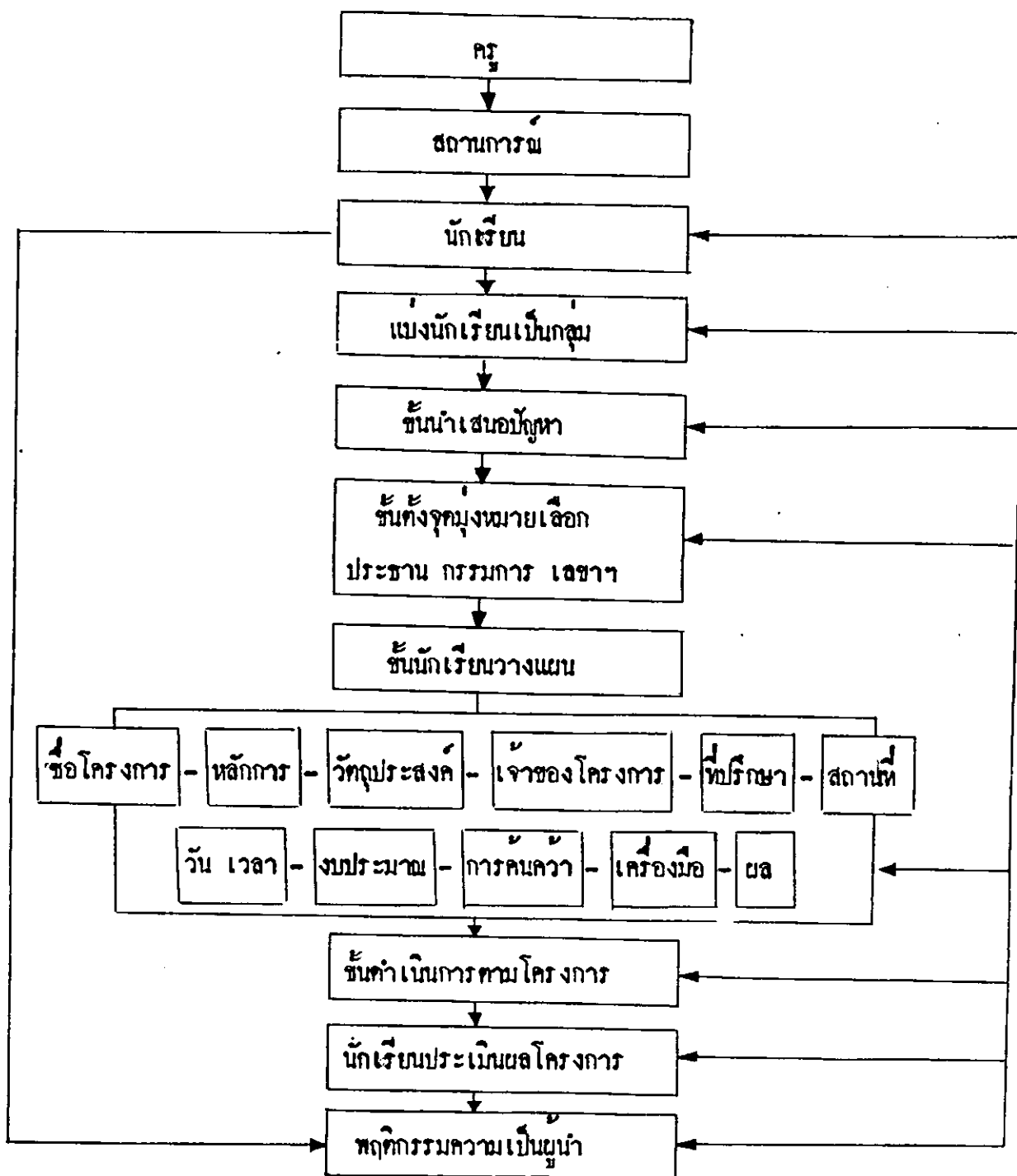
3.11 ผลที่คาดว่าจะได้รับ คาดว่าโครงการที่สามารถแก้ปัญหาอะไรได้บ้าง และจะได้ผลจากการดำเนินงานครั้งนี้มากน้อยเพียงใด

4. ขั้นดำเนินการ เป็นขั้นกระทำตามโครงการที่วางไว้ของแต่ละกลุ่ม

5. ขั้นประเมินผล ทำการประเมินผลโครงการที่เสร็จสิ้นลงไป ให้นักเรียนเป็นผู้ประเมินว่า โครงการนั้นบรรลุจุดหมายหรือไม่ ในการทำโครงการนี้ ผู้เรียนได้รับประโยชน์อะไรบ้าง

6. ทบทวนผล ให้พิจารณาข้อบกพร่องทำรายงานเสนอครู

ลักษณะและขั้นตอนดังกล่าวมาแล้ว สามารถสรุปให้เข้าใจชัดเจน เป็นแผนภูมิได้
 ดังภาพประกอบ 1 โดยปรับปรุงมาจากแผนภูมิของ ไชยรัตน์ ปราบ (2531 : 13)

ภาพประกอบ 1 แสดงขั้นตอนในการสอนแบบโครงการ

6. คุณค่าของการสอนแบบโครงการ

หทัย พันหยง (2525 : 280) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการสอนแบบโครงการว่า

6.1 เป็นการเรียนด้วยการลงมือปฏิบัติงาน ทำให้เป็นที่สนใจของผู้เรียน

6.2 เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานชัดเจนและเข้าใจ

6.3 ฝึกนิสัยในรู้จักการวางแผนงาน

6.4 ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของผลงานที่ปฏิบัติด้วยตนเอง

ชาญชัย ศรีไสยเพชร (2525 : 132) ได้กล่าวถึงคุณค่าในการสอนแบบโครงการ

ดังนี้

1. นักเรียนได้ทำงานเอง โดยตลอด ทนชั้นตอนต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมพัฒนาการต่าง ๆ ของนักเรียน

2. นักเรียนได้ทำการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาของชีวิตจริง เท่ากับเตรียมตัวไว้พร้อมที่จะเผชิญสภาพสังคมจริง ๆ เมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้ว

กิจกรรมของนักเรียนในการสอนแบบโครงการ

ครูเนตร อักษรสวัสดิ์ (ม.ป.ป. : 55) กล่าวถึงกิจกรรมของนักเรียนในการสอนแบบโครงการ ดังนี้

1. การแบ่งกลุ่ม ในการแบ่งกลุ่ม จะต้องให้นักเรียนได้เข้ากลุ่มในโครงการที่สนใจ ความถนัด และสนใจ เพื่อให้มีจำนวนพอเหมาะ มีทั้งคนเก่งและคนอ่อนรวมกัน

2. แต่ละกลุ่ม เลือกคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ คณะกรรมการ เลขานุการ โดยมอบหมายและหน้าที่ คือ ประธานกรรมการ มีหน้าที่ในการวางแผน และนำทางที่ถูกต้องให้แก่คณะกรรมการ รองประธานกรรมการ มีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือประธานดำเนินการ คณะกรรมการทำหน้าที่ดำเนินงานที่ได้รับมอบหมาย และทุกคนทำงานร่วมกันรับผิดชอบ เลขานุการ ทำหน้าที่จดบันทึกการประชุม และนำผลการประชุมที่ตกลงกันมาเสนอในที่ประชุม

3. การประชุมร่วมกันภายในกลุ่ม เพื่อเขียนโครงการให้เป็นไปในทางปฏิบัติงานร่วมกัน

4. สมาชิกทุกคนในกลุ่ม จะต้องนิยามที่รับผิดชอบตามโครงการที่ร่วมกันวางไว้
กิจกรรมที่สามารถนำมาใช้สอนโครงการ ได้แก่ กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ

การอภิปราย ละออง การศึกษานอกสถานที่ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การสัมภาษณ์บุคลากร
การจัดนิทรรศการ

นอกจากนี้ วิจิตร ทองปาน (2527 : 3) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการสอนแบบ
โครงการว่า เป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วเลือกเรื่องราวนั้น
ขึ้นมาเป็นหัวข้อที่จะใช้วางแผนและดำเนินการศึกษา รวบรวมข้อมูลเพื่อตอบคำถามนั้น แล้วจึง
การวางแผน ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ และทำการประเมินผลงานนั้น

สงวนศรี นักงาน (2530 : 21) ได้กล่าวว่า คุณค่าของการสอนแบบโครงการ
เป็นการให้ผู้เรียนจัดทำโครงการที่กลุ่มร่วมกันศึกษา จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักกระบวนการแก้ปัญหา
ด้วยตนเอง ทำงานด้วยตนเองและผู้อื่น ประสานงานร่วมกับผู้อื่น ในขณะเดียวกันช่วยให้มีจิตใจเป็น
ประชาธิปไตย นั่นคือการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเมื่อผู้เรียนทำโครงการเสร็จสิ้นไปแล้ว
จะช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

บันทึกา โสมวงศ์ (2526 : 101 - 102) กล่าวว่า การสอนแบบโครงการ
จะสำเร็จลงด้วยดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียน
ได้แสดงความคิดเห็น ไตร่ตรองกันทั้งปัญหา ครูต้องไม่ครอบงำนักเรียน แต่ต้องคอยส่งเสริมการตัดสินใจ
รับผิดชอบ เพื่อให้โครงการบรรลุเป้าหมาย

การจัดเนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้กับวิธีสอนแบบโครงการ

เมธวอล หศวัณ (2522 : 173) กล่าวว่า ลักษณะของโครงการ ควรเป็น
หน่วยการเรียนรู้ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง โดยครูผู้สอนต้องใช้เทคนิคการบูรณาการ โดยการผสมผสาน
เนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กันภายในขอบเขตของเรื่องที่จะศึกษา
ที่ว่าหน่วยการเรียนรู้มีความสมบูรณ์ มีลักษณะดังนี้ คือ

1. กลุ่มหัวข้อย่อยมีเนื้อหาสัมพันธ์กัน นำมาจัดลำดับก่อนหลังเสียใหม่ภายในหัวข้อใหญ่
ที่เรียกว่า "หน่วย" (Unit) และใช้เวลาต่อเนื่องกัน อาจเป็น 2 สัปดาห์ หรือ 3 - 4 สัปดาห์
หนึ่งแล้วแต่เนื้อหาของบทเรียนนั้น

2. หน่วยแต่ละหน่วยมีความสมบูรณ์ในตัวเอง คือประกอบด้วยความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ การวัดผลและประเมินผลเบ็ดเสร็จอยู่ในหน่วยการเรียนรู้

3. หน่วยแต่ละหน่วยสามารถสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อให้ นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจมากที่สุด

บทบาทของครูในการสอนแบบโครงการ

1. ครูอาจจะวางโครงการร่วมกับนักเรียนในระยะต้น แล้วให้นักเรียนดำเนินการต่อไป

2. ครูจะทอ้งติดตามผลงาน และประเมินผลงานนั้น

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามคู่มือครูสังคมศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ให้แนวการปฏิบัติการสอนโดยเน้นคุณสมบัติ 3 ประการ คือ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของหลักสูตรและจุดหมายปลายทางของการศึกษา การที่จะสอนให้ตอบสนองสมรรถภาพของมนุษย์เป็นการสอนที่จะช่วยตอบสนองจุดประสงค์ของหลักสูตรได้ หน่วยศึกษานิเทศก์ จึงได้จัดทำการสอนเพื่อตอบสนองสมรรถภาพของมนุษย์ โดยจัดทำเป็นคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา โดยยึดรูปแบบการเรียนรู้ของ โรเบิร์ต เอ็ม กานเย (Robert M. Gagne) และลิสเชิลส์ เจ บริกส์ (Lisles J. Briggs) เป็นหลัก (หน่วยศึกษานิเทศก์. 2527 : บทนำ)

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวทางกานเย

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวทางกานเย (Gagne. 1965 : 62 - 170) ได้แบ่งการเรียนรู้แบบพื้นฐานง่าย ๆ ไปจนถึงการเรียนรู้แบบยากและซับซ้อนดังนี้

1. การเรียนรู้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ที่จะไม่ให้แสดงออกมาได้ การเรียนรู้ประเภทนี้ ได้แก่ การเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขตามแบบของ พาฟลอฟ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึก

2. การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง เป็นการเรียนรู้จากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ผู้เรียนมีความตั้งใจและรู้ตัวในการที่จะเชื่อมโยงการตอบสนองที่เหมาะสมต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ กัน เมื่อทำได้ถูกต้องและเหมาะสมจะได้รับการรางวัลหรือการเสริมแรง

3. การเรียนรู้แบบลูกโซ่ เป็นการเรียนรู้การประกอบกิจกรรมต่อเนื่องตามลำดับ ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ตั้งแต่ 2 คู่ขึ้นไป เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำและทักษะต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหว

4. การเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงความถ้อยคำภาษา เป็นเรื่องของการใช้ภาษาเน้นความสำคัญของภาวะภายในมากกว่าแบบแรก

5. การเรียนรู้แบบจำแนกความแตกต่าง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถมองเห็นและแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งเร้า เพื่อที่จะตอบสนองสิ่งเร้านั้นให้ถูกต้อง

6. การเรียนรู้แบบโมติ เป็นการเรียนการตอบสนองร่วมกันต่อกลุ่มของสิ่งเร้าที่มีความแตกต่างกัน ผู้เรียนต้องเรียนรู้สิ่งทั้งหลายกัน สามารถลงสรุปความเหมือนและแยกความแตกต่างของสิ่งเร้าได้

7. การเรียนรู้กฎและหลักการ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมมือหรือเชื่อมโยงมโนคติตั้งแต่ 2 มโนคติขึ้นไปเข้าด้วยกัน และจากการที่สามารถทั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นได้แล้ว จะสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยวิธีการคล้ายคลึงกัน

8. การเรียนรู้การแก้ปัญหา เป็นการเรียนรู้ที่ของอาศัยการคิด โดยการรวมกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของการเรียนรู้ประเภทที่ 7 เข้าด้วยกัน และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้

อาคม จันทสุนทร (2527 : 2 - 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดรูปแบบการสอนแบบกานเบ้ เป็นการจัดรูปแบบการเรียนการสอน มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละบุคคลพร้อมกันอยู่ในสิ่งคนนั้น โดยอาจทำการสอนได้ทั้งระยะสั้นและระยะยาว คือเป็นทั้งการจัดรูปแบบหรือวางแผนในแต่ละชั่วโมง และการจัดวางแผนการเรียนโดยตลอดในบทเรียนหรือในรายวิชานั้นทั้งหมด การจัดรูปแบบการเรียนการสอนถือว่า ถ้ามีการจัดแบบการเรียนการสอนที่ดีแล้ว คนจะเรียนรู้ได้ดีกว่าปล่อยให้เรียนเองตามธรรมชาติ จึงควรจัดอย่างมีระบบ คือมีขั้นตอนการพิจารณาความทองการจำเป็น

เป้าหมาย การดำเนินการต่อเนื่องจนถึงขั้นให้นักเรียนทราบผลการปฏิบัติ และต้องเน้นหลักว่า มนุษย์
เรามีการเรียนรู้รู้อย่างไร คือต้องการรู้กระบวนการ เรียนรู้และสภาพการเรียนรู้ทาง ๆ

อาคม จันทสุนทร (2527 : 6 - 7) กล่าวถึงหลักการและเหตุผลในการจัดรูปแบบ
การเรียนรู้การสอนตามแนวของ กานเยวาทอง เริ่มตนทวความทองการจำเป็นของการเรียน
การสอนนั้น มีการกำหนดเป้าหมายใหญ่ นำเป้าหมายใหญ่มาคำหนดโครงสร้างของหลักสูตร กำหนด
จุดประสงค์รายวิชาที่สามารถบอกผลการเรียนรู้ออกมาในรูปของพฤติกรรมที่สังเกตได้ ระบุมรรณภาพ
ทาง ๆ ทั้งสภาพภายในและสภาพภายนอกของมนุษย์ได้ถูกทอง กำหนดเงื่อนไขแต่ละมรรณภาพ
เพื่อกำหนดการวางแผนการเรียนรู้การสอนโดยการทำแผนการสอน ต้องทำเป็นหน่วยย่อย ๆ
แต่ละรายวิชา กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมแต่ละบทเรียน ซึ่งเป็นการจัดสภาพภายนอก ทำให้
การปฏิบัติการสอนของครูทำไ้ตรงจุดประสงค์ ในการประเมินผลจะทองประเมินตามจุดประสงค์
ที่ทั้งไว้เป็นหลัก และทองเป็นการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดงาน เพื่อให้การเรียนรู้การสอนสมบูรณ์

การจัดเหตุการณ์การสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพมนุษย์

เพื่อให้เป็นไปตามลำดับขั้นการสอน โดยยึดจุดประสงค์และสมรรถภาพการเรียนรู้ของ
ผู้เรียน มีลำดับขั้นดังนี้ (มัลลิการ์ หงษ์ปริตร. 2527 : 140 - 143)

1. เราความสนใจ เป็นวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อให้เด็กสนใจทันตัวพร้อมที่จะเรียน
อาจใช้วิธีการพูดคุย ชักถาม หรือใช้สื่อต่าง ๆ
2. แจงจุดประสงค์ คือการบอกให้เด็กทราบว่า จะได้เรียนเรื่องอะไร ห่าอะไรบ้าง
เป็นการวางแผนให้แกผู้สอนและผู้เรียน เพื่อไปสู่เป้าหมาย
3. ทบทวนความรู้เดิม เพื่อจะห่าใหญ่เรียนมพื้นฐานความรู้เก่าห่า อาจทำได้โดยการ
ซักถาม บอกเล่า หรือทดสอบทอนสอน
4. เสนอบทเรียนใหม่โดยใช้อุปกรณ่าช่วย เพื่อให้บทเรียนใหม่น่าสนใจ และน่าติดตาม
5. ครูให้แนวความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานที่นักเรียนจะฝึกปฏิบัติ โดยวิธีการที่สอดคล้องกับ
สมรรถภาพของมนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของจุดประสงค์ปลายทางของคาบนั้น
6. นักเรียนรู้ปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแสดงออกตาม
สภาพการที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กได้ฝึก สามารถแก้ไขปัญห่าต่าง ๆ ได้

7. นักเรียนทราบผลปฏิบัติทันทีที่ผ่านไป ย่อมทำให้นักเรียนได้แก้ไขข้อบกพร่อง ในชั้นนี้ ครูอาจจะให้คำชี้แจงแก้ไขด้วยตนเอง หรือนักเรียนประเมินตัวเอง

8. ประเมินผลการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ ในแต่ละคาบ เพื่อจะทำให้ผู้สอนทราบว่า การสอนของตนในคาบนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ อาจทำได้โดยครุทศสอบย่อย

9. เน้นให้เกิดความแม่นยำและสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ โดยให้การบ้าน ทำรายงาน หากความรู้เพิ่มเติมจากที่เรียนไปแล้วในชั้นเรียน

สามัคคี รัตนบุรี (2523 : 208 - 209) ได้กล่าวถึงการนำลำดับขั้นของเหตุการณ์ การสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของมนุษย์ นำมาทำแผนการสอน ซึ่งสามารถจัดขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเร้าความสนใจ

ขั้นที่ 2 บอกให้นักเรียนทราบจุดประสงค์ของบทเรียน

ขั้นที่ 3 ทบทวนความรู้ ก่อนที่จะสอนเรื่องใหม่ต่อไป

ขั้นที่ 4 เสนอบทเรียนใหม่ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ช่วย

ขั้นที่ 5 การให้แนวทางในการเรียนรู้

ขั้นที่ 6 ขั้นปฏิบัติ

ขั้นที่ 7 การทราบผลการปฏิบัติ

ขั้นที่ 8 ขั้นประเมินผลการสอนตามจุดประสงค์

ขั้นที่ 9 ช่วยให้ง่ายและถ่ายทอดการเรียนรู้

มัลลิการ์ พงษ์ปริตร (2527 : 157) กล่าวว่า ในการทำแผนจะต้องคำนึงถึงวิธีการดังนี้

1. วิเคราะห์จุดประสงค์ ถ้าจุดประสงค์ปลายทางของการเรียนรู้ในคาบนั้นคืออะไร มุ่งเน้นสมรรถภาพใดเป็นสำคัญ และจากนั้นจึงแยกจุดประสงค์ปลายทางออกเป็นจุดประสงค์ย่อย และพิจารณาการจัดเนื้อหาสาระของวิชาที่จะใช้สอนนำตามลำดับขั้นตอนก่อนหลัง

2. วิเคราะห์การเรียนรู้ ถ้าผู้เรียนจะเรียนรู้ในคาบนี้ได้ จำเป็นต้องมีการประเมินอะไรบ้าง จะจัดสภาพการเรียนการสอนที่จะให้สอดคล้องกับสมรรถภาพของการเรียนรู้ของมนุษย์ในแต่ละสมรรถภาพอย่างไร รวมทั้งจะจัดลำดับเหตุการณ์การเรียนการสอนอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับการเกิดการเรียนรู้ในสมองคน

ซึ่งจากลำดับขั้นการสอนของงานเบื้องต้น 9 ขั้น จัดเป็นแผนภูมิแสดงขั้นตอนการสอนตาม
คู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ได้ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงขั้นตอนการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์
กรมสามัญศึกษา

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนสังคมศึกษา

วิชาสังคมศึกษาเกี่ยวข้องอย่างมากกับการจัดการศึกษาของพลเมือง มีส่วนช่วยให้
 ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการตัดสินใจเพื่อการแก้ไขปัญหาทั้งส่วนตัวและสังคม และสามารถ
 มีส่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรของรัฐอีกด้วย จากแนวคิดดังกล่าวได้มีผู้รวบรวมความมีคุณค่า
 ของวิชาสังคมศึกษาไว้ดังนี้คือ

หทัย ทันหยง (2525 : 25 - 26) ได้ชี้ให้เห็นคุณค่าของวิชาสังคมศึกษา คือ

1. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ชีวิต ในทางสร้างสรรค์ ประสบการณ์ยอมรับประกอบด้วยความรู้ หักสนคติ หักชะ ซึ่งผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม ปรับตัวเข้ากับภาวะของสังคมได้เป็นอย่างดี
2. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจแจ่มแจ้งต่อสังคมมนุษย์ อันเป็นช่องทางให้เกิดความร่วมมือกันสร้างประโยชน์สุขแก่สังคม ส่วนรวมได้อย่างดี
3. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงบทบาทในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับค่านิยมในสังคม
4. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุผลของสังคมและปฏิบัติได้ในทางระเบียบ ซื่อสัตย์ กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้น ๆ
5. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดแนวคิด หักสนคติและหลักการที่จะแก้ปัญหาสังคมด้วยหลักแห่งปัญญาและเหตุผล
6. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดหักสนคติและหักชะนิสัยที่จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยวิถีทางแห่งหลักประชาธิปไตย

สำหรับเป้าหมายของวิชาสังคมศึกษานั้น เน้นพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้สอดคล้องกับที่ สมบูรณ์ จิตพงศ์ (2523 : 7) กล่าวว่า การเรียนวิชาสังคมศึกษาไม่ใช่ว่าผู้เรียนได้เรียนรู้ในศาสตร์ทางสังคมทุกสาขา เพื่อพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาการเฉพาะบางสาขาแต่อย่างใด แต่เป็นการเรียนเพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับตนเท่านั้น

มอร์เฟท และคนอื่น ๆ (Morphet and Others. 1967 : 122) ได้ให้ความหมายของความเป็ยผู้นำว่า หมายถึงอิทธิพลของการกระทำ พฤติกรรม ความเชื่อ และความรู้สึกของบุคคลหนึ่งในระบบสังคมที่มีต่ออีกบุคคลหนึ่ง โดยที่บุคคลกระทำเต็มใจยอมรับอิทธิพลนั้น

เทอร์รี่ (Terry. 1960 : 5) กล่าวว่า การเป็นผู้นำคือกิจกรรมที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง เพื่อจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

โคอนทซ์ และโอคอนเนล (Koontz and O'Donnell. 1964 : 517) กล่าวถึงการเป็นผู้นำ หมายถึง การมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นในปฏิกิริยาที่ในอันที่จะบรรลุถึงจุดประสงค์ร่วมกัน การเป็นผู้นำเป็นวิธีการของการสั่งการ เพื่อให้กลุ่มใดบรรลุจุดประสงค์ แตกต่างกันไป ผู้นำก็ไม่เสียเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง

มอร์ริส และเอ็มซีแมน (Morris and M. Seeman. 1964 : 87 - 89) ได้นิยามการเป็นผู้นำในรูปพฤติกรรมไว้ 4 กลุ่ม คือ

1. การยกย่อง กลุ่มนี้ถือว่า ผู้นำเป็นหัวรวมของความสนใจ เป็นตัวแทนของกลุ่ม การยกย่องนับถือนี้จะช่วยเป็นเครื่องขัดขวางความไม่เอียงในการเลือกผู้นำทางสังคมด้วย
2. สถานะ กลุ่มนี้ถือว่า การเป็นผู้นำเหมือนกับความสำเร็จของตำแหน่งของผู้นำ
3. พฤติกรรม ตามแนวคิดของกลุ่มนี้ ผู้นำ คือบุคคลที่แสดงพฤติกรรมของการนำ เนื่องจากบุคคลที่มีตำแหน่งต่างกัน ย่อมมีพฤติกรรมของการนำไม่เหมือนกัน
4. อิทธิพล การเป็นผู้นำ คือการมีอิทธิพลเหนือคนอื่น และชักนำให้คนอื่นปฏิบัติตามเพื่อบรรลุจุดประสงค์ในทางที่ดี

แคทซ์ และคาห์น (Katz and Kahn. 1966 : 301) ให้ความหมายของการเป็นผู้นำไว้ 3 ประการ คือ

1. เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของตำแหน่ง
2. เป็นคุณสมบัติของตัวบุคคล
3. เป็นการจำแนกแบบของพฤติกรรม

โบลส์ และคาร์เวนพอร์ท (Boles and Davenport. 1975 : 154 - 155) เชื่อว่าการเป็นผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลมีความคิดริเริ่มที่จะช่วยให้กลุ่มใดก้าวไปสู่จุดประสงค์

ซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน ช่วยทำให้กลุ่มคงอยู่ได้ และช่วยให้คนในกลุ่มสมปรารถนาในสิ่งที่ต้องการ โดยที่สิ่งที่ต้องการนั้นเป็นวัตถุประสงค์ให้เขาเข้ามารวมเป็นสมาชิกของกลุ่ม

โสภา ฐิตชัยกุล และอรทัย ชื่นภักย์ (ม.ป.ป. : 220 - 221) ได้รวบรวม ความหมายของความเป็นผู้นำไว้ดังนี้คือ

ทิตัส (Titus) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ความเป็นผู้นำ เป็นศิลปะที่จะชักจูง ให้คนทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง และให้เขาทำด้วยความพึงพอใจ

ทีท (Tead) กล่าวว่า การเป็นผู้นำเป็นกิจกรรมที่มีอิทธิพลให้คนร่วมมือกันทำงาน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้วยความปรารถนาของเขาเอง ความเป็นผู้นำยังเป็นกระบวนการ ของความช่วยเหลือให้หมู่คณะทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของหมู่คณะ

ฮัมฟิล (Hampill) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นพฤติกรรมของบุคคลแต่ละบุคคล ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแนะนำกิจกรรมของหมู่คณะ ผู้นำที่มีความสามารถ จะต้องประเมินผลงานให้ แต่ละคนตัดสินใจที่จะทำงานของหมู่คณะโดยความปรารถนาของตนเองและในงานนั้นมีประสิทธิภาพ

ลาปีแอร์ และฟรานส์วอร์ธ (Lapierre and Frawsworth) ให้ความเห็นว่า ความเป็นผู้นำเป็นพฤติกรรมซึ่งกระหม่อมกระเหือนมาจากพฤติกรรมของบุคคลอื่นมากกว่าจะเป็นพฤติกรรม ที่กระหม่อมกระเหือนจากตัวผู้นำเอง

ซาร์ท และนอร์ท (Sartain and North) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นกระบวนการ ของกิจกรรมกลุ่มที่เกี่ยวกับการแนะนำ การริเริ่ม การออกกระเบียบคำสั่งและความร่วมมือ

กิบบ์ (Gibb) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นความสัมพันธ์ของบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ อันจะทำให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนมีบุคลิกภาพอันขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ที่ทำให้เขามีความเต็มใจ เกิดความรู้สึกและเข้าใจในการสั่งงาน และความสมบูรณ์ของคนอื่นในการทำงาน

สมพงศ์ เกษมสัน (2521 : 395) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การเป็นผู้นำ โดยใช้อิทธิพลในการดำเนินการ หรือปฏิบัติงาน หรือการให้ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ใน ความสัมพันธ์ ซึ่งมีอยู่ต่อกันทั้งกับสมาชิกในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนาจการ โดย ใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน เพื่อมุ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ยงยุทธ กลกุล (2528 : 29) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำ เป็นหน้าที่รวมของหลาย ๆ อย่าง และเป็นทั้งความรู้สึก หรือการแสดงออกของกลุ่มด้วย

จากความหมายของความเป็นผู้นำดังกล่าวแล้ว สรุปได้ว่า ความเป็นผู้นำเป็นลักษณะของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมา เมื่อได้ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเป็นความสามารถที่เกิดขึ้นระหว่างที่การทำงานร่วมกัน หรือร่วมอยู่ในเหตุการณ์เดียวกัน เพื่อให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จภายใต้สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ดังนั้น ความเป็นผู้นำจึงเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ทุกคน จะแตกต่างกันไปก็คือ บางคนมีความเป็นผู้นำมาก บางคนมีความเป็นผู้นำน้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษา และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

ความหมายของผู้นำ

พ. ที่ใดก็ตามที่คนอยู่รวมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เราจะพบผู้นำคนหนึ่งเสมอ ถ้ามีคนรวมกันอยู่มาก อาจจะมีผู้นำมากกว่าหนึ่งคนก็ได้ กลุ่มคนที่รวมกันอยู่ มักมีใครคนหนึ่งหรือหลายคน มีบทบาทมากกว่าคนอื่น ๆ มีหลายคนชอบเขา ขอมรับนับถือและรับฟังเขา และเขามีนอำนาจเหนือคนอื่นอีกจำนวนมาก เขาคือผู้นำและคนอื่นคือผู้ตาม นอกจากผู้นำและผู้บริหารไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลคนเดียวกัน ผู้บริหรมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่ม เพราะขาดความเป็นผู้นำ บุคคลอื่นในกลุ่มอาจเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกในกลุ่ม ทั้งนี้เพราะเขามีความเป็นผู้นำอยู่ในตัว แสดงว่าในกลุ่มคนหนึ่ง ๆ หรือหน่วยงานหนึ่ง ๆ อาจมีผู้นำหลายคน นอกเหนือจากผู้นำโดยตำแหน่ง ฉะนั้นจึงมีผู้เสนอหลักเกณฑ์สำหรับพิจารณาว่า ผู้นำคือใคร ไว้ดังนี้

บาโจ วีละชาติ (2521 : 16) ได้รวบรวมความหมายของผู้นำไว้หลายประการ แนวคิดของผู้นำตามคำจำกัดความของ กูด (Good) ว่า ผู้นำ คือผู้ที่ได้รับการยกย่อง หรือได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีความสามารถในการนำหมู่คณะไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายในการทำงาน แนวคิดของ อิงลิช แอนอิงลิช (English and English) และฟิวดเลอร์ (Fiedler) ให้ความหมายคำว่า ผู้นำไว้เหมือนกันว่า ผู้นำคือบุคคลซึ่งมีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการทำงาน ให้หน่วยงานดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

ประทุม รอดประเสริฐ (ม.ป.ป. : 3 - 4) ให้ความหมายของผู้นำ ไว้ดังนี้

1. ผู้นำ คือผู้ที่ใช้อิทธิพลเพื่อให้บังเกิดผลต่อพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ตามในสถานการณ์ต่าง ๆ
2. ผู้นำ คือผู้ที่ใช้อิทธิพลเหนือคนอื่น โดยชักชวนให้คนอื่นเหล่านั้นช่วยปฏิบัติภารกิจให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. ผู้นำ คือผู้ที่ปฏิบัติภารกิจของผู้นำ หรือเป็นผู้มีอิทธิพลชักจูงผู้อื่นให้ปฏิบัติงานใหม่หรือถึงเป้าหมายที่กำหนด

ริชชี (Richy) สาร (2516 : 223 - 224) ได้นิยามคำว่า ผู้นำโดยอาศัยหลัก

3 ประการ คือ

1. ผู้นำ คือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มคนหลาย ๆ คน ที่มีอำนาจอิทธิพลหรือความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความนึกเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งของเขาได้ ผู้นำมีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติของผู้อื่น

2. ผู้นำ คือบุคคลที่มีอำนาจเหนือในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการ 2 ทาง คือผู้นำที่มีอิทธิพลเหนือผู้ตาม และในทำนองเดียวกัน บางคราวผู้ตามก็มีอิทธิพลเหนือผู้นำ ความเป็นผู้นำจึงเป็นผลรวมของทัศนคติของสมาชิกในกลุ่มคนนั่นเอง ความเป็นผู้นำของกลุ่มคนที่ทัศนคตินิยมเผด็จการ มักเป็นนักเผด็จการด้วย ส่วนผู้นำของกลุ่มคนที่ทัศนคตินิยมประชาธิปไตย ก็มักจะเป็นคนที่มีความเป็นประชาธิปไตยเต็มตัว

3. ผู้นำแตกต่างจากหัวหน้าหรือผู้บริหาร คนสองคนนี้อาจจะเป็นคน ๆ เดียวกันได้ แต่ไม่จำเป็นเสมอไป หัวหน้าหรือผู้บริหารหลายคนมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่ม ผู้นำที่แท้จริงอาจเป็นคนอื่น ซึ่งไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหาร แต่เขามีอำนาจ มีอิทธิพล หรือมีความสามารถในการจูงใจให้คนปฏิบัติตามความนึกเห็นของเขาโดยที่เขาไม่มีอำนาจหน้าที่

จากการพิจารณาความหมายดังกล่าวแล้ว อาจสรุปความหมายของผู้นำได้ว่า ผู้นำ คือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่ม โดยมีอำนาจในการที่จะนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้นำไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งเสมอไป บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือหลายคนในกลุ่มการทำงานอาจจะเป็นผู้นำก็ได้ ถ้าบุคคลนั้นมีความเป็นผู้นำ

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ

เมอร์ฟีฟิลด์ (Merrifield. 1961 : 100 - 107) เสนอความนึกเห็นหรือการยอมรับเกี่ยวกับความเป็นผู้นำที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

2.1 ความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวของผู้นำ แต่คนในสมัยก่อนเชื่อกันว่า ความเป็นผู้นำเป็นผลมาจากพันธุกรรม คือเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด (Leader were born not made) สิ่งที่ทำให้บุคคลกลายเป็นผู้นำหรือยังคงเป็นผู้นำอยู่นั้น เป็นคุณสมบัติภายในตัวของ

แต่ละบุคคล แต่ในปัจจุบันเชื่อว่า ความเป็นผู้นำสามารถปลูกฝังและเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ในตัวบุคคล (Leaders are made, not born)

2.2 ลักษณะความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับกลุ่ม ลักษณะความเป็นผู้นำเป็นโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มมากกว่าแต่ละบุคคล เป็นคุณสมบัติของกลุ่ม บุคคลแต่ละคนจะนำเอาลักษณะเฉพาะตัว ทักษะ ความต้องการส่วนตัวที่ติดตัวมาด้วย เมื่อเข้าสู่กลุ่มทุกคนจะต้องปรับตัวเพื่อที่แต่ละคนและกลุ่มจะได้มีวัตถุประสงค์หรือความต้องการที่สอดคล้องกัน ทั้งนี้เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับผลตอบแทนเป้าหมาย และจะเกี่ยวข้องกัน จะกลายเป็นกลุ่มที่มีการรวมตัวกันอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุป ความเป็นผู้นำภายในกลุ่มถูกกำหนดโดยผลรวมของทักษะ ความต้องการของกลุ่ม มากกว่าบุคลิกภาพของบุคคลเพียงคนเดียว

2.3 ลักษณะความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับสถานการณ์ การพิจารณาลักษณะความเป็นผู้นำตามลักษณะภายในตัวของผู้นำแต่ละคนและลักษณะของกลุ่ม ยังไม่เพียงพอที่จะอธิบายความเป็นผู้นำได้ ความเป็นผู้นำจึงขึ้นกับสถานการณ์ วัฒนธรรม ชนบทวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่ม หรือองค์กรนั้น ๆ

สตอกกิลล์ (Stogdill, 1967 : 91) ได้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะความเป็นผู้นำไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีมหาบุรุษ (Great Man Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายถึงลักษณะของการเป็นผู้นำ ที่เชื่อว่า ลักษณะผู้นำนั้นมีมาแต่กำเนิด
2. ทฤษฎีสภาวะแวดล้อม (Environment Theory) เชื่อว่า ลักษณะความเป็นผู้นำนั้นเกิดจากสภาพแวดล้อม เวลา สถานที่และโอกาส
3. ทฤษฎีทางสถานการณ์เฉพาะตัว (Personal-situation Theory) มีความเชื่อว่า ความเป็นผู้นำนั้นนอกจากสถานการณ์และสภาวะแวดล้อม ความสามารถเฉพาะตัวก็มีส่วนประกอบด้วย ทั้งนี้ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ฉลาด สามารถรวมทั้งมีเพื่อนร่วมงานที่ช่วย
4. ทฤษฎีความคาดหวังในปฏิสัมพันธ์ (Interaction-expectation Theory) ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบสามประการคือ การกระทำ (Action) การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และความรู้สึก (Sentiment) โดยเชื่อว่าผู้ที่จะเป็นผู้นำนั้นจะต้องมีความสามารถในการกระทำ มีมนุษยสัมพันธ์ และมีการควบคุมทางจิตใจที่ละเอียดและเหมาะสมกับเหตุการณ์

5. ทฤษฎีการศึกษามนุษยศาสตร์ (Humanistic Theory) เชื่อว่า ผู้นำนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในลักษณะทางธรรมชาติของจิตมนุษย์ว่ามีความต้องการอะไร บุคคลแต่ละคนในกลุ่มมีความนึกคิดและต้องการอะไร หากผู้ที่เป็นผู้นำเข้าใจและสนองความต้องการเหล่านั้น ก็จะสามารถทำให้กลายเป็นผู้นำในกลุ่มอย่างแท้จริง

6. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) เชื่อว่า ลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์นั้น จะคืออยู่เสมอว่า การที่ตนให้อะไรแก่ผู้อื่นนั้น ย่อมต้องการได้สิ่งตอบแทนที่คุ้มค่ากัน หรือดีกว่า ฉะนั้นผู้ที่จะเป็นผู้นำจะถูกผู้ตามในกลุ่มก็อยู่เสมอว่า ถ้าตนให้ความร่วมมือตามที่ผู้นำขอรองแล้ว ผลตอบแทนจะคุ้มค่ากัน ถ้าผู้นำสามารถให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากันไปแล้ว ผู้นำย่อมเป็นที่ยอมรับของผู้ตามอื่น ๆ ในกลุ่มด้วย

ฮอดจ์ และจอห์นสัน (Hodge and Johnson. 1970 : 255 - 259)

มีดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะผู้นำ (The Trait Theory) มีสมมติฐานว่า ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะมีลักษณะของบุคลิกลักษณะ หรือคุณสมบัติพิเศษที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ

2. ทฤษฎีทางสถานการณ์ (The Situational Theory) มีสมมติฐานว่า บุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ก็เพราะเกิดจากลักษณะของกลุ่มที่เขาเป็นผู้นำ

3. ทฤษฎีการเป็นผู้นำ (The Followership Theory) มีสมมติฐานว่า เครื่องบ่งชี้คุณภาพของผู้นำก็คือ คุณภาพของผู้ตาม วิธีที่ดีที่สุดในการประเมินผลคุณค่าของผู้นำก็คือการวิเคราะห์ผู้ตาม

สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ ฯ (2522 : 150 - 151) ได้แบ่งทฤษฎีความเป็นผู้นำเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กลุ่มทฤษฎีลักษณะของผู้นำ (Trait Theory of Leadership) กลุ่มทฤษฎีนี้พยายามค้นหาคุณลักษณะทาง ๆ ทั้งในค่านายภาพ ค่านิยม จิตใจ และบุคลิกลักษณะ ที่สำคัญนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ความเฉลียวฉลาด การบรรลุวิสัยทางสังคม มีการสนใจภายใน และมีแรงขับทางความสำเร็จ รวมทั้งต้องมีเจตคติค่านิยมผสมกัน

2. กลุ่มทฤษฎีความเป็นผู้นำตามสถานการณ์ (Situational Theory)

ทฤษฎีนี้แนวความคิดที่ว่า สถานการณ์บางอย่างจะช่วยเอื้ออำนวยให้เกิดความเป็นผู้นำขึ้นได้ หรือผู้ที่ประสบผลสำเร็จจะเป็นผู้ที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างดี เพราะเชื่อว่า ไม่มีบุคลิกภาพหรือลักษณะใดที่จะทำให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้นำได้โดยอัตโนมัติ จากการศึกษาตาม ทฤษฎีนี้สรุปได้ว่า ความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ จะขึ้นกับสิ่งดังกล่าวคือ สัมพันธภาพระหว่างผู้นำ กับสมาชิกระดับของโครงสร้างของงาน และอำนาจในตำแหน่งของผู้นำที่ได้รับมาจากอำนาจหน้าที่ อย่างเป็นทางการ

เกโซ สวานทนต์ (ม.ป.ป. : 194 - 196) กล่าวถึงทฤษฎีความเป็นผู้นำ

3 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีลักษณะถาวร คือผู้ที่จะเป็นผู้นำได้นั้น จะต้องมีความลักษณะพิเศษในตัว คุณสมบัติพิเศษนี้ จะคงมีอยู่ในตัวผู้นั้น ๆ โดยเกิดจากการศึกษาคนควทางวิทยาศาสตร์พบว่า ในบรรดาผู้นำทั้งหลายนั้น มีลักษณะร่วมกันอยู่บางประการ เช่น ความเป็นผู้กระตือรือร้น กระฉับกระเฉง มีความมั่นใจในตนเอง มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ความสามารถในการพูด ความแนบแน่นมั่นคง และความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ในลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ ผู้ที่เชื่อมั่นในทฤษฎีนี้ก็สามารถฝึกฝนและสร้างความเป็นผู้นำขึ้นได้ในรูปของโครงการฝึกอบรมผู้นำ

2. ทฤษฎีลักษณะถาวรรวม เชื่อว่าผู้นำแต่ละคนย่อมจะมีลักษณะถาวรเป็นแบบ กระสวน (Patter) หนึ่ง และเชื่อว่าแบบกระสวนของลักษณะถาวรแสดงความเป็นผู้นำนั้น จะต้องขึ้นอยู่กัสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ประกอบอีกด้วย จึงจะเป็นผู้นำได้

3. ทฤษฎีสัมพันธซึ่งกันและกัน ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ความเป็นผู้นำนั้นจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบซึ่งสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลายประการ จะคำนึงถึงแต่เฉพาะลักษณะถาวรของความเป็นผู้นำไม่ได้ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำ มีดังนี้คือ

3.1 บุคลิกของผู้นำ

3.2 ทักษะการสื่อสารและปัญหาของผู้ตาม

3.3 ทัศนคติของผู้นำเอง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงโครงสร้างของหมู่คณะนั้นด้วย

3.4 สถานการณ์ทาง ๆ เช่น ลักษณะของงาน ลักษณะของสถานที่

3. รูปแบบของผู้นำ

การจำแนกรูปแบบของผู้นำนั้น มีหลายแนวคิดที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งดังนี้คือ

เรดดิน (Reddin. 1970 : 238 - 240) ได้จำแนกผู้นำตามรูปแบบพฤติกรรม 3 มิติ โดยเพิ่มมิติที่ 3 คือประสิทธิภาพสมมติขึ้น เกิดจากการผสมผสานระหว่างพฤติกรรมที่เรียกว่างานมิติ กับสัมพันธมิติของผู้นำ ซึ่งประสิทธิภาพสมมตินั้น หมายถึง สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมของผู้นำ จากแนวคิดนี้ เรดดิน ได้แบ่งผู้นำออกเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 ผู้นำแบบมิตรจิต หมายถึง ผู้นำที่มุ่งสร้างสัมพันธกับผู้ร่วมงานมากกว่าที่จะคำนึงถึงความสำเร็จของงาน

3.2 ผู้นำแบบบูรณาการ หมายถึง ผู้นำที่พยายามให้งานสำเร็จไปด้วยความมีประสิทธิภาพ และทุกคนในหน่วยงานมีความสามัคคีกัน

3.3 ผู้นำแบบอุทิศตนเพื่องาน หมายถึง ผู้นำที่มุ่งเอาแต่ผลงาน แต่ขาดความคำนึงถึงเพื่อนร่วมงาน หรือเรียกว่าเป็นผู้นำผู้เสียสละ

3.4 ผู้นำแบบชอบแบ่งแยก หมายถึง ผู้นำที่ไม่สนใจที่จะทำงานให้สำเร็จและในขณะที่เดียวกันก็ไม่สามารถสร้างมิตรสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

สมพงศ์ เกษมสิน (2521 : 395) ได้แบ่งแบบของผู้นำเป็น 3 แบบ คือ

1. ผู้นำแบบอัตนิยม ผู้นำแบบบางที่เรียกว่า แบบอัตตาธิปไตย เป็นผู้นำประเภทที่ถือเอาอำนาจเป็นใหญ่ มีลักษณะถือตัว และเชื่อมั่นในตนเองมาก ชอบวางท่าทางใหญ่โต ไม่ค่อยรับฟังหรือให้เกียรติคนอื่น

2. ผู้นำแบบเสรีนิยม ผู้นำแบบที่มีการใช้อำนาจควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชา โดยกระทำแบบอ้อม บรรดาผู้ใต้บังคับบัญชาทางมิได้เสรีในการที่จะวินิจฉัยสั่งการ ผู้ที่เป็นหัวหน้าคอยเตือนนามหรือผ่านเรื่องเท่านั้น จะหาความรับผิดชอบจากผู้นำแบบนี้ได้ยาก

3. ผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำแบบนี้เป็นแบบอย่างที่ดีกว่าที่สุด และอำนวยการในการบริหารงานมากที่สุด ผู้นำแบบนี้ ถือความคิดเห็นของกลุ่มเหนือกว่าตนเอง จะดำเนินการบริหารสิ่งใดมักจะกระทำไปในนามของกลุ่ม การบริหารงานจะเน้นหนักไปในทางที่จะให้เกิดความเข้าใจอันดีกันเสียก่อน และมีความต้องการให้เกิดผลจากการที่ตนได้รับความนิยมนอกของ

โสภา ฐิตชัย และอรทัย ชื่นเมณชัย (ม.ป.ป. : 220 - 221) ได้แบ่งชนิดของผู้นำเป็น 3 ทาง คือ

1. ผู้นำที่ไ้มาโดยอำนาจการปกครอง จากตัวบทกฎหมาย หรือโดยชนธรรมเป็นเมประเพณีของสังคม ซึ่งมี 3 แบบ คือ

1.1 ผู้นำแบบไ้พระเคษ ผู้นำแบบนี้มีอำนาจตามกฎหมาย และใช้อำนาจตามกฎหมายอย่างสมบูรณ์

1.2 ผู้นำแบบไ้พระคุณ ผู้นำแบบนี้จะมีอำนาจตามกฎหมาย เป็นผู้นำโดยกำเนิด สามารถครองใจคนในบุคคลทั้งหลายเชื้อฟัง และยอมปฏิบัติตามคำสั่งโดยความศรัทธา ความเชื่อมั่น และมีผลเป็นพลังช่วยผลักดันให้เขาเหล่านั้นร่วมมือกันปฏิบัติกิจการตามคำแนะนำชี้ชวนด้วยความเต็มใจ

1.3 ผู้นำแบบพอพระ เป็นผู้นำที่แต่งตั้งขึ้นเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผู้นำแบบพอพระนี้มีไ้ใช้อำนาจบังคับบัญชาควบคุมตัวบทกฎหมาย เกิดจากความศรัทธาของสมาชิกในสังคม

2. ผู้นำที่ไ้อำนาจ ผู้นำแบบนี้จะเป็นผู้นำที่ทงมีอยู่ แบ่งไ้ 3 แบบ คือ

2.1 การเป็นผู้นำแบบเผด็จการ ถือตนเองเป็นใหญ่ เป็นผู้นำทงนโยบายจุดมุ่งหมายและสั่งการให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามคำสั่ง

2.2 การเป็นผู้นำแบบปล่อยตามสบาย ผู้นำแบบนี้เกือบจะไม่มีอำนาจในการปกครองคนในกลุ่มเลย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิกในกลุ่มมีน้อยมาก

2.3 การเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ผู้นำประเภทนี้จะใช้วิธีการกระตุ้นหรือเร้าให้สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมเข้าทำกิจกรรม หรือการงานรวมกัน ผู้นำลักษณะนี้จะให้โอกาสแก่สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

3. ผู้นำที่จำแนกตามบทบาท มีลักษณะดังนี้

3.1 ผู้นำแบบพอแม่ปกครองลูก คือมุ่งให้ลูกน้องเชื่อฟังตนเหมือนลูกหลานช่วยปกป้องคุ้มครองลูกน้อง

3.2 ผู้นำแบบไ้กลอุบายการบริหาร คือพยายามสร้างสมอำนาจไ้ใช้อำนาจโดยอาศัยผลประโยชน์ความชอบ

3.3 ผู้นำในลักษณะผู้เชี่ยวชาญ คือผู้ที่คอยให้คำแนะนำทางสาขาวิชาการ ที่ตนเองรอบรู้ และถนัด ไม่มีอำนาจในการบังคับบัญชาผู้อื่น

ประชุม รอคปรเสริฐ (ม.ป.ป. : 42 - 58) ได้จำแนกประเภทของผู้นำไว้

3 พวกใหญ่ คือ

1. ผู้นำตามลักษณะอำนาจ ได้แก่ ผู้นำประเภทเผด็จการ ผู้นำประเภท ประชาธิปไตย ผู้นำประเภทเสรีนิยมหรือผู้นำแบบตามสบาย ซึ่ง เวเบอร์ (Weber) ได้จำแนก ผู้นำตามอำนาจหน้าที่ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 ผู้นำโดยประเพณีนิยม หมายถึง ผู้นำที่ได้รับการยอมรับนับถือ โดย สืบทอดเชื้อสาย เช่น การเป็นผู้นำโดยระบบกษัตริย์

1.2 ผู้นำโดยความสามารถพิเศษ หมายถึง ผู้นำที่ผลงานเป็นอำนาจพิเศษ ในการยอมรับ ผู้นำประเภทนี้มีหัวหน้าหา ชอกรเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่แสดงออกมักเป็น พฤติกรรมที่หาหาญ มีความมั่นใจในตนเองสูง กระทำตนเป็นแบบอย่าง เช่น อิตเลอร์ มุสโสลินี และฟิเดล คาสโตร

1.3 ผู้นำโดยกฎหมาย หมายถึง ผู้นำที่ยึดเอากฎระเบียบ และข้อบังคับเป็น เกณฑ์ในการปฏิบัติงาน ความมีอำนาจเป็นไปตามตำแหน่งหน้าที่ เมื่อหมดอำนาจแล้ว ความเป็น ผู้นำก็จะหมดไปด้วย เช่น การดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดี แห่งสหรัฐอเมริกา

2. ผู้นำตามการแสดงออกทางพฤติกรรม ตามแนวคิดของ เกตเซลส์ (Getzels) และกูบา (Guba) ได้แบ่งผู้นำออก 3 ประเภท คือ

2.1 ผู้นำที่พฤติกรรมยึดสถาบันเป็นหลัก หมายถึง ผู้นำที่ปฏิบัติภารกิจโดยยึด เอาจุดมุ่งหมายของหน่วยงานเป็นหลักสำคัญ

2.2 ผู้นำที่พฤติกรรมยึดบุคคลเป็นหลัก หมายถึง การที่ผู้นำเน้นเอาความ ต้องการของบุคคลเป็นหลักในการปฏิบัติภารกิจใ้บรรลุถึงเป้าหมาย โดยผู้นำไม่จำเป็นต้อง ควบคุม

2.3 ผู้นำที่พฤติกรรมมุ่งประสานประโยชน์ หมายถึง การที่ผู้นำพยายาม ที่จะปฏิบัติภารกิจ โดยยึดสถาบันและความต้องการของบุคคลตามสภาวะการณ์ เพื่อความสำเร็จ ในภารกิจนั้น ผู้นำประเภทนี้จะมุ่งทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. ผู้นำจำแนกตามลักษณะการจูงใจ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

3.1 ผู้นำแบบปฏิฐาน หมายถึง ผู้นำที่ใช้วิธีการบริหารงาน โดยเน้นถึง การให้รางวัล เป็นตัวนำให้ผูกรวมงานปฏิบัติงาน โดยในความเป็นกันเอง ผู้นำแบบนี้จะให้ เมตตาผูกรวมงาน จะเป็นผู้ออกให้เกิดความสำเร็จของงาน และความพึงพอใจของการปฏิบัติงานสูง มีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตย

3.2 ผู้นำแบบนิเสธ หมายถึง ผู้นำที่ถือว่าการลงโทษเป็นสิ่งที่เกิดความจูงใจ ในการปฏิบัติงาน ผู้นำชนิดนี้ชอบแสดงอำนาจและถือตนเองว่าเป็นเจ้านายมากกว่าการเป็นผู้นำ

ดูชัย หิริวิโท (2524 : 19 - 25) ได้แบ่งประเภทของผู้นำไว้ 3 แบบ คือ

1. ผู้นำที่พิจารณาจากสถานภาพ ได้แก่

1.1 ผู้นำตามกฎหมาย

1.2 ผู้นำที่เกิดจากความสามารถพิเศษ

1.3 ผู้นำที่เป็นเพียงสัญลักษณ์

2. ผู้นำที่พิจารณาจากบทบาทและการทำงาน ได้แก่

2.1 ผู้นำแบบอัครนิเม

2.2 ผู้นำแบบเสรีนิเม

2.3 ผู้นำแบบประชาธิปไตย

3. ผู้นำที่พิจารณาจากประสิทธิภาพในการทำงาน ได้แก่ผู้นำที่มีประสิทธิภาพมาก เช่น ผู้นำที่เป็นทอกราราชการ ผู้นำที่เป็นทอกรนักพัฒนา ผู้นำที่เป็นนักเเคจการพัฒนาศลปะ ผู้นำที่เป็นนักบริหาร

ส่วนผู้นำที่มีประสิทธิภาพน้อยได้แก่ ผู้นำประเภทหนึ่งงาน ผู้นำเป็นนักบุญ ผู้นำที่เป็นผู้เเคจการ ผู้นำที่เป็นผู้ประนีประนอม

สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคนอื่น ๆ (2522 : 256) ได้กล่าวถึงแบบของผู้นำไว้ 3 แบบ คือ

1. การพิจารณาผู้นำที่ไคมาโดยแหล่งของอำนาจ ได้แก่

1.1 ผู้นำแบบเป็นทางการ ไคมาโดยได้รับการแต่งตั้งจากผู้นำอำนาจสูงขึ้นไป

ผู้นำอาจจะไม่มีความสามารถอะไรเป็นพิเศษ หรือมีลักษณะเด่นมากนัก ส่วนผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกในกลุ่ม ให้เป็นหัวหน้า มักมีคุณลักษณะเด่นกว่าบุคคลอื่นภายในกลุ่ม

1.2 ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ผู้นำแบบนี้มักเป็นบุคคลที่ผู้อื่นศรัทธา เชื่อฟัง มีการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในลักษณะที่บุคคลอื่นในกลุ่มคาดหวังหรือต้องการ

2. การพิจารณาผู้นำที่ได้จากลักษณะและวิธีการใช้อำนาจ ได้แก่ ผู้นำแบบเผด็จการ หรืออัตตาธิปไตย ผู้นำแบบเสรีนิยมหรือผู้นำแบบตามสบาย และผู้นำแบบประชาธิปไตย

3. การพิจารณาผู้นำจากพฤติกรรมของผู้นำ ผลจากการศึกษาพฤติกรรมของผู้นำของ ฮาลปิน (Halpin) และวินเนอร์ (Winer) พบว่า ความเป็นผู้นำมี 4 แบบ คือ

3.1 ลักษณะผู้นำที่ผู้ใต้บังคับบัญชาพึงพอใจ จะมีพฤติกรรมที่แสดงความเป็นมิตร มีการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

3.2 ลักษณะผู้นำที่ขอบวางแนวให้ปฏิบัติ ผู้นำชนิดนี้จะพยายามจี้กระเบียดกำกับหน้าที่ หรือบทบาทให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติ

3.3 ลักษณะผู้นำที่ทนท้าวอยู่เสมอ ผู้นำชนิดนี้จะคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล และพยายามปรับปรุงแก้ไขสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ

3.4 ลักษณะผู้นำที่ตลอดผลผลิตเป็นสำคัญ ผู้นำชนิดนี้จะพยายามกระตุ้นให้ผู้บังคับบัญชาปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตมากที่สุด

สรุป การเป็นผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มคน และจูงใจคนไปสู่เป้าหมาย ผู้นำจะทำให้ศักยภาพของคนในกลุ่มเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดพลังอย่างใหญ่หลวง แต่ความสามารถในการนำคนของผู้นำมีไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้อาจจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เวลา และสถานที่ ดังคำกล่าวของ นายจิโรวาเน่ ว่าผู้นำส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความแตกต่างกับมากนัก ในด้านการบริหารงาน แต่จะแตกต่างกันจนเห็นได้ชัดคือ ผลของงาน เปรียบเหมือนหลอดไฟฟ้า ซึ่งแต่ละดวงถือว่ามีความสำคัญเช่นกัน เพราะเป็นเครื่องช่วยให้แสงสว่าง หลอดไฟฟ้าทุกดวงที่ไ้มาตรฐาน ย่อมทำงานได้ดีเหมือนกันหมด ทำนองเดียวกัน ผู้นำทุกคนสามารถบริหารงานได้มาตรฐาน มากน้อยแค่นั้นก็อยู่ที่คุณภาพของผลงาน

4. คุณลักษณะของความเป็นผู้นำ

การเป็นผู้นำหรือผู้ประสงค์ที่จะเป็นผู้นำนั้น จะต้องพิจารณาหลายประการคือ ความสำเร็จของผู้นำขึ้นอยู่กับคุณสมบัตินั้นค่อนข้างเดิย แต่อาจขึ้นอยู่กับสถานการณ์ โอกาส เวลา สถานที่ เราไม่อาจสร้างคุณสมบัตินั้นถึงปรารถนาทุกประการโดยเท่าเทียมกัน เพราะคุณสมบัตินั้นบางอย่างเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองกับคนแต่กำเนิด และที่สำคัญคุณสมบัตินั้นยังเป็นที่เห็นว่าดี ไม่จำเป็นที่ผู้นำทุกคนจะต้องมีเหมือนกัน เพราะผู้นำแต่ละประเภทมีภารกิจแตกต่างกัน สิ่งที่เป็นคุณสมบัตินั้นหรือคุณลักษณะของผู้นำ จึงควรมีหลายประการทั้งนี้ผู้รวบรวมคุณลักษณะของผู้นำไว้ดังนี้คือ

เท็ด (Teed. 1963 : 83) มีความเห็นว่า ผู้นำควรมีลักษณะดังนี้ คือ มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และจุดหมาย มีความสนใจในกานมนุษยสัมพันธ์ มีความกระตือรือร้น มีความสามารถในการตัดสินใจ ทดลองใจ และมีความฉลาด ตลอดจนมีความเชื่อมั่นในตนเอง

เบอร์นาร์ด (Burnard. 1968 : 260) กล่าวว่า ลักษณะความเป็นผู้นำอาจพิจารณาได้สองลักษณะ คือทางกายภาพและสมรรถภาพทางการคิด เช่น มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีความสามารถและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ทางเทคนิคทาง ๆ สามารถสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ร่วมงาน และมีความเห็นอกในลักษณะทางจิตใจไม่ย่อท้อ มีความอดทนทั้งใจทำงาน และมีความกล้าหาญ

ฟาโยล (Fayal. 1949 : 7) กล่าวถึงคุณสมบัตินั้นจำเป็นของผู้นำว่าจะต้องมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีความสามารถที่จะเข้าใจ เรียนรู้และปรับตัวได้ จะต้องมีศีลธรรมจรรยา มีความเข้าใจในระเบียบวิธีการปฏิบัติงาน และจะต้องมีประสบการณ์อย่างกว้างขวาง

เฮร์ล็อก (Herlock. 1950 : 428 - 429) ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความเป็นผู้นำและผู้นำไว้ 6 ประการ คือ

1. ความเป็นที่นิยมชมชอบ ผู้นำลักษณะความเป็นผู้นำ มักจะเป็นที่ชอบพอของเพื่อน ๆ ส่วนเด็กที่เป็นผู้นำมีจำนวนมากกว่าเพื่อน ๆ ชอบ เพราะอารมณ์ขัน ร่าเริง
2. การปฏิบัติตามอุดมการณ์ของกลุ่ม เด็กที่เป็นผู้นำของกลุ่ม จะปฏิบัติตามอุดมการณ์และคำนิยมของกลุ่มตรงกันข้ามกับเด็กที่เป็นผู้นำ จะไม่มีความนับถือตนเอง ไม่เข้าใจอุดมการณ์ของกลุ่ม

3. การปรับตัวด้านสังคมและส่วนตัว ถ้าเกิดมีการปรับตัวได้ เขาจะยอมรับตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ว่าตนเองมีสิ่งที่จะเสนอแก่ผู้อื่นได้

4. ระวังวิชาการ พวกที่เป็นผู้นำสามารถที่จะควบคุมอารมณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดีกว่าเพื่อน ๆ ไม่หุนหันพลันแล่น

5. แรงจูงใจ พวกที่เป็นผู้นำนั้น มีความปรารถนาจะเป็นผู้นำ ต้องการเสียสละ และมีความสามารถ มีความพยายามสูง เพื่อจะทำงานให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

6. ชอบแสดงตน เก่งหือยากเป็นผู้นำ ต้องการแสดงความสามารถในการเป็นผู้นำ มิใช่เก็บซ่อนเร้นไว้

พินทน์ นาคะตะ และอภิวรรณ (2522 : 200 - 204) ได้กำหนดคุณลักษณะของผู้นำไว้ คือ ไม่เห็นแก่ตัว แสดงลักษณะหาทางที่เหมาะสม มีความสงวนสงัฒ ขอดัดสุจริต มีความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ มีความจงรักภักดีชนหน่วยงาน มีความอดทน มีความกล้าหาญ มีความเด็ดขาดในการตัดสินใจ รู้จักเอาใจเขาใส่ใจเรา มีมนุษยธรรม มีความยุติธรรม มีความรู้สึกลึกซึ้ง รู้จักใช้ดุลยพินิจ และมีการสังคมนิ

อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร (2524 : 9 - 18) ได้ให้หลักในการเป็นผู้นำว่า จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติทั้งนี้

1. เป็นผู้มีภูมิจาน หมายถึง ความสง่างามเยย แสดงบุคลิกลักษณะแห่งการเป็นผู้นำ ทำให้คนทึ่งใจ ยำเกรง และมีความเชื่อถือศรัทธา

2. เป็นผู้มีภูมิวิธิ หมายถึง เป็นผู้มีความรู้ในการปฏิบัติงาน

3. เป็นผู้มีภูมิธรรม หมายถึง มีความประพฤติกิ มีคุณธรรมสูง

ชาญชัย อาจิณณาจาร (2524 : 53) ได้ให้แนวคิดว่ ผู้นำที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จได้ ต้องมีคุณสมบัติทั้งนี้

1. มีความสามารถทางกานพื้นฐานและประสมการณ

2. มีความสามารถทางกานสติปัญญาและคุณภาพทางสมอง

3. มีความสามารถทางกานคุณลักษณะของร่างกาย

4. มีความสามารถทางกานบุคลิกภาพและความสนใจ

ครูเนตร อัครสวัสดิ์ (ม.ป.ป. : 7) กล่าวว่าผู้ที่จะเป็นผู้นำ จะต้องประกอบด้วย คุณสมบัติของผู้นำคือ

1. ความเป็นนักสู้ ไ้แก ความเป็นผู้มีน้ำอดน้ำทน รู้จักทำตนให้อ่อน และยืดหยุ่น ต่อเหตุการณ์
 2. ความเป็นผู้ทน คือความรู้สึกลึกซึ้งของชีวิต รู้เท่าทันเหตุการณ์อันเกิดขึ้น โดยรู้จัก ระวังกิริยา มารยาท วาจา ความคิด อารมณ์
 3. ความเป็นผู้ขยันขันแข็ง คือมีกำลังใจเข้มแข็ง มีฉันทะในการทำงาน มีการ ฝ่าฟันอุปสรรค ไม่มัวง่าย ทำงานด้วยความแม่นยำ
 4. ความเป็นผู้เยือกเย็น ทำทุก คิด ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
 5. ความเป็นผู้เห็นอก คือมีใจรักใคร่ สงสาร มีมิตรภาพ กับผู้อื่น เมื่อเห็นผู้อื่น เกิดกรอนเขารวยเหลือตามกำลัง
 6. ความเป็นผู้หมั่นตรวจตรา คือรู้จักดูแล และสำรวจตัวเอง
- เกรไช ชวนานนท์ (ม.ป.ป. : 192 - 194) ให้ความเห็นว่าคุณสมบัติของผู้นำ มีดังนี้คือ

1. ความคิดริเริ่ม ต้องมีความคิดริเริ่ม มีแนวความคิดแย้งในข้อคิดของผู้อื่นได้
2. มีความใกล้ชิดกับหมู่คณะ
3. ความเป็นตัวแทนของหมู่คณะที่จะต่อสู้ป้องกันเพื่อประโยชน์ของสมาชิก
4. การสมานไมตรีและสร้างสามัคคีธรรม โดยลดการขัดแย้ง ส่งเสริมให้สมาชิก ปรับตัวให้เข้ากับหมู่คณะ
5. การแบ่งสรรงาน ผู้นำที่จะต้องสามารถกำหนดงานของตนเอง และสมาชิก ในหมู่คณะได้ชัดเจน
6. การบังคับบัญชา หมายถึง การใช้ความเด็ดขาด ทัดสินลงโทษผู้กระทำผิดระเบียบแบบแผน
7. การติดต่อสื่อสาร จะต้องเป็นผู้รู้ถึงกิจการของหมู่คณะตน ตลอดเวลา
8. การยอมรับ หรือไม่ยอมรับ การกระทำของสมาชิกของหมู่คณะ
9. เป็นผู้กำหนดระดับผลงานของสมาชิก เพื่อผลงานที่ดีกว่า มากกว่า สูงกว่า

10. ก้าวที่ตัดสินใจ และพร้อมที่จะรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจ
 11. การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น
 12. รู้จักดูรวมงาน
 13. มีความสามารถในด้านอื่น ๆ
 14. มีความเสียสละ เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมบางตามสมควร
- สมพงศ์ เกษมสิน (2516 : 404 - 411) กล่าวว่า ในการเป็นผู้นำ ต้องมี

การฝึกฝนตนเอง และโคเซเนอแนะว่า

1. วางตนให้เหมาะสม มีหลัก 3 ประการ คือ
 - 1.1 มีจิตใจเป็นผู้นำ
 - 1.2 ประพฤติตนเป็นตัวอย่าง
 - 1.3 สุภาพอ่อนโยน
2. การปฏิบัติหน้าที่การงาน มี 2 ประการ คือ
 - 2.1 ทำตัวให้เป็นผู้นำ
 - 2.2 ปฏิบัติตนในฐานะผู้นำ

กัทิมว ปรีทคิตก (2526 : 4 - 6) โคเซเนอแนะหลัก 10 ประการ ของการเป็นผู้นำตามแนวคิดของ จีโอลวานี (Jiolvanie) จะต้องมีลักษณะดังนี้

1. ความจำเป็นพื้นฐาน ได้แก่ ทักษะในการแกไขข้อขัดแย้ง การบริหารงานเป็นทีม รูปแบบการตัดสินใจ ผู้นำจะมีพื้นฐานเหล่านี้อยู่ในตัวของแต่ละคนอยู่แล้ว
2. การมองเห็นการณ์ไกล ได้แก่ ความสามารถของผู้นำที่สามารถมีแนวความคิดไกล ผลผลิตที่คุ้มค่า
3. มีหลักการในการบริหารงาน หลักการจะช่วยให้เกิดความก้าวหน้าในการทำงาน เป็นสิ่งช่วยให้เห็นคุณค่าการเป็นผู้นำที่สามารถสื่อสารกับคนอื่นได้
4. หลักในการทำงาน ได้แก่ การนำหลักการไปปฏิบัติงานเพื่อช่วยในการตัดสินใจ
5. หลักการปกครอง ผู้นำควรมีลักษณะของการเป็นนักปกครอง ที่จะทำให้อื่น ๆ ช่วยทำงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

6. มีวิสัยประสงค์ จะช่วยแสดงให้เห็นแนวทางที่จะทำงาน ความสำเร็จ และ
ความนิยตผล

7. มีการวางแผน เพราะจะช่วยทำให้เกิดความสำเร็จ

8. ความเป็นหยัก ฐานที่ควรจะมีความเป็นหยักต่อหลักการ ปัญหา จุดประสงค์
ผลผลิต และเข้าใจคุณค่าในการรับฟัง

9. การบริหารคน ฐานที่จะแสวงหาของาเพื่อควรจะแสวงหาของทางที่จะเข้าใจ
วิสัยประสงค์และความต้องการของคน ควรเป็นการพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงาม

10. ความรักชาติ โดยที่ได้จากวิสัยประสงค์ มีการทำงานหนัก มีความระหนัก
ในสิ่งที่กระทำ และทำด้วยความมุ่งหมาย และมีการแสดงออกอย่างมีวัฒนธรรม

บางบท กสกุส (2528 : 29 - 31) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณลักษณะ
ของความเป็ยผู้นำไว้ว่า

1. เป็นผู้เรียนรู้ คือรู้ในหน้าที่การงาน และต้องเป็นผู้ไปหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
2. เป็นตัวอย่างที่ดี
3. มีความตั้งใจจริงและทนท้ออยู่เสมอ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง
และเหมาะสม

4. มีความซื่อสัตย์ กตัญญู และลงมือทำ

5. มีความรับผิดชอบ

6. เป็นนักสร้างสรรค์ และนักแก้ปัญหา

7. มีมนุษยสัมพันธ์ คือเป็นผู้ รวมทั้งเป็นผู้นำทีมได้

8. มีความซื่อสัตย์สุจริต

9. มีสติปัญญาและไหวพริบ หมายถึง การรู้จักใช้คนให้ถูกต้องเหมาะสม นอกจากนั้น
หลักวิชา หลักการต้องใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์

10. เป็นนักวางแผนที่ดี คือรู้ว่าจะต้องทำอะไร มอบหมายให้ใครทำ ทำอย่างไร
เมื่อใดจะสำเร็จ สำเร็จแล้วได้ผลตามความมุ่งหมายหรือไม่

11. จะต้องมีอารมณ์ขัน มีความมั่นใจในตัวเอง มีสุขภาพอนามัย และมีบุคลิกที่ดี

สรุป บุคคลที่จะเป็นผู้นำได้ และประสบความสำเร็จ จะต้องมีความสัมพันธ์หลายประการ ผู้นำทุกคนก็ไม่จำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์เหมือนกันหมด เพราะการเป็นผู้นำนั้น เป็นศิลปะเฉพาะตัว มีปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องของอย่างมาก อย่างไรก็ตามผู้นำจะต้องไม่ลืมว่า การที่จะปกครองคนอื่นได้นั้น จะต้องปกครองตนเองให้เสียก่อนด้วย

5. ความสำคัญของความเป็นผู้นำ

ผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคม เป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อสังคม เป็นผู้ที่ทำให้สังคมเจริญขึ้นหรือเสื่อมลง ขยายตัวหรือสลายตัว เราอาจพยากรณ์สภาพสังคมในอนาคตได้จากการสังเกตลักษณะผู้นำในสังคมนั้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำเปรียบเสมือนตัวจักรกลของกลุ่ม หน่วยงาน หรือเป็นตัวแทนของหน่วยงานเพื่อจะก่อให้เกิดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ดังนั้นผู้นำจึงเป็นหลักในการดำเนินงาน (สมทรง ศ. เกษมสิน. 2511 : 30)

สำหรับ เทโซ สวานานนท์ (ม.ป.ป. : 186) ให้ความสำคัญของการเป็นผู้นำไว้ว่า ผู้นำเป็นบุคคลที่สำคัญของหมู่คณะ ท่อชีวิตของเรา และสำคัญต่อชะตาของบ้านเมือง ถ้าเราสามารถเข้าใจในการเลือกและการฝึกผู้นำกันแล้วละก็ จะเท่ากับว่าเราจะสามารถเริ่มต้นดำเนินการที่เหมาะสม เพื่อการควบคุมชะตากรรมของสังคมเราเองได้

เสริมศักดิ์ วิสาธนาภรณ์ (2522 : 26) กล่าวว่า การเป็นผู้นำนั้นมุ่งอยากชักชวนเหมือนกับสุนัขอย่างใด จะต้องใช้คุณแจหลายทอดจึงจะเปิดได้ การเป็นผู้นำก็เหมือนกัน จะต้องอาศัยวิธีการหลาย ๆ อย่าง มนุษย์แต่ละคน ก็มีความเป็นผู้นำอยู่ในตัวทั้งนั้น ทางกันก็แตกต่างกันมาก บางคนมีน้อย ผู้นำที่ดี คือผู้นำที่สามารถเปลี่ยนสิ่งที่อาจจะเป็นไปได้ให้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้จริง ๆ การเป็นผู้นำมิได้เป็นมาแต่กำเนิดย่อมสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ผู้นำจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ได้ดี ใฝ่ใจมาก ในขณะเดียวกัน จะต้องรู้จักบทบาท และหน้าที่อันสำคัญของผู้นำ คือ ทำหน้าที่บริหารวางแผน วางนโยบาย เป็นผู้นำเยาวชน

นอกจากนี้ เภาใจ วีระชาติ (2521 : 18) ยังให้ความเห็นว่า ผู้นำนั้นควรทำหน้าที่รองลงมาด้วยคือ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนกลุ่ม ทำหน้าที่ควบคุมความสัมพันธ์ในกลุ่ม ของรับบทบาทซึ่งเพิ่มไปด้วยความเสียสละหังกายและใจ เพื่อจะปฏิบัติงานให้ลุ่สว่างไปทั่ว

จึงเห็นได้ว่า ในการปฏิบัติของผู้นำ บทบาทที่ผู้นำรับผิดชอบ ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจน ถึงความสำคัญของผู้นำว่า ผู้นำนั้นเปรียบเหมือนดวงประทีปของหน่วยงาน เป็นศูนย์รวมพลังของกลุ่ม อุทิศตน อุทิศผลประโยชน์ของตน ให้ส่วนรวมอย่างแท้จริง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบโครงการ

งานวิจัยในต่างประเทศ

ในการศึกษาผลของวิธีสอนแบบโครงการกับการสอนด้วยวิธีต่าง ๆ นั้น ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้มาก โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษา ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษา ถึงแม้ว่าการวางโครงการจะมีการวางโครงการมานานแล้วแต่ก็ยังไม่ใช้ในการวางโครงการต่าง ๆ ไม่ได้นำมาใช้ในการสอน แต่เท่าที่พบ การสอนแบบโครงการในวิชาอื่น ซึ่ง คอลลินส์ (Monroc. 1956 : 54 ; citing Collin. n.d.) ได้ทดลองวิธีสอนแบบโครงการในวิชาคณิตศาสตร์ โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการทดลองปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบโครงการ มีผลสัมฤทธิ์ในการคำนวณสูงกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งนี้เพราะว่า การสอนแบบโครงการช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น และมีการฝึกฝนที่เป็นระบบด้วย

นอกจาก คอลลินส์ แล้ว พบว่า มีผู้ศึกษาวิธีสอนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับวิธีสอนแบบโครงการ คือ กรอกเกอร์ และคนอื่น ๆ (Grocker and Others. 1976 : 267 - 274) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบกิจกรรมกระบวนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์แบบกำหนดแนวทาง และแบบไม่กำหนดแนวทาง โดยวิธีทดลองประสงค์ในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในเรื่องกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนเกรด 6 และความชอบในวิธีการสอน 2 แบบนี้ ผลการทดลองปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ในเรื่องกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน เมื่อสอนโดยใช้กิจกรรมแบบกำหนดแนวทาง สูงกว่าการสอนโดยใช้กิจกรรมแบบไม่กำหนดแนวทาง สำหรับความชอบในวิธีสอนนักเรียนที่มี I.Q. สูง จะชอบแบบไม่กำหนดแนวทางมากกว่าที่คาดไว้ และนักเรียนที่มี I.Q. ต่ำ จะชอบแบบไม่กำหนดแนวทางน้อยกว่าที่คาดไว้

งานวิจัยในประเทศ

ประสิทธิ์ ไทรย้อย (2526 : 84 - 93) ได้ทำการทดลองสอนกลุ่มการทำงาน และพื้นฐานอาชีพให้แก่ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีสอนแบบโครงการ โดยศึกษา ความรับผิดชอบของนักเรียน ผลการทดลองปรากฏว่า ความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับ โดยวิธีสอนแบบโครงการกับกลุ่มที่เรียนจากการสอนโดยวิธีของเรขาคณิตศึกษา 6 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุผลต่อไปนี้

1. กระบวนการเรียนการสอนทั้งสองวิธีมีลักษณะโดยส่วนรวมที่คล้ายคลึงกัน
2. องค์ประกอบด้านตัวบุคคล ผู้วิจัยได้ใช้การจูงใจผู้เรียนทั้งสองกลุ่มให้เกิด ความกระตือรือร้นในการทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย
3. ระยะเวลาในการทดลองน้อยเกินไป ทำให้พฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ ไม่เด่นชัด

วิจิตร ทองปาน (2527 : 70 - 75) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยวิธีสอนแบบ โครงการ ผลการทดลองปรากฏว่า

1. นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการ และการสอนตามคู่มือการสอน สังคมศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการและการสอนตามคู่มือครูการสอน สังคมศึกษา มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนก่อนการเรียนและหลังการเรียนวิชา สังคมศึกษา ด้วยวิธีสอนแบบโครงการ และการสอนตามคู่มือการสอนวิชาสังคมศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สงวนศรี นิกงาน (2530 : 57 - 59) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาคับ การสอนแบบโครงการ ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถในการแก้ปัญหา ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำ

งานวิจัยต่างประเทศ

วิจัย วรุตมางกูร (2518 : 19 - 21) ได้ศึกษาและพยายามรวบรวม พฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้นำ ปรากฏว่า มีพฤติกรรม 4 นิตด้วยกัน คือ

1. พฤติกรรมด้านสัมพันธภาพ
2. พฤติกรรมด้านกิจสัมพันธ
3. พฤติกรรมด้านเพิ่มผลผลิต
4. พฤติกรรมด้านการรับรู้

ปรากฏพบว่า มีผลสำคัญและผู้นำยึดถือปฏิบัติมาก คือพฤติกรรมที่ 1 และที่ 2 โดยใช้แบบทดสอบ ที่เรียกว่า LBDQ (Leader Behavior Description Questionnaire)

เทอร์เรล และเชรฟเฟอร์ (Terrel and Shreffler. 1958 : 98)

ได้ศึกษาพัฒนาการของความเป็นผู้นำในกลุ่มนักเรียนชาย มหาวิทยาลัยฟลอริดา โดยเลือกนักเรียน ที่เป็นผู้นำทั้งระดับที่ 1 ถึงระดับที่ 12 ถวายวิเคราะเป็นผู้คัดเลือกนักเรียนเอง ผลปรากฏว่า ครูใช้ เกณฑ์การพิจารณาลักษณะของผู้นำ ดังนี้คือ เป็นผู้ทำกิจกรรมภายในกลุ่มได้คล่องแคล่ว เป็นผู้มีอิทธิพลต่อกลุ่มในการตัดสินใจ เป็นผู้ที่เพื่อนในชั้นให้ความเคารพในความคิดเห็นและยินดี เคารวมกิจกรรมด้วย

ฟลาเฮอร์ตี (Flaherty. 1967 : 377 - 378) ได้ทำการวิจัยเรื่องลักษณะ ของผู้นำระดับวิทยาลัย วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบบุคลิกบางประการของผู้นำและ ผู้ตาม ตัวอย่างประชากรได้แก่ นิสิตปีที่ 1 ของวิทยาลัยเมาท์ เมอร์ซี่ (Mount Mercy College) จำนวน 111 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำมีการยอมรับตนเอง และมีลักษณะเข้มแข็งมากกว่าผู้ตาม นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้นำมีความแตกต่างกับผู้ตามในด้านการสมาคมด้วย

คินสลิงเกอร์ (Kinslinger. 1967 : 415) ได้หาความสัมพันธ์ระหว่าง ความเป็นผู้นำกับตัวแปรสามตัว คือความสนใจ การยอมรับตนเองและชีวประวัติ โดยใช้ตัวแปร ทั้งสามนี้เป็นตัวทำนาย และความเป็นผู้นำเป็นตัวแทน การศึกษาครั้งนี้ทำกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็น ผู้นำของสโมสร ในมหาวิทยาลัย โดยการสุ่มตัวอย่างมาครึ่งหนึ่งจากผู้นำทั้งหมดและอีกกลุ่มตัวอย่าง ทำหอสโมสรสามัญ คือ

1. ความสนใจในงานอาชีพ
2. รายละเอียดเกี่ยวกับตัวเอง
3. แบบสอบถามชีวิตประวัติ

การวิเคราะห์ตัวแปรใช้สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation) พบว่าตัวทำนายทั้งสาม มีค่าสหสัมพันธ์แบบพหุคูณ กับตัวเกณฑ์อย่างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือความเป็นผู้นำมีความสัมพันธ์กับความสนใจ การยอมรับตนเอง และชีวิตประวัติอย่างน่าเชื่อถือได้

ฟิดเลอร์ (Fiedler, 1967 : 163) ได้สรุปงานวิจัยมากกว่า 35 เรื่อง และกลุ่มทาง ๆ อีก 16 กลุ่ม พบว่ามีข้อสรุปที่สำคัญสามประการคือ

1. ประสิทธิภาพของกลุ่มขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแบบในการนำในสถานการณ์เฉพาะที่เขาำกลุ่ม ผู้นำส่วนมากเป็นผู้นำที่สามารถในบางสถานการณ์ และมีอีกหลายสถานการณ์ที่เขาไม่สามารถจะนำกลุ่มได้

2. ความเป็นผู้นำแบบใดจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด ขึ้นอยู่กับสถานการณ์กลุ่มที่จะทำให้อนุนำใช้สิทธิพลไ้มากน้อยเพียงไร

3. ถ้าประสิทธิภาพของความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับแบบของผู้นำ และสถานการณ์แล้ว เราสามารถจะหาอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ ประการแรก โดยการเลือกผู้นำหรือฝึกฝนผู้นำเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่ม อีกประการหนึ่ง จัดการสถานการณ์กลุ่มให้เหมาะสมกับผู้นำ แต่เนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำของคน ทำได้ยากกว่าเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ จึงมักอาศัยการจัดกรกลุ่มสถานการณ์มากกว่า ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลงานที่ดี

สโตกคิลล์ (Stogdill, 1969 : 91 - 133) ได้ศึกษาองค์ประกอบทาง ๆ ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะความเป็นผู้นำ พบว่า ลักษณะความเป็นผู้นำนั้นสัมพันธ์กับองค์ประกอบทาง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ความสามารถทางค่านิยมบุุฒา ทางด้านภาษา ด้านการตัดสินใจสูง
2. ประสบการณ์ทางการเรียน การทำงาน สังคม
3. ความรับผิดชอบ ความเชื่อถือได้ และความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ความร่วมมือกับกลุ่ม ความสามารถในการปรับตัว และเข้าสังคมเก่ง
5. มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดี

เบอร์ตัน (Burton. 1974 : 174) แห่งมหาวิทยาลัยเซาท์เซอรัน อิลลินอยส์
ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบนิสิตที่จบการศึกษาไปแล้วว่า ระหว่างนิสิตที่เคยมีประสบการณ์เป็นผู้นำ
มาก่อนในมหาวิทยาลัย กับนิสิตที่ไม่เคยทำหน้าที่ผู้นำมาก่อนในมหาวิทยาลัย เมื่อจบการศึกษาแล้ว
นิสิตประเภทใดจะได้นำหน้าที่ผู้นำชุมชนมากกว่ากัน ผลปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างกัน นิสิตที่ไม่เคย
เป็นผู้นำในมหาวิทยาลัยมาก่อน ก็ได้เป็นผู้นำชุมชนมากเท่า ๆ กับนิสิตที่เคยเป็นผู้นำ

งานวิจัยในประเทศ

ศิริก กังชาวัฒน์ (2517 : 58 - 59) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาผลการสอน
แบบสืบสวนสอบสวนที่มีต่อลักษณะความเป็นผู้นำ และความคิดแบบอเนกนัย เมื่อเปรียบเทียบ
ผลการสอนทั่วไป วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาผลของการสอนแบบสืบสวนสอบสวน ลักษณะ
ความเป็นผู้นำและลักษณะการคิดแบบอเนกนัย เพื่อเปรียบเทียบกับการสอนทั่วไป และศึกษา
ความสัมพันธ์ระหว่างการคิดแบบสืบสวนสอบสวนกับลักษณะความเป็นผู้นำ การคิดแบบอเนกนัยกับ
การคิดแบบสืบสวนสอบสวนและลักษณะความเป็นผู้นำกับการคิดแบบอเนกนัย ตัวอย่างประชากรได้แก่
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตนำทิตย กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน โดยแบ่ง
เป็นกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน จำนวน 36 คน และกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน จำนวน 38 คน
รวมเป็นจำนวน 74 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบทดสอบการคิดแบบสืบสวนสอบสวน แบบทดสอบ
ลักษณะความเป็นผู้นำและแบบทดสอบการคิดแบบอเนกนัย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีการคิดแบบ
สืบสวนสอบสวน สวมมากจะมีลักษณะความเป็นผู้นำสูง การคิดแบบอเนกนัยมีความสัมพันธ์กับการคิด
แบบสืบสวนสอบสวน และผู้ที่มีลักษณะความเป็นผู้นำสูง จะมีการคิดแบบอเนกนัยสูงด้วย ในส่วนที่เป็น
แบบสอบถามแบบปลายเปิด ได้ศึกษาถึงลักษณะผู้นำที่ควรมี ผลปรากฏว่า สรุปได้ดังนี้ ผู้นำที่ดี
ควรมีลักษณะ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีมนุษยสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือกับส่วนรวมมีคุณธรรม
รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีเหตุผล เชื้อมั่นและมีวินัยในตนเอง

สมบูรณ์ ทองสีปล (2519 : 60 - 61) ได้ศึกษาความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนและความเป็นผู้นำของนักเรียนที่สัมพันธ์กับครูในแบบต่าง ๆ คือ แบบประชาธิปไตย
แบบอิตาเลียน และแบบลอสเอลลอสและ และเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเพศ ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ผลการศึกษาปรากฏว่า นักเรียนที่สัมพันธ์กับครูในแบบต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียน และความเป็นผู้นำต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนในด้านความ
เป็นผู้นำพบว่า นักเรียนชายและหญิงมีความสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย และอัตตาธิปไตย
มีความเป็นผู้นำต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติในกลุ่มตัวอย่างที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบปล่อยปละละเลย

สนองศรี รุกขิษฐ์ (2523 : 71) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้าน
ทรนวิহারสี กับความสามารถในการเป็นผู้นำแบบทัศนใจแบบประชาธิปไตยของนิสิตมหาวิทยาลัย
ปีที่ 1 และปีที่ 4 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการเป็นผู้นำด้าน
การทัศนใจแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในทางบวกกับคุณธรรมด้าน
ทรนวิহারสี ในทัศนคติต่อตนเองตามอัตภาพในกลุ่มนิสิตรัฐศาสตร์ และมีความสัมพันธ์กับคุณธรรมด้าน
ทรนวิহারสีในกลุ่มนิสิตชั้นปีที่ 4 ทั้งสองคณะ กลุ่มนิสิตรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 กลุ่มนิสิตรัฐศาสตร์ปีที่ 1
กลุ่มนิสิตรัฐศาสตร์ชั้นปีที่ 4 และกลุ่มนิสิตชาย

จวงจันทร์ พวงจันทร์แดง (2525) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียนชั้น
ประถมศึกษา 5 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ สังกัดโรงเรียน
เทศบาลและโรงเรียนราษฎร์ พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาที่ศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 โดยเฉลี่ยมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับสูงทุกหมวดของคุณลักษณะผู้นำ

นิทยา นวลนิ่ม (2525) ได้ศึกษาเรื่องลักษณะผู้นำของนักศึกษาวิทยาลัยครู
สกลนครและเปรียบเทียบลักษณะผู้นำของนักศึกษาที่มีความแตกต่างกันในด้านเพศ ภูมิลำเนา และ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับ ป.กศ. สูงปีที่ 2 และปริญญาตรี ปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะ
ผู้นำของนักศึกษาอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่ามีลักษณะที่อยู่ใน
ระดับที่พึงประสงค์ 6 ด้าน คือ การรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล
ความมีจิตใจเข้มแข็งอดทน การวางแผน และคุณธรรมตามลำดับ นอกจากนั้น อยู่ในระดับที่ไม่
พึงประสงค์ ซึ่งได้แก่ ด้านความสามารถในการตัดสินใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง ส่วนการมี
มนุษยสัมพันธ์ และความกิริยเริ่มสร้างสรรค์ เป็นด้านที่นักศึกษามีน้อยที่สุด

ประยงค์ นาโต (2527 : 59 - 60) ได้ทำการศึกษาผลการสอน 3 แบบ ที่มี
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ความเป็นผู้นำและความคงทนในการเรียนรู้นักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีภูเก็ต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง

วิธีการสอนแบบเรียนเป็นคณะ (Team Learning) การสอนโดยใช้บทเรียนโปรแกรม การสอนแบบเรียนในชั้นปกติที่มีข้อบ่งชี้ผลการเรียนคณิตศาสตร์ ความเป็นผู้นำ ความคงทนในการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ผลการสอน 3 แบบ คือการสอนแบบเรียนเป็นคณะ การสอนโดยใช้บทเรียนโปรแกรม และการสอนแบบเรียนในชั้นปกติที่มีข้อบ่งชี้ผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผลการสอน 3 แบบ มีต่อความเป็นผู้นำซึ่งศึกษา 2 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความเห็นอกเห็นใจ ไม่แตกต่างกัน และผลการสอน 3 แบบ ที่มีต่อความคงทนในการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ มีพฤติกรรมการเป็นผู้นำแตกต่างกัน
3. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีพฤติกรรมการเป็นผู้นำหลังการทดสอบสูงกว่าก่อนการทดสอบ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้ากระทำตามลำดับดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. แบบแผนของการทดลอง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและวิธีสร้างเครื่องมือ
4. วิธีดำเนินการทดลอง
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2531 จำนวน 10 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 400 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 2 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 80 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน สอนโดยการสอนแบบโครงการ

กลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน สอนโดยการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์

กรมสามัญศึกษา

วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง

วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง ทำเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังนี้

1. ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากจาก/จำนวน 10 ห้องเรียน เขามา 2 ห้องเรียน
2. นักเรียน 2 ห้องมารวมกัน แล้วสุ่มอย่างง่ายเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 40 คน
3. จับสลากอีกครั้งหนึ่งเพื่อเลือกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม
 กลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน สอนทฤษฎีการสอนแบบโครงการ
 กลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน สอนทฤษฎีการสอนแบบคู่มือแนวการสอนเชิงควิศึกษา
 ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

แบบแผนการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งผู้วิจัยทำการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบสุ่มกลุ่ม-สอบก่อน-สอบหลัง (Randomized Control-group Pretest-Posttest Design) (ฉวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 216) ซึ่งมีลักษณะของแบบแผนการทดลองตามตาราง ดังนี้

ตาราง 1 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
ER	T_1	X	T_2
CR	T_1	-	T_2

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

- X แทน การจัดการกระทำ (Treatment)
- R แทน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Assignment)
- E แทน กลุ่มทดลอง (Experimental Group)
- G แทน กลุ่มควบคุม (Control Group)
- T₁ แทน การทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)
- T₂ แทน การทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และวิธีสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย

1. แผนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบโครงการ
2. แผนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนตามคู่มือแนวการสอนสังคมศึกษาของ
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. แบบสอบถามวัดพฤติกรรมการเป็นผู้นำ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

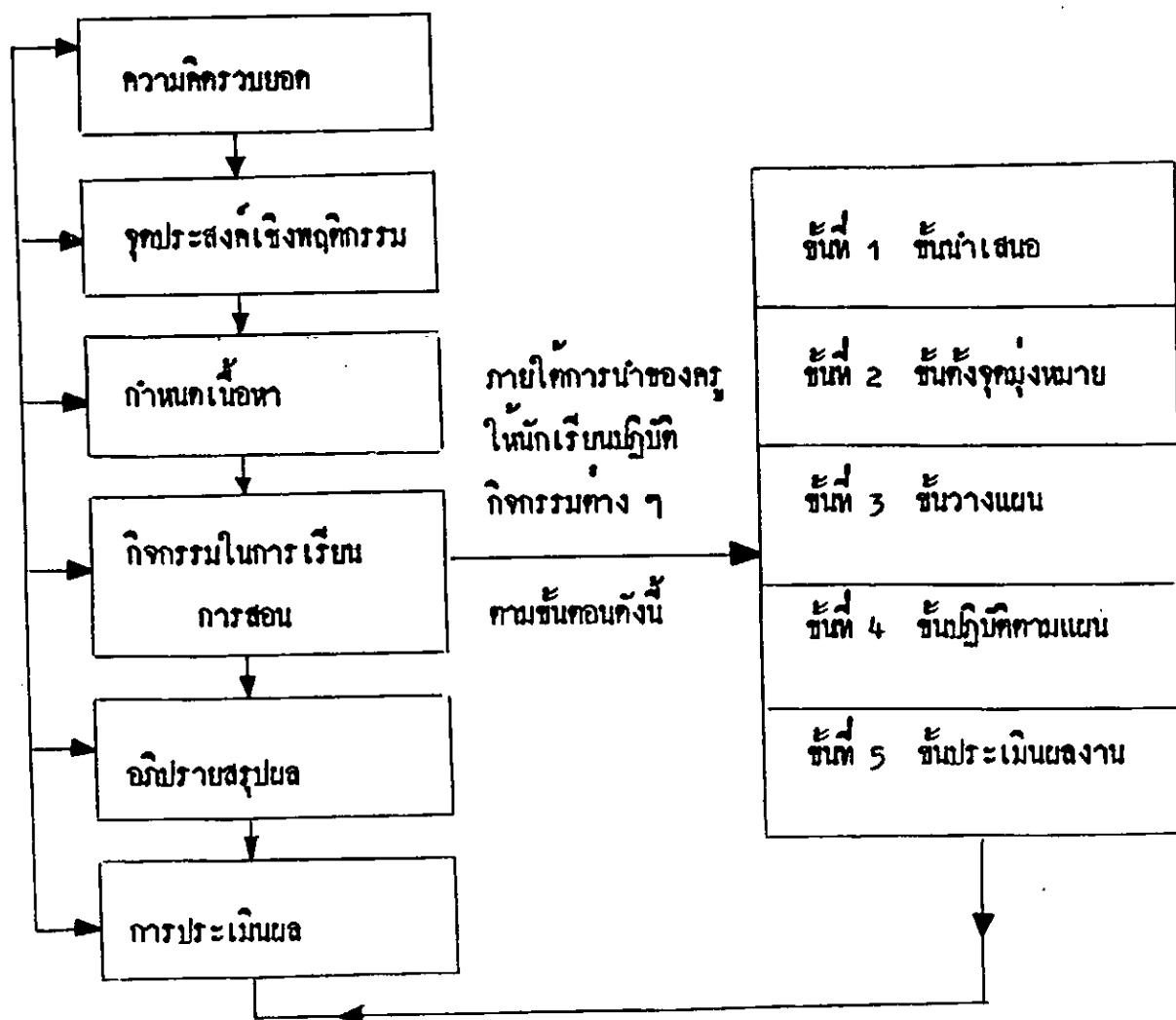
1. การสร้างแผนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบโครงการ
 - 1.1 ศึกษาหลักสูตร คู่มือครู แผนการสอนวิชาสังคมศึกษา แบบเรียนวิชาสังคมศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
 - 1.2 ศึกษาเนื้อหาที่จะนำมาใช้ทดลองครั้งนี้ คือเรื่องจริยธรรมเพื่อการพัฒนาสังคม
เพื่อสร้างแผนการสอน
 - 1.3 แบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้
 - 1.3.1 จริยธรรมกับการพัฒนาจิตใจ
 - 1.3.2 จริยธรรมกับการพัฒนาสังคม

1.4 กำหนดจุดประสงค์ทั่วไป

1.5 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

1.6 สร้างแผนการสอน 16 คาบ

ทั้งแผนภาพประกอบ 3 แสดงขั้นตอนการสร้างแผนการสอนแบบโครงการ

ภาพประกอบ 3 แสดงขั้นตอนการสร้างแผนการสอนแบบโครงการ

1.7 นำแผนการสอบที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

1.8 นำแผนการสอบที่สร้างขึ้นไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างกับนักเรียน จำนวน 45 คน ที่มิใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อหาข้อบกพร่อง เช่น ภาษาที่ใช้ ระยะเวลาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. แผนการสอนวิชาสังคมศึกษาตามแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เป็นแผนการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ที่ให้พิมพ์เผยแพร่ เพื่อให้ครูสังคมศึกษา ใกล้เคียงเป็นแนวทางในการสอน นำไปสอนกับกลุ่มควบคุม

3. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาวิธีสร้างแบบทดสอบที่ดี จากหนังสือเทคนิคการวัดผลประเมินผลการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษาของ สมบูรณ์ จิตพงศ์ (2523 : 1 - 116) และเทคนิคการเขียนข้อสอบ ของ ชาวล แทร่ทูล (2520 : 1 - 40) และหนังสือวิธีสร้างและเขียนข้อสอบของ วิเชียร เกตุสิงห์ (2518 : 1 - 161)

3.2 ทำการวิเคราะห์หลักสูตร วิชาสังคมศึกษาส่วนที่ควบคุมจริยธรรมเพื่อการพัฒนา สังคม โดยขอความร่วมมือจากคณะครูสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อหา ความเพียงพอของเนื้อหา ตามวิธีการของ สมบูรณ์ จิตพงศ์ (2523 : 26 - 43) ผลจากการ วิเคราะห์จัดทำเป็นตารางวิเคราะห์รายวิชา สำหรับเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าจะต้องวัดพฤติกรรม ในเนื้อหาอะไร เป็นจำนวนมากน้อยเท่าใด ตามหลักของ เบนจามิน เอสบลูม (Benjamin S. Bloom)

3.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง โดย ยึดเกณฑ์ตามผลการวิเคราะห์หลักสูตร ข้อสอบที่สร้างขึ้นเป็นแบบปรนัย ชนิด 5 ตัวเลือก โดยให้ ครอบคลุมเนื้อหาที่สอน จำนวน 100 ข้อ แล้วนำแบบทดสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางการวัดผลตรวจสอบ เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไข

3.4 นำแบบทดสอบที่สร้างตามเกณฑ์วิเคราะห์หลักสูตรไปทดลองกับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 100 คน ที่เคยเรียนบทเรียนนี้มาแล้ว เพื่อหาคุณภาพเครื่องมือ

3.5 นำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนน ข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิดหรือข้อที่ไม่ได้ทำ หรือข้อที่ตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน เมื่อตรวจและรวมคะแนนแบบทดสอบเรียบร้อยแล้ว จึงทำการวิเคราะห์เพื่อหาความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค 27% แบ่งเป็นกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ หาค่า P_H และ P_L โดยเปิดตารางสำเร็จรูปของ จุง เทห์ ฟ่าน (Fan. 1952 : 6 - 32) แล้วเลือกเฉพาะข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 - .80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป (ฉนวน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2528 : 186)

3.6 นำแบบทดสอบที่คัดเลือกแล้ว มาคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR.20 ของ คูเทอร် วิซาร์คสัน (ฉนวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 168)

4. แบบสอบถามเรื่องพฤติกรรมความเป็นผู้นำ ผู้วิจัยทำใบงานดังนี้

4.1 ศึกษาจากแบบสอบถามวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำของ บำใจ วิละชาติ (2521 : 183 - 211) เป็นแนวทางในการศึกษาและปรับปรุงแบบสอบถามนี้ ซึ่งสร้างขึ้นตามคุณลักษณะย่อยคุณลักษณะละ 3 ข้อ จากการศึกษาคุณลักษณะทั้งหมด 10 คุณลักษณะ คือ ความรับผิดชอบ คุณธรรม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มนุษยสัมพันธ์ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการตัดสินใจ การวางแผน ความมีเหตุผล จิตใจเข้มแข็งอดทน โดยสร้างเป็นสถานการณ์ขึ้น หรือสิ่งเร้าป้อนให้ผู้ตอบเลือกตอบ ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของผู้ตอบ โดยผู้ตอบไม่เฉลียวใจถึงวัตถุประสงค์ความหมาย กับสิ่งที่เขาตอบสนอง แต่เขามองเห็นว่าเป็นปฏิบัติการของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ของแบบสอบถาม (ประชุมสุข และคณะ ฯ. 2519 : 522 ; อาจอิงมาจาก อนาสทชี. ม.ป.ป.)

แบบสอบถามนี้จะมีลักษณะเป็นสถานการณ์เป็นคำถาม ส่วนคำตอบเป็นตัวเลือก 3 ตัวเลือก สำหรับตัวเลือก 3 ตัวเลือกนั้น มีเกณฑ์การให้ระดับแตกต่างกันเป็น 3 ระดับ คือ 1, 2, 3 โดยใช้ Arbitrary Weighting Method

เกณฑ์ในการคัดเลือกสถานการณ์เพื่อสร้างแบบสอบถามดังนี้

1. เป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำทั้ง 10 ประการ ที่ต้องการศึกษา
2. เป็นสถานการณ์ทั่ว ๆ ไปที่นักวิจัยมีโอกาสประสบในชีวิตของตน

3. เป็นสถานการณ์ที่ไม่เกินความเป็นจริง จนนักเรียนไม่มีโอกาสได้

กระทำจริง

4. คำถามในแต่ละข้อมีประเด็นเดียว ชัดเจนและใช้ภาษาง่าย ไม่ซับซ้อน

4.2 นำแบบสอบถามวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำของ ยาใจ วีระชาติ (2521 : 183 - 211) มาปรับปรุงเพิ่มขึ้นให้เหมาะสมกับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

4.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงนี้ไปทบทวนหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face validity) โดยผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยา จำนวน 3 คน ทดลองตรวจสอบสถานการณ์นั้น สามารถวัดคุณลักษณะที่ต้องการหรือไม่ ก่อนนำไปทดลองใช้

4.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เพื่อตรวจสอบความเข้าใจทางด้านภาษา เวลาที่ใช้สอนเพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม

4.5 นำข้อที่ได้จากการทดลองใช้ไปให้ประธาน และกรรมการควบคุม ปรินทิพนิพนธ์ พิจารณาประกอบการแก้ไข ปรับปรุง แบบสอบถามวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำ

4.6 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีโรงเรียนทดลอง จำนวน 100 คน นำข้อที่ได้ มาตรวจสอบให้คะแนน

4.7 นำผลจากการทบทวนให้คะแนนของแบบสอบถาม มาหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้ t-test (ลวัน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 185 - 186) โดยแบ่งเป็นกลุ่มสูง 25% กลุ่มต่ำ 25% แล้วคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีอำนาจจำแนกสูง (t-test) มีค่าตั้งแต่ 2.00 ขึ้นไป และระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไว้เป็นแบบสอบถามที่มีค่าอำนาจจำแนกสูงตามเกณฑ์ของการ

4.8 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำ โดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ใช้สูตรของ ครอนบาค (Cronbach) (ลวัน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 170 - 172)

4.9 การหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำใช้การทดสอบความเที่ยงกับพฤติกรรม 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ถึงระดับที่ 3 แต่ละข้อมีคะแนนอยู่ระหว่าง 1 - 3 คะแนน

จากนั้นนำคะแนนของทุกข้อมารวมกันเป็นคะแนนแสดงควมมีพฤติกรรมความเป็นผู้นำของแต่ละคน
เกณฑ์ในการตัดสินว่า มีพฤติกรรมความเป็นผู้นำหรือไม่ ใช้เกณฑ์จากงานวิจัยของ (นิคยา นวลนิม.
2525 : 30)

ระดับที่ 1 หมายถึง การกระทำที่แตกต่างจากที่คนส่วนใหญ่กระทำ คำนวณหนัก

0.5 - 1.50

ระดับที่ 2 หมายถึง การกระทำที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติ คำนวณหนัก 1.50 - 2.50

ระดับที่ 3 หมายถึง การปฏิบัติในทางที่ผิด คำนวณหนัก 2.50 ขึ้นไป

ตัวอย่าง แบบสอบถามวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำ

(อ) วันหนึ่งครูประจำชั้นเข้ามาสอนชั้น ม.4/1 พบว่า กระดานดำหน้าชั้น
ยังไม่ไ้ลบ ครูตำหนิหัวหน้าชั้น ถ้าักเรียนเป็นหัวหน้าชั้น นักเรียนจะหาอย่างไร

ก. นิ่งเฉย

ข. รีบออกไปลบกระดานดำทันที

ค. ออกไปลบกระดานดำแล้วชี้แจงให้ครูทราบว่า เป็นเวรของผู้อื่น

วิธีดำเนินการทดลอง

ในการทดลอง ผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

1. แบ่งกลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มทดลอง 40 คน กลุ่มควบคุม 40 คน โดยสุ่มนักเรียนมา
2 ห้องเรียน จำนวน 80 คน และสุ่มอีกครั้งหนึ่งเพื่อจัดเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยใช้
แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องจริยธรรมเพื่อการพัฒนาศักดิ์ที่ผู้วิจัย
สร้างขึ้น และแบบวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำ

3. ดำเนินการทดลอง ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอนนักเรียนทั้งสองกลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง และ
กลุ่มควบคุม โดยใช้เนื้อหาเดียวกัน ระยะเวลาในการสอนเท่ากัน คือ ใช้เวลากลุ่มละ 16 คาบ
คาบละ 50 นาที ส่วนการสอนให้แตกต่างกัน คือกลุ่มทดลองใช้การสอนแบบโครงการ กลุ่มควบคุม
ใช้การสอนตามคู่มือครูแนวการสอนสังคมศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

4. ทำการทดสอบหลังการเรียน (Posttest) ทั้งสองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และวัดพฤติกรรมการเป็นผู้นำ โดยใช้แบบทดสอบชุดเดิมกับการทดสอบก่อนเรียน

5. ทำการตรวจสอบจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา แบบวัดพฤติกรรมการเป็นผู้นำ แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ t -test ในรูปของผลต่างของคะแนน (Difference Score)
2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการเป็นผู้นำระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ t -test ในรูปของผลต่างของคะแนน (Difference Score)
3. เปรียบเทียบพฤติกรรมการเป็นผู้นำ ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ t -test แบบ Dependent Group

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำสถิติจากการทดลองมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 หากค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตร (จำนวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 59)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

✓ 1.2 หากหาความแปรปรวนของคะแนน คำนวณจากสูตร (ถวน สายยศ และ
อังคณา สายยศ. 2528 : 63)

$$s^2 = \frac{N \sum x^2 - (\sum x)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ s^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนน
 $\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 $\sum x^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2. หากหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

2.1 หากหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คำนวณ
จากสูตร KR-20 (ถวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 168)

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ r_{tt} แทน ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียน
 n แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
 p แทน สัดส่วนของผู้ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ

$$= \frac{\text{จำนวนคนที่ทำได้}}{\text{จำนวนคนทั้งหมด}}$$

 q แทน สัดส่วนของผู้ทำผิดในข้อหนึ่ง ๆ หรือคือ $1 - p$
 s_t^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือวัดนั้น

2.2 หากหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำ โดยใช้สูตร
ครอนบัค (Cronbach) (ถวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 170 - 172) ดังนี้

$$\infty = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\epsilon s_1^2}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ	∞	แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
	n	แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
	s_1^2	แทน คะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ
	s_t^2	แทน คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือทั้งฉบับ

3. ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบพฤติกรรมความเป็นผู้นำ โดยวิธีการแจกแจง
 (T-distribution) คำนวณจากสูตรของ Edward (ฉวน สายยศ และอังกา สายยศ.
 2528 : 185) ดังนี้

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{s_H^2}{n_H} + \frac{s_L^2}{n_L}}}$$

เมื่อ	t	แทน ค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ
	$\bar{X}_H$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง
	$\bar{X}_L$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ
	s_H^2	แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มสูง
	s_L^2	แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ
	n_H	แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มสูง
	n_L	แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มต่ำ

✓ 4. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและพฤติกรรมความเป็นผู้นำ
 คำนวณ โดยใช้ t-test ในรูป Difference Score คำนวณจากสูตร (Edward.
 1954 : 256) ดังนี้

$$t = \frac{\bar{X}_{D_1} - \bar{X}_{D_2}}{\sqrt{\frac{s_{D_1}^2}{N_1} + \frac{s_{D_2}^2}{N_2}}}$$

$$df = \frac{\left[\frac{s_1^2}{N_1} + \frac{s_2^2}{N_2} \right]^2}{\frac{\left[\frac{s_1^2}{N_1} \right]^2}{N_1 - 1} + \frac{\left[\frac{s_2^2}{N_2} \right]^2}{N_2 - 1}}$$

เมื่อ	t	แทน ค่าที่ได้จากใน t-distribution
	$\bar{X}_{D_1}$	แทน คะแนนเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการทดสอบ หลังการ วิชา กับก่อนการ วิชา ของกลุ่มทดลอง
	$\bar{X}_{D_2}$	แทน คะแนนเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการทดสอบ หลังการ วิชา กับก่อนการ วิชา ของกลุ่มควบคุม
	$s_{D_1}^2$	แทน ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่าง การทดสอบหลังการ วิชา กับก่อนการ วิชา ของ กลุ่มทดลอง
	$s_{D_2}^2$	แทน ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่าง การทดสอบหลังการ วิชา กับก่อนการ วิชา ของ กลุ่มควบคุม
	N_1	แทน จำนวนนัก วิชา ในกลุ่มทดลอง
	N_2	แทน จำนวนนัก วิชา ในกลุ่มควบคุม

✓ 5. เปรียบเทียบพฤติกรรมความเป็นผู้นำก่อนการทดลองและหลังการทดลองของ
กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม คำนวณจากสูตร t-test แบบ Dependent Group (ส่วน สายยศ
และอิงคณา สายยศ. 2528 : 87)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N - 1}}}$$

$$df = N - 1$$

เมื่อ D แทน ความแตกต่างระหว่างคะแนนแต่ละคู่
N แทน จำนวนคู่

การวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ในการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมาย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จึงขอกำหนดความหมายของสัญลักษณ์ใช้ดังนี้

N	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน คะแนนเฉลี่ย
$\bar{X}_{T_1}$	แทน คะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง
$\bar{X}_{T_2}$	แทน คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลอง
$\bar{X}_D$	แทน คะแนนเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการทดสอบก่อนการทดลองกับ หลังการทดลอง
s_D^2	แทน ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่างการทดสอบก่อนการทดลอง กับหลังการทดลอง
t	แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
df	แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ
**	แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำตามลำดับดังนี้

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม
2. เปรียบเทียบพฤติกรรมรวมความเป็นผู้นำของนักเรียนระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม
3. เปรียบเทียบพัฒนาการพฤติกรรมรวมความเป็นผู้นำของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
ระหว่างก่อนการเรียนและหลังการเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละกลุ่มหมายความว่า

1. จากกลุ่มหมายข้อที่ 1 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ซึ่งมีสมมติฐานที่ว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน จากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนแล้ว เปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทั้งสอง ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาหลังการทดลองของกลุ่มการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	$\bar{X}_D$	s_D^2	t
การสอนแบบโครงการ	40	36.38	43.55	7.18	22.71	2.8763**
การสอนตามคู่มือครู	40	37.28	41.45	4.18	20.87	

$$^{**}t_{(.01)}(df = 60) = 2.660$$

จากตาราง 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาหลังการทดลองของกลุ่มการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

2. จากทฤษฎีบทข้อที่ 2 ทั่วๆ ไป เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ซึ่งมีสมมติฐานว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือ แนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีพฤติกรรมความเป็นผู้นำแตกต่างกัน จากการวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนแล้ว เปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมความเป็นผู้นำทั้งกล่าว ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 เปรียบเทียบพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนกลุ่มการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	$\bar{X}_D$	s_D^2	t
การสอนแบบโครงการ	40	158.48	163.45	4.98	44.93	.8659
การสอนตามคู่มือครู	40	156.93	161.05	4.13	34.43	

$$t_{(\infty .05)}(df = 31) = 2.042$$

จากตาราง 3 พบว่า พฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนหลังการทดสอบของกลุ่มการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

3. จากทฤษฎีบทข้อที่ 3 ทั่วๆ ไป เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนระหว่างก่อนการเรียนกับหลังการเรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ทักษะการสอนแบบโครงการและนักเรียนที่เรียนจากการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ซึ่งมีสมมติฐานว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาทักษะการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีพฤติกรรมความเป็นผู้นำหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง จากการวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียน แล้วเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมความเป็นผู้นำทั้งกล่าว ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นผู้นำก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง ของกลุ่มการสอนแบบโครงการกับกลุ่มการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	$\bar{X}_D$	s_D^2	t
การสอนแบบโครงการ	40	158.48	163.45	4.98	44.93	6.917**
การสอนตามคู่มือครู	40	156.93	161.05	4.13	34.43	6.173**

$$^{**}t_{(\infty, .01)}(df = 39) = 2.423$$

จากตาราง 4 พบว่า พฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนกลุ่มการสอนแบบโครงการและกลุ่มการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมการรวมความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องจริยธรรม เพื่อการพัฒนาสังคม จากการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ซึ่งสรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการรวมความเป็นผู้นำของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
3. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการรวมความเป็นผู้นำของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังการเรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการ และนักเรียนที่เรียนจากการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ มีพฤติกรรมการรวมความเป็นผู้นำแตกต่างกัน
3. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีพฤติกรรมการรวมความเป็นผู้นำหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2532 จำนวน 10 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 400 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยสุ่มจาก 10 ห้องเรียนเอามา 2 ห้องเรียน นำนักเรียนทั้งสองห้อง จำนวน 80 คน สุ่มโดยการจับสลากแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 40 คน จากนั้นจับสลากเพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมไว้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทดลองสอนควบการสอนแบบโครงการ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มควบคุมสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์

กรมสามัญศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.1 แผนการสอนแบบโครงการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องจริยธรรมเพื่อการพัฒนาสังคม

2.2 แผนการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เรื่องจริยธรรม เพื่อการพัฒนาสังคม

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบปรนัย 5 ทัวเลือก มีค่าความเชื่อมั่น .88

2.4 แบบสอบถามวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำ ซึ่งผู้วิจัยปรับปรุงจากแบบสอบถามวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำของ ยาใจ รัชชาติ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นสถานการณ์ เป็นคำถาม คำตอบเป็นแบบปรนัย 3 ทัวเลือก มีเกณฑ์การให้ระดับคะแนนแตกต่างกันเป็น 3 ระดับ คือ 1, 2, 3 โดยใช้ Arbitrary Weighting Method จำนวน 66 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .85

3. การดำเนินการทดลอง

3.1 ทำการทดสอบก่อนการทดลองกับนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามวัดพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียน

3.2 ทำเนิการทดลองกับนักเรียนกลุ่มทดลองด้วยการสอนแบบโครงการ และสอนนักเรียนกลุ่มควบคุมด้วยการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ซึ่งวิจัยเป็นคู่ทดลองสองห้องเรียน ใ้เวลาในการสอนเท่ากัน คือ 16 คาบ คาบละ 50 นาที

3.3 ทำการทดสอบหลังการทดลองกับนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามวัดพฤติกรรมการเรียนเป็นผู้นำของนักเรียน อีกครั้งหนึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จากผลต่างของคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง แล้วทดสอบหาความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ t -test ในรูปของผลต่างของคะแนน Difference Score
2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนเป็นผู้นำระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จากผลต่างของคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนการทดลองและหลังการทดลอง แล้วทดสอบหาความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ t -test ในรูปของผลต่างของคะแนน Difference Score
3. เปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนเป็นผู้นำก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ t -test แบบ Dependent Group

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีพฤติกรรมการเรียนเป็นผู้นำแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการและการสอนตามคู่มือ
 แนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีพฤติกรรมความเป็นผู้นำหลังการทดลอง
 สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

การอภิปรายผล

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของ
 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ผู้วิจัยให้ทำการทดลอง เรื่อง จริยธรรมเพื่อการพัฒนาสังคม
 ผลการทดลองอภิปรายได้ดังนี้

1. จากสมมติฐานข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
 ด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ การวิจัยครั้งนี้
 สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ คอลลินส์ (Mouroc. 1956 : 24 ; citing Collin. n.d.)
 ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม
 คือกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบโครงการ
 มีผลสัมฤทธิ์ในการคำนวณสูงกว่ากลุ่มควบคุมและยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิจิตร ทองปาน
 (2527 : 70 - 75) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่ 2 ที่สอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือการสอนวิชาสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน
 ที่เรียนด้วยการสอนแบบโครงการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตาม
 คู่มือการสอนวิชาสังคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สงวนศรี นังงาน (2530 : 57)
 ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือการสอนสังคมศึกษา
 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบ
 โครงการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครู

จากผลการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า การสอนแบบโครงการทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์
 ทางการเรียนสูงกว่าการสอนตามคู่มือครู (ตาราง 2) ผลการวิจัยปรากฏออกมาเช่นนี้เป็นผลมาจาก

1.1 กระบวนการเรียนการสอนแบบโครงการ เป็นการเรียนด้วยการร่วมกันคิด กิจกรรมและลงมือปฏิบัติ นักเรียนจะทำงานร่วมกันในกลุ่มในสถานการณ์ที่เป็นจริงตามขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งเป็นการฝึกนิสัยการเรียนรู้อุปการปฏิบัติงานตามแนวคิดของกลุ่ม ให้เกิดคุณค่าของการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะคิดพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดังที่ ฟิตเจอรอลด์ (Fitzerald. 1955 : 356) ได้กล่าวไว้ว่า การที่ผู้เรียนเห็นความสำคัญในกิจกรรมที่กระทำก็จะช่วยให้เห็นคุณค่าของการทำงานได้

1.2 การสอนแบบโครงการ มีกระบวนการที่เด่นชัด คือผู้เรียนมีการช่วยเหลือกันในกลุ่ม เพื่อร่วมกันดำเนินงานไปสู่จุดประสงค์ ซึ่งใคร่ร่วมกันทั้งใจ คือแพททริก (Kilpatrick. 1958 : 29) กล่าวว่า กิจกรรมของการสอนแบบโครงการที่ประกอบด้วยความตั้งใจและความสนใจนั้น เป็นปัจจัยที่มีกำลังอำนาจในการเรียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนสนุกสนานสามารถปฏิบัติไปตามจุดหมายที่วางไว้ ฉะนั้นเมื่อนักเรียนมีส่วนร่วมปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนการสอนมาก หลังจากการเรียนด้วยการสอนแบบโครงการแล้ว จึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

1.3 เนื้อหาที่น่าสนใจคือเรื่องจริยธรรมเพื่อการพัฒนาสังคม เป็นเนื้อหาที่นักเรียนเกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง จึงเป็นแนวทางให้นักเรียนเข้าใจ สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ในชีวิตจริงมาเป็นวิธีการปฏิบัติได้เหมาะสม ดังที่ ไม่นวล หอวัฒน (2522 : 173) กล่าวว่า การจัดเนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ความสมบูรณ์ในตัวเองทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจอันมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. จากผลสัมฤทธิ์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนแบบโครงการที่สอนตามแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

ผลงานวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยงค์ นาโทะ (2527 : 59 - 60) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการสอน 3 แบบ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ความเป็นผู้นำและความคงทนในการเรียนรู้อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการสอน 3 แบบ คือ การสอนแบบเรียนเป็นคณะ การสอนโดยให้เรียนโปรแกรม และการสอนแบบเรียนในชั้นปกติที่มีต่อความเป็นผู้นำซึ่งศึกษา 2 ด้าน คือด้านความรับผิดชอบ และด้านความเห็นอกเห็นใจ ไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยนี้แตกต่างจากผลงานวิจัยของ กิเรก ทั้งชัยวัฒน์ (2517 : 58 - 59) ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องผลการสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่มีต่อลักษณะความเป็นผู้นำและความคิดแบบขบวนการ

เปรียบเทียบกับผลการสอนทั่วไปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีการศึกษาแบบสืบสวนสอบสวนมีลักษณะความเป็นผู้นำสูง

การที่พฤติกรรมความ เป็นผู้นำของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ ไม่แตกต่างกัน น่าจะเป็นผลมาจาก

2.1 วิธีการที่ใช้ในกลุ่มทดลองยังมีขอบทรวงอยู่ในเรื่องของการบวนการเรียน

การสอนแบบโครงการ มีกระบวนการเรียนที่ผู้เรียนจะต้องฝึกเสนอแนวทางวางแผน การดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ประเมินผลงานของตนเอง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวต้องใช้การรวมกลุ่มในการระดมพลังสมอง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ครูจะมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา แต่เนื่องจากนักเรียนได้รับการฝึกฝนทักษะเหล่านี้มานาน โดยเฉพาะการรวมแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม และจะต้องร่วมกันเพื่อกำเนินงานตามที่กลุ่มกำหนด จะพบว่า บางครั้งมีความเป็นผู้นำมาก บางครั้งมีความเป็นผู้นำน้อย ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ รวมทั้งการฝึกฝน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คะแนนพฤติกรรมความ เป็นผู้นำของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกัน ซึ่ง เมอร์ฟีฟิลด์ (Merrifield. 1961 : 100 - 107) กล่าวว่า ลักษณะความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับสถานการณ์และขึ้นอยู่กับกลุ่ม ความ เป็นผู้นำภายในกลุ่มของกำหนดโดยความต้องการของกลุ่มอีกด้วย ดังนั้นความ เป็นผู้นำตามลักษณะภายในตัวของแต่ละคนยังไม่พอจึงต้องมีส่วนประกอบภายนอกที่เหมาะสมกับเหตุการณ์และ ส่วน บุคคลิกลักษณะ และคนอื่น ๆ (2522 : 150 - 151) ยังกล่าวอีกว่า ความ เป็นผู้นำที่มีสถานการณ์บางอย่างจะช่วยเอื้ออำนวยให้เกิดความ เป็นผู้นำขึ้นได้ ผู้ที่ประสบผลสำเร็จจะเป็นผู้ที่ปรับตัว เข้ากับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปอย่างถี่ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คะแนนพฤติกรรมความ เป็นผู้นำของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกัน

2.2 ระยะเวลาในการทดลอง จำนวน 16 คาบ ๆ ละ 50 นาที เป็นเวลาที่ค่อนข้างน้อยสำหรับการฝึกฝนพฤติกรรมความ เป็นผู้นำของนักเรียน เพราะการเสริมสร้างพฤติกรรมความ เป็นผู้นำนั้นต้องใช้เวลาและรวมกลุ่มโดยใหม่ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เพราะ เมื่อเข้าสู่กลุ่มทุกคนจะต้องปรับตัว เพื่อที่แต่ละคนและกลุ่มจะมีความต้องการสอดคล้องกันทำให้ได้รับผลตามเป้าหมาย อันจะทำให้กลุ่มมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการใช้ระยะเวลาในการทดลองน้อยไปอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การทดลองไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ดังที่ สเตอร์กิลล์ (Stogdill. 1967 : 91) กล่าวว่า ความ เป็นผู้นำเกิดจากสถานการณ์ สถานะแวดล้อม และเวลาอีกด้วย และเคโซ ส่วนานนท์

(2510 : 194 - 196) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีหมู่คณะ คุณสมบัติของงาน และสถานที่สัมพันธ์กัน

3. จากสมมติฐานข้อที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียน โดยการสอนแบบโครงการและการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ การวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เทอร์เรล และเชรฟเฟอร์ (Terreland and Shareffer. 1958 : 98) ที่ได้ศึกษาพัฒนาการของความเป็นผู้นำในกลุ่มนักเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยฟลอริดา ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของผู้เป็นผู้นำ เป็นผู้ทำกิจกรรมในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เป็นผู้ที่เป็นเพื่อนในกลุ่มให้ความเคารพและยินดีเข้าร่วมกิจกรรมด้วย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จวงจันทั้น พวงจันทั้นแดง (2525 : 97 - 98) ที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน ประถมปีที่ 5 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดเชียงราย สังกัดโรงเรียนเทศบาล และโรงเรียนราษฎร์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาที่ศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยเฉลี่ย มีภาวะผู้นำอยู่ในระดับสูงทุกหมวดของลักษณะผู้นำ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ คีเรก ทั้งสัจจ์ (2517 : 58 - 59) ที่ได้ทำการศึกษายผลการสอนแบบสืบสวนสอบสวน ที่มีต่อลักษณะความเป็นผู้นำ และความคิดแบบขอเนกนัย เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสอนทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองที่มีการคิดแบบสืบสวนสอบสวน ส่วนมากจะมีลักษณะความเป็นผู้นำสูง

ผลการวิจัยที่ปรากฏออกมาดังกล่าวน่าจะเป็นผลมาจาก

3.1 กลุ่มทดลอง ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทุกชั้นตอน ตั้งแต่การกำหนด จุดประสงค์ เริ่มจากความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนวางแผนเพื่อนำไปปฏิบัติ มีการดำเนินงาน ตามแผนที่วางไว้ เมื่อปฏิบัติเสร็จแล้วผู้เรียนทำการประเมินผลงานของตนเอง และทำการปรับปรุง ขอบกพร่องหลังประเมินผลแล้ว โดยครูทำหน้าที่ให้คำปรึกษา ซึ่งจากกิจกรรมดังกล่าวนี้ เป็นสาเหตุ หนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมความเป็นผู้นำของกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ทั้งนี้ ทีด (Teed. 1963 : 80) กล่าวว่า การเป็นผู้นำเป็นกิจกรรมที่มีอิทธิพลให้คนร่วมมือกันทำงาน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้วยความปรารถนาของเขาเอง ความเป็นผู้นำยังเป็นกระบวนการของความช่วยเหลือในหมู่คณะทำงานให้สำเร็จจุดมุ่งตามวัตถุประสงค์ของหมู่คณะ และยังสอดคล้อง

งานวิจัยของ ยายใจ วีระชาติ (2521 : 16) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำนั้นกิจกรรมที่ปฏิบัติต้องทำหน้าที่ ควบคุมความสัมพันธ์ในกลุ่ม เพื่อจะปฏิบัติงานให้ลุล่วงไปด้วยดี

3.2 กลุ่มควบคุม ครูสอนด้วยการจัดกิจกรรมอภิปรายกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็นร่วมกันสรุปแนวความคิดเห็นร่วมกัน การจัดลำดับขั้นตอนการสอน เริ่มจากการเร้าความสนใจ เพื่อให้เด็กสนใจที่เนื้อหาที่จะเรียน แจกชุดประสงค์ เป็นการวางแผนวางแนวทางไปสู่เป้าหมาย ฝึกให้นักเรียนปฏิบัติคลิก ใ้สามารถแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จากลำดับขั้นตอนการสอนต่าง ๆ ซึ่ง กานเบ (Gagne. 1965 : 62 - 170) กล่าวว่าเป็นการเรียนรู้จากพื้นฐานง่าย ๆ ไปสู่การเรียนรู้แบบยาก และโบล และคาร์เวนพอก (Boles and Davenport. 1975 : 154 - 155) กล่าวว่า กิจกรรมของการที่บุคคลมีความคิดริเริ่มที่จะช่วยให้กลุ่มไปสู่จุดประสงค์ ช่วยคนในกลุ่มสมัครารณา โดยที่สิ่งที่ต้องการนั้นเป็นวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก จึงทำให้เกิดพฤติกรรม ความเป็นผู้นำขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในโอกาสต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การสอนแบบโครงการ ครูสอนสังคมศึกษาควรจะนำพาให้สอนเพื่อเป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะการสอนแบบโครงการจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถภาพทางการเรียนรู้ ซึ่งสามารถจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

1.2 เนื้อหาที่ใช้ควรจัดให้อยู่ในรูปของหน่วยการสอนโดยใช้เทคนิคบูรณาการ โดยการจัดเนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กันวิชาอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจมากที่สุด

1.3 บทบาทของครูในการสอนแบบโครงการ ครูจะต้องติดตามและประเมินผล เพื่อหาข้อบกพร่องอย่างใกล้ชิด เพราะจะทำให้ผู้เรียนได้นำไปแก้ปัญหาในส่วนบกพร่องให้ดีขึ้น

1.4 การสอนแบบโครงการนั้น เป็นการสอนที่ผู้เรียนได้รับประโยชน์ ในการฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ได้ฝึกความเป็นประชาธิปไตย ในแต่ละขั้นตอนจากการวิจัยในระยะ แรก ผู้วิจัยต้องเสนอแนะวิธีการที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียน เมื่อผู้เรียนคุ้นเคยกับวิธีการเรียนแบบนี้ แล้ว จึงทำให้การเรียนการปฏิบัติงานดำเนินไปได้ด้วยดี ดังนั้นจึงควรส่งเสริมการสอนแบบ โครงการให้แพร่หลายขึ้น

1.5 จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในการสรุปแนวความคิดหลังจาก บทเรียนแล้ว พบว่า ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าใจสิ่งที่เรียนรู้อย่างดี ดังนั้น การเรียนการสอน ครูจึงจำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ โดยแนะนำในการใช้คำถามเป็นแนวทาง เพื่อเน้นย้ำ ให้ผู้เรียนมีความรู้ที่แน่นขึ้น จะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1 จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้เรียนมีความสนใจที่จะเรียนมาก ดังนั้น ผู้วิจัย เสนอว่า ควรมีการนำการสอนแบบโครงการไปทดลองสอนในระดับชั้นอื่น และเนื้อหา อื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

2.2 จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การสอนแบบโครงการน่าจะส่งผลต่อ ตัวแปรอื่น ๆ เช่น แรงจูงใจ เจตคติ การมีเหตุผลเชิงจริยธรรม ดังนั้นในการวิจัยเกี่ยวกับการ สอนแบบโครงการในครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้

បរិច្ឆេទ

บรรณานุกรม

- กิตติมา ปรีทิตถก. บริหารสัมพันธ์ '26. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อักสาเนา.
- โกวิท ประวาลพตกุล. "มองการศึกษา," การศึกษาแห่งชาติ. 19(5) : 3 - 7 ; มิถุนายน - กรกฎาคม 2528.
- เจริญ คูณมี. การสอนสังคมศึกษา. กทม. : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์, 2520.
- จวงจันทน์ พวงจันทน์แดง. ภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : คุรุศาสตร์มหาวิทาลัย, 2523. อักสาเนา.
- จำรัส นอยแสงศรี. วิธีสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อักสาเนา.
- ชวาล แพทย์กุล. เทคนิคการเขียนข้อสอบ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุรสภา, 2522.
- ชัยรัตน์ ปรานี. การศึกษาลักษณะนิสัยทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และความสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบร่วมมือกับการสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. ทยเอกสาร.
- ชาญชัย ศรีไสยเพชร. ทักษะและเทคนิคการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2525.
- ชาญชัย อัจฉินสมาจาร. "ภาวะผู้นำและขวัญ," มิตรครู. 23(5) : 53 ; 15 มีนาคม 2524.
- ทิเรก ทั้งสาขันธ์. การศึกษาลักษณะนิสัยการสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่มีต่อลักษณะความเป็นผู้นำและการคิดแบบอเนกนัย เมื่อเปรียบเทียบกับการสอนแบบทั่วไป. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517. อักสาเนา.
- เคโซ สวานนท์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์, 2510.

- กรุเนตร อัครสวัสดิ์. การฝึกผู้นำและกิจกรรมเยาวชน. เอกสารประกอบการสอน
วิชาประณ 361. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป. อักสาเนา.
- _____. สิ่งนำสำหรับผู้นำ. ม.ป.ท., ม.ป.ป. อักสาเนา.
- ถวิล ชาราโรจน์. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รวมสาส์น, 2524.
- ทวีป อธิสิทธิ์. "พฤติกรรมกรรมการสอน," ประชาศึกษา. 35(11) : สิงหาคม 2528.
- หินพันธุ์ นาคะตะ. คุณภาพของสหุทธสาสนาในการบริหารราชการ. วิทยานิพนธ์ รป.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2509. อักสาเนา.
- ธีระชัย บุรณะโชติ. พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์
ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520. อักสาเนา.
- นพวรรณ โชติบัณฑิต. "พฤติกรรมเบี่ยงเบนการวิเคราะห์และป้องกัน," ในประมวลบทความ
งานวิชาการงานพฤติกรรมศาสตร์. หน้า 56, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.
- นิตยา นวลนิม. ลักษณะของผู้นำนักศึกษาวิทยาลัยครูสกลนคร. วิทยานิพนธ์ คศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อักสาเนา.
- นิมมวล หศวัฒน์. การสอนสังคมศึกษาโดยวิธีสืบสวนสอบสวน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2522.
- ปนัดดา โสมวงศ์. การสอนแบบโครงการ. กรุงเทพฯ : หน่วยพัฒนาอาจารย์ ฝ่ายวิชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- ประชุม รอดประเสริฐ. ผู้นำและพฤติกรรมการบริหารงาน. เอกสารประกอบการสอน,
ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2527.
- ประไพพิศ ไพรยวัจ. การทดลองสอนกลุ่มงานพื้นฐานอาชีพให้แก่แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
ด้วยวิธีสอนแบบโครงการ. วิทยานิพนธ์ คศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อักสาเนา.

- ประยงค์ นาโถ. ผลการสอน 3 แบบที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ความเป็นผู้นำ และความคงทน ในการเรียนรู้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อักษรสำเนา.
- ปรีชา วิทโค. การสำรวจลักษณะนิสัยขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการทำงานของเยาวชน. กรุงเทพฯ : การพัฒนาทรัพยากรงานวิจัย หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2526. อักษรสำเนา.
- พะเนชม แก้วกำเฒ่า. "การเตรียมการสอนของเยาวชน," นิตยสารรายวัน. 13 ตุลาคม 2531. หน้า 21.
- ปิญญู สาธร. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2516.
- มัลลิการ์ พงศ์ปริตร. การสอบเพื่อทดสอบของสมรรถภาพมนุษย์. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2527.
- บุญพร คอลด. "คุณสมบัติที่ผู้นำที่ดีควรมี," ประชากรศึกษา. 35(4) ; มกราคม 2528.
- ยาใจ วีระชาติ. การศึกษาพฤติกรรม ความเป็นผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521. อักษรสำเนา.
- ระพี สาคริก. "พื้นฐานการศึกษาอยู่ที่ไหน," การศึกษาแห่งชาติ. 19 : 154 ; 4 เมษายน - พฤษภาคม 2528.
- ฉวน สายยศ และอังคณา สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. โรงพิมพ์ทวีกิจการพิมพ์, 2524.
- ละออ กาญจนวนิช. วิธีสอนทั่วไป. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518.
- วิจิตร ทองปาน. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยวิธีสอนแบบโครงงาน. ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อักษรสำเนา.
- วิเชียร เกตุสิงห์. คู่มือการสร้างและวิเคราะห์ข้อสอบ. กรุงเทพฯ : โอเคเอ็นเอสโกร์, 2518.
- วีระชัย มีชัยธรรม. "เยาวชนกับการศึกษาออกโรงเรียน," การศึกษาแห่งชาติ. 19(3) : 67 ; กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2528.

ศิริวรรณ ศิริอารยา. "ผู้นำกับความคิดสร้างสรรค์," ข้าราชการ. 32 : 73 - 76 ;
กุมภาพันธ์ 2530.

ศึกษาธิการ, กระทรวง กรมวิชาการ. คู่มือวิชาสังคมศึกษา พุทธศักราช 2520 มัธยมศึกษา
ตอนต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การพิมพ์, 2520.

_____ . หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2524.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ จำรัส กวางสุวรรณ และวิฑิตษ์ ชรรณานุสรณ์. จิตวิทยาสังคม,
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชัยศิริการพิมพ์, 2522.

สงวนศรี นังงาน. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการสอนแบบโครงการกับ
การสอนตามคู่มือครูการสอนสังคมศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อักสาเนา.

สนองศรี รุกขิษฐ์. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมทศานพจนวินารศี กับความสามารถ
ในการเป็นผู้นำด้านการตัดสินใจแบบประชาธิปไตยของนิสิตมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อักสาเนา
สนิท ทิพย์ว้อย. "การสอนสังคมแบบทาง ๆ," วิทยาสช, 26(19) : 8 ; มิถุนายน
2518.

สมบุญ จิตพงศ์. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษา
และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.

_____ . เทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบ
ทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.

สมบุญ ทองศิลป์. ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอน
กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็นผู้นำของนักเรียน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519. อักสาเนา.

สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพฯ : ไทวันนาพานิช, 2521

- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหารงานบุคคลแบบใหม่. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.
- สารภี รัตนบุรี. เอกสารประกอบการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์ รุ่น 20, 21. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2523.
- สุจวิท เพียรชอบ. "มองหลักสูตรมัธยมศึกษาปัจจุบันและอนาคต," ครูศาสตร์, 15(4) : 28 ; เมษายน - มิถุนายน 2530.
- สุวัฒน์ มุทธเมธา. การเรียนรู้การสอนปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โอเคเอ็นเอสโตร์, 2522.
- สุวิธ รัตนรัตน์และประหวน จิตรพงศ์. "บทบาทของผู้อำนวยการในการพัฒนาโรงเรียนและสังคม," พัฒนาชุมชน, 22(1) : 20 - 30 ; มกราคม 2526.
- เสริมศักดิ์ วิชาสารภ. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.
- โสภา รุทธิฤทัย และอรทัย ชื่นมณุษย์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2522.
- หทัย ทนหยง. การสอนสังคมในโรงเรียนมัธยมศึกษา. พิมพ์โลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิมพ์โลก, 2522.
- อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร. "ท่านจะเป็นผู้บังคับบัญชาที่ใดอย่างไร," กรมสามัญศึกษา, 22(5) : 9 - 18 ; กันยายน - ตุลาคม 2524.
- อรุณ ภัทธรรม. ลักษณะสัมพันธ์กับการบริหาร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.
- ออม ประนอม. "การศึกษาปลูกปั้นเสร็จแล้วเป็นยังไร," ครูปริทัศน์, 10 : 56 ; มิถุนายน 2528.
- อัญชลี แจ่มเจริญ และสุกัญญา ขาวีวรรณ. หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เฉลิมการพิมพ์, 2523.
- อาคม จันทสุนทร. การสอนเพื่อตอบสนองสมรรถภาพมนุษย์. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2527.
- อำรุง จันทวานิช. "บทนำ," การศึกษาแห่งชาติ, 19(2) : ธันวาคม 2527 - มกราคม 2528.
- อุทัย นิธิโยโก. ปรัชญาศิลป์ : ศิลปะของการเป็นผู้นำ. กรุงเทพฯ : โอเคเอ็นเอสโตร์, 2524.

- Barnard, Chester I. The Functions of the executive. Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1938.
- Burton, Arther Samual. "A Comparative Study in Post College Leadership Activities between College Graduate as Leaders and Non - Leaders," Dissertation Abstracts. 34 : 174 ; February, 1974.
- Crocker, Robert K. and others. "A Comparison of Structured and Unstructured Modes of Teaching Science Progress Activities," Journal of research in Science Teaching. 13(30) ; 267 - 274; January 1976.
- Douglass, Herl R. The High School Curriculum. New York : Ronald Press, 1964.
- Edward, Allen L. Statistical Method for the Behavioral Science. New York : Rinehart and Co. Inc., 1954.
- Fan, Chung - Teh. Item Analysis Table. Education testing Service, Princeton New Jersey, 1952.
- Fiedter, Fred F. A Theory of Leadership Effectiveness. New York : McGraw-Hill Book Co., 1967.
- Fitzerald, James A. and Patricia G. Fitzgerald. Methods and Curricula in Elementary Education. Milwaukee Bruce Pub. co., 1955.
- Flaherty, Rita. M. "Personality Traits of Collage Leaders," The Journal of Educational Research. 60(8) : 371 ; April, 1967.
- Gagne, Robert M. The Condition of Learning. New York : Holt Rinehart and Winston Inc., 1965.
- Henry Fayol. General and Industriail Administration London. Sir Issac pitman & Sons, 1949.
- Herlock, E.B. Adolescent Development. New York : McGraw-Hill Book Company, 1950.
- HodGe. Billy J. Johnson. Management and Organization Behavior. New York : John Willy and Sons, 1970.
- Kahn, Robert L. "Human Relations on the Shop Floor in David G. Bowers, and Stanley E. Seashore," Administrative Science Quarterly. 11(2) ; 48, 1966.
- Kinslinger, H. I. "The Interest, Self Percept Perception and Life History Correlation of Leadership," Dissertation Abstracts. 27 : 155 ; May 1967.

- Koontz, Harold and Cyril O'Donnell. Management : A Systems and Cogticiency Analysis of Managerial Functions. 6th. ed., Tokyo : McGraw-Hill Kogakusha. 1 td., 1967.
- Ledizabal, Amparo S. and others. Methods and Principles of Teaching. Guezon City : Alemar - Phoenin, 1970.
- Merrifield, Charles W. Leadership in Voluntary Enterprise. New York : Oceania Publication, 1967.
- Monroc, Walter S. Encychopedia of Education Research : A Project of American Educational Research Association. New York : The Macmillan Company, 1956.
- Redin, William J. Managerial Effectiveness. New York : McGraw-Hill Book Company Inc., 1970.
- Rensis Likert, R. The Human Organization. McGraw-Hill, 1967.
- Risk, Thomas M. Principles and Practices of Teaching in Secondary School. New York : American Book Co., 1958.
- Ryburn, W. M. and D. B. Forgeo. Principle of Teaching. 2 nd., ed., Cowell Ltd., 1957.
- Stogdill, R.M. "Personal Factors Associated with Leadership." Survey of Literature in leadership. C.A. Gibt, Penguin Books Inc. Maryland, 1967.
- Tead, Ordway. The Art of Leadership. New York : McGraw-Hill, 1963.
- Terrel, Ir, Glemn and Joy Shreffer. "A Developmental Study of Leadership," Journal of Educational Research. 50(2) : 69 - 102 : October, 1958.
- Terry, George R. Principles of Management. 7th. ed., Home Wood, Ill. Richard D. Irwin Inc., 1977.
- Van Cleve Merris. Philosophy and the American School. Boston : Hongton Miffin Co., 1961.

הרמזות

ภาคผนวก ก

1. ค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ
2. ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อของแบบทดสอบ

ตาราง 5 ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความยากมาตรฐาน (Δ)
ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา (ส 402) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ข้อ	p	r	Δ	ข้อ	p	r	Δ	ข้อ	p	r	Δ
1	.68	.41	11.2	21	.22	.21	16.1	41	.20	.43	16.3
2	.76	.24	10.1	22	.75	.28	10.4	42	.48	.22	13.2
3	.64	.47	11.5	23	.80	.28	9.6	43	.52	.44	12.8
4	.33	.25	14.8	24	.58	.20	12.2	44	.67	.32	11.2
5	.62	.42	11.8	25	.82	.52	9.3	45	.52	.30	12.8
6	.46	.41	13.4	26	.71	.26	10.8	46	.58	.20	12.2
7	.58	.20	12.2	27	.67	.32	11.2	47	.33	.25	14.8
8	.48	.22	13.2	28	.48	.22	13.2	48	.41	.31	13.9
9	.46	.27	13.4	29	.62	.42	11.8	49	.61	.28	11.9
10	.65	.56	11.4	30	.79	.31	9.8	50	.58	.20	12.2
11	.72	.22	10.6	31	.50	.34	13.0	51	.58	.20	12.2
12	.33	.25	14.8	32	.73	.32	10.6	52	.54	.41	12.6
13	.58	.20	12.2	33	.77	.35	10.0	53	.56	.07	12.4
14	.26	.41	15.6	34	.79	.31	9.8	54	.75	.28	10.4
15	.50	.34	13.0	35	.46	.41	13.4	55	.41	.31	13.9
16	.71	.26	10.8	36	.68	.41	11.2	56	.41	.80	14.0
17	.77	.35	10.0	37	.77	.35	10.0	57	.58	.20	12.2
18	.65	.56	11.4	38	.41	.31	13.9	58	.75	.52	10.3
19	.35	.20	14.6	39	.65	.56	11.4	59	.84	.32	8.9
20	.72	.22	10.6	40	.61	.28	11.9	60	.70	.38	10.9

ตาราง 6 ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อของแบบสอบวัดพฤติกรรมการเป็นผู้นำของนักเรียน

ข้อ	กลุ่มสูง		กลุ่มต่ำ		t
	$\bar{X}$	s^2	$\bar{X}$	s^2	
1	2.48	.34	2.00	.38	2.82
2	2.36	.41	1.88	.61	2.40
3	2.16	.72	1.16	.31	5.00
4	1.72	.88	1.12	.97	3.00
5	3.0	.04	2.52	.51	3.20
6	2.72	.21	2.00	.75	3.60
7	2.36	.32	1.88	.77	2.29
8	2.64	.41	2.04	.71	2.86
9	2.80	.17	2.08	.49	2.77
10	3.00	.04	2.12	.78	4.89
11	2.08	.08	1.68	.56	2.50
12	2.84	.14	2.16	.89	3.40
13	2.76	.27	2.00	.50	4.22
14	2.80	.17	2.04	.25	5.85
15	2.32	.23	1.64	.66	3.58
16	2.64	.32	1.88	.86	3.45
17	2.80	.33	2.16	.81	3.04
18	2.24	.52	1.24	.36	5.26
19	1.92	.49	1.36	.57	2.66
20	2.52	.26	1.24	.61	6.74

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มสูง		กลุ่มต่ำ		t
	$\bar{x}$	s^2	$\bar{x}$	s^2	
21	2.32	.23	1.24	.40	6.75
22	2.36	.41	1.64	.32	4.24
23	2.36	.82	1.00	.92	5.23
24	2.28	.46	1.16	.31	6.22
25	2.56	.42	1.32	.31	7.29
26	2.04	.29	1.16	.22	6.24
27	2.32	.89	1.28	.29	4.73
28	2.92	.16	2.12	.61	4.44
29	2.92	.08	2.28	.71	3.55
30	2.48	.26	1.92	.66	2.94
31	2.88	.19	2.32	.72	2.95
32	2.96	.04	2.28	.63	4.25
33	2.88	.11	2.44	.42	2.93
34	2.28	.96	1.08	.24	5.45
35	2.12	.86	1.20	.42	4.00
36	2.16	.64	1.04	.37	5.22
37	2.88	.11	2.40	.50	3.00
38	2.76	.27	2.08	.83	3.24
39	2.40	.42	1.00	1.00	5.83
40	1.68	.31	1.12	.19	4.00

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มสูง		กลุ่มต่ำ		t
	$\bar{x}$	s^2	$\bar{x}$	s^2	
41	2.00	.33	1.20	.25	5.33
42	2.76	.44	2.12	.94	2.66
43	2.32	.23	1.20	.50	6.57
44	2.52	.68	1.04	.29	7.40
45	2.24	.19	1.20	.42	6.50
46	2.44	.42	1.16	.64	6.09
47	2.24	.36	1.12	.36	6.59
48	2.60	.67	1.24	.57	6.18
49	2.00	.75	1.16	.31	4.00
50	2.24	.69	1.28	.46	4.57
51	2.08	.16	1.08	.33	7.14
52	2.68	.31	1.16	.72	7.60
53	2.64	.24	2.00	.58	3.55
54	2.80	.17	2.32	.48	3.00
55	2.56	.26	2.00	.58	3.11
56	3.00	.04	2.48	.34	4.33
57	3.00	.04	2.52	.51	3.20
58	2.52	.51	1.24	.44	6.74
59	2.72	.21	2.08	.66	3.36
60	2.00	.08	1.08	.33	7.08

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มสูง		กลุ่มต่ำ		t
	$\bar{x}$	s^2	$\bar{x}$	s^2	
61	2.64	.24	2.00	.58	3.55
62	2.68	.48	1.28	.54	7.00
63	2.92	.08	2.48	.51	2.93
64	2.88	.19	2.44	.51	2.59
65	2.60	.25	2.04	.79	2.80
66	2.72	.29	2.12	1.15	2.50

ภาคผนวก ข

1. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
2. คะแนนพฤติกรรมรวมความเป็นผู้นำ

ตาราง 7 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

คนที่	กลุ่มทดลอง				กลุ่มควบคุม			
	สอบก่อน X	สอบหลัง Y	ผลต่าง D	ผลต่าง ² D ²	สอบก่อน X	สอบหลัง Y	ผลต่าง D	ผลต่าง ² D ²
1	35	41	6	36	32	42	10	100
2	32	46	14	196	33	41	8	100
3	38	45	7	49	34	35	1	1
4	40	48	8	64	34	43	9	81
5	36	47	11	121	40	32	-8	64
6	37	44	7	49	39	41	2	4
7	43	45	2	4	38	43	5	25
8	25	40	15	225	47	49	2	4
9	29	46	17	289	31	47	16	256
10	42	47	5	25	33	37	4	16
11	35	38	3	9	36	41	5	25
12	41	52	11	121	32	37	5	25
13	31	34	3	9	37	43	6	36
14	37	46	9	81	39	45	6	36
15	30	36	6	36	33	42	9	81
16	37	46	9	81	41	46	5	25
17	35	42	7	49	31	42	11	121
18	34	44	10	100	38	40	2	4
19	32	48	16	256	36	46	10	100

ตาราง 7 (ต่อ)

ลำดับ กษติ	กลุ่มทดลอง				กลุ่มควบคุม			
	สอบก่อน	สอบหลัง	ผลต่าง	ผลต่าง ²	สอบก่อน	สอบหลัง	ผลต่าง	ผลต่าง ²
	X	Y	D	D ²	X	Y	D	D ²
20	28	41	13	169	41	43	2	4
21	43	39	-4	16	35	39	4	16
22	43	46	3	9	38	45	7	49
23	35	40	5	25	45	42	-3	9
24	43	47	4	16	40	38	-2	4
25	40	47	7	49	39	39	0	0
26	31	34	3	9	34	42	8	64
27	42	46	4	16	38	41	3	9
28	36	40	4	16	38	42	4	16
29	37	47	10	100	42	38	-4	16
30	35	46	11	121	36	42	6	36
31	28	43	15	225	40	46	6	36
32	35	45	10	100	31	35	4	16
33	32	35	3	9	40	44	4	16
34	40	45	5	25	40	40	0	0
35	39	48	9	81	39	47	8	64
36	41	43	2	4	39	43	4	16
37	45	46	1	1	40	41	1	1

ตาราง 7 (ต่อ)

คนที่	กลุ่มทดสอบ				กลุ่มควบคุม			
	สอบก่อน X	สอบหลัง Y	ผลต่าง D	ผลต่าง ² D ²	สอบก่อน X	สอบหลัง Y	ผลต่าง D	ผลต่าง ² D ²
38	36	39	3	9	30	35	5	25
39	30	42	12	144	42	45	3	9
40	42	43	1	1	40	39	-1	1

ตาราง 8 คะแนนพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

คนที่	กลุ่มทดลอง					กลุ่มควบคุม			
	สอบก่อน	สอบหลัง	ผลทาง	ผลทาง ²		สอบก่อน	สอบหลัง	ผลทาง	ผลทาง ²
1	161	165	4	16		158	160	2	4
2	166	164	-2	4		146	149	3	9
3	145	159	14	196		130	135	5	25
4	152	157	5	25		162	157	-5	25
5	161	163	2	4		150	153	3	9
6	148	160	12	144		158	160	2	4
7	137	146	9	81		160	166	6	36
8	160	165	5	25		158	161	3	9
9	165	170	5	25		154	156	2	4
10	170	173	3	9		158	160	2	4
11	159	161	2	4		156	160	4	16
12	138	141	3	9		167	165	-2	4
13	166	160	-6	36		161	166	5	25
14	160	164	4	16		166	165	-1	1
15	157	160	3	9		164	167	3	9
16	168	174	6	36		173	172	-1	1
17	153	155	2	4		158	162	4	16
18	167	175	8	64		157	163	6	36
19	159	165	6	36		160	165	5	25
20	163	165	2	4		121	132	11	121

ตาราง 8 (ต่อ)

คนปี	กลุ่มทดลอง				กลุ่มควบคุม			
	สอบก่อน	สอบหลัง	ผลทาง	ผลทาง ²	สอบก่อน	สอบหลัง	ผลทาง	ผลทาง ²
21	156	163	7	49	158	161	3	9
22	161	171	10	100	162	167	5	25
23	162	170	8	64	168	173	5	25
24	167	160	-7	49	151	158	7	49
25	160	163	3	9	168	166	-2	4
26	159	161	2	4	142	147	5	25
27	154	161	7	49	166	170	4	16
28	162	167	5	25	165	169	4	16
29	163	166	3	9	140	146	6	36
30	159	162	3	9	170	174	4	16
31	150	162	12	144	150	159	9	81
32	154	168	14	196	148	161	13	169
33	168	175	7	49	150	161	11	121
34	155	159	4	16	161	174	13	169
35	160	164	4	16	168	175	7	49
36	163	171	8	64	150	157	7	49
37	165	167	2	4	160	154	-6	36
38	125	138	13	169	167	166	-1	1
39	169	173	4	16	157	164	7	49
40	172	175	3	9	159	166	7	49

ภาคผนวก ก

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวิชาสังคมศึกษา
2. แบบสอบถามวัดพฤติกรรมการเป็นผู้นำนักเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา (ส 402)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง จริยธรรมเพื่อการพัฒนาสังคม

คำชี้แจงในการทำแบบทดสอบ

1. แบบทดสอบฉบับนี้มี 60 ข้อ ใช้เวลาสอบ 1 ชั่วโมง
2. ให้ทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในกระดาษคำตอบ โดยเลือกข้อที่ถูกต้องที่สุด จากตัวเลือก ข้อ ก ข ค ง จ เพียงข้อเดียว แล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในกระดาษคำตอบ

ตัวอย่าง

ข้อ	ก	ข	ค	ง	จ
0		X			

3. ถ้าทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในกระดาษคำตอบผิด ให้ทำเครื่องหมาย — หักคำตอบเดิม แล้วทำเครื่องหมายกากบาทในคำตอบข้อใหม่

ตัวอย่าง

ข้อ	ก	ข	ค	ง	จ
0		X	X		

4. ส่งแบบทดสอบและกระดาษคำตอบกับบัตรคุมสอบ เมื่อหมดเวลา

1. วิจารณ์งาน หมายถึงอย่างไร
 - ก. การลึกลับอย่างรวดเร็ว
 - ข. การลึกลับโดยใช้สติปัญญา
 - ค. การลึกลับทวนให้ผ่าน ๆ
 - ง. การลึกลับเปรียบเทียบ
 - จ. การลึกลับวางแผนอย่างละเอียด
2. ทำได้ก็ดี ทำชั่วได้ชั่ว จักเข้าประเภทเดียวกับข้อเท็จจริงใด
 - ก. ถูกไม่หล่นไม่ไถดะ
 - ข. ใคใคใน โลกด้านอนิจจัง
 - ค. รักทานทานจักให้คอยสนอง
 - ง. ความสงบ สงบยอมทำให้คนมีเสน่ห์
 - จ. เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม
3. คนซาคินรี โอฬารปะ จะมีบุคลิกภาพอย่างไร
 - ก. ทรชน
 - ข. เชื่อง่าย
 - ค. เห็นแก่ตัว
 - ง. บุกพยายาย
 - จ. ถ้ามั่วชั่วไม่กลัวผิด
4. ข้อความที่ว่า ทำอะไรก็ตามใจคือไทยแท้ เกี่ยวข้องกับอะไร
 - ก. ความสามัคคี
 - ข. ความมีวินัย
 - ค. ความใจกว้าง
 - ง. ความกระตือรือร้น
 - จ. ความรับผิดชอบในตนเอง

5. กรณียกิจเป็นความกล้าหาญจริยธรรม
 - ก. กล้าทำความดี
 - ข. กล้าทำในสิ่งที่พอใจ
 - ค. กล้าเสี่ยงในปัญหา
 - ง. กล้ากระทำทุกอย่างในสังคม
 - จ. กล้าแสวงหาข้อมูลมาหักล้างความผิด
6. กรณียกิจที่แสดงถึงการรู้จักประมาณตน
 - ก. การมีกินมีอยู่แต่พอดีกับตน
 - ข. การทำตนให้เหมาะสมกับสิ่งต่าง ๆ
 - ค. การรู้จักความพอใช้ของตนกับสิ่งต่าง ๆ
 - ง. การคาดคะเนผลดีก่อนก็ตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ
 - จ. การจัดสิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับตน
7. ความกล้าหาญจริยธรรม หมายถึงอะไร
 - ก. ความกล้าใจกล้าเสีย
 - ข. ความกล้าต่อสู้ทุกสิ่งแม้ชีวิต
 - ค. ความกล้าในการกระทำความดี
 - ง. ความกล้ากระทำในสิ่งที่ประ โยชน์
 - จ. ความกล้ารับผิดชอบในการกระทำของตน
8. กรณียกิจ ใ้ชื่อว่า เป็นธรรมคุณครอง โลก
 - ก. การประกอบความดี
 - ข. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์
 - ค. ความกล้าหาญจริยธรรม
 - ง. ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
 - จ. ความละเอียดเกรงกลัวต่อความชั่ว

9. การกระทำใด ที่ถือว่าไม่เป็นการประกอบความดี
 - ก. การรู้จักตนเอง
 - ข. การทำใจให้สงบ
 - ค. ความขยันหมั่นเพียร
 - ง. การใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล
 - จ. การฝึกเหตุผลของตนเอง เป็นใหญ่
10. นายแดงไม่ยอมดูแลและเลี้ยงดูบิดามารดาที่ชรา แสดงว่านายแดงขาดคุณธรรมใด
 - ก. ความเสียสละ
 - ข. ความกตัญญู
 - ค. พรหมวิหารสี่
 - ง. ความมีพิธี ไตรปิฎ
 - จ. ความเมตตากรุณา
11. ในประเทศที่กำลังพัฒนามักประสบปัญหาทางจริยธรรมอย่างมาก ส่วนใหญ่เกิดเพราะสาเหตุใด
 - ก. ถูกบีบคั้นทางจิตใจ เนื่องจากนโยบายของรัฐ
 - ข. ถูกบีบคั้นทางใจ เนื่องจากชนบทรอบล้อมประเทศ
 - ค. ประชาชนมีค่านิยมที่ยกย่องความหรูหราฟุ่มเฟือย
 - ง. ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิม กับวัฒนธรรมที่รับมาใหม่
 - จ. ขาดความรู้ความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีมาใช้
12. สมศักดิ์หยิบสร้อยคอทองคำที่มีผู้วางลืมไว้บนโต๊ะเพราะแน่ใจว่าไม่มีใครเห็น แสดงว่าสมศักดิ์ขาดคุณธรรมใด
 - ก. ความละเอียดใจ
 - ข. ความเมตตา
 - ค. ความสุจริต
 - ง. ความเอื้อเฟื้อ
 - จ. ความรับผิดชอบ

13. การที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของทาง โรงเรียนทุกครั้ง ด้วยความตั้งใจและรับผิดชอบ
อย่างสูงนั้น ผลที่นักเรียนได้รับสูงสุด คือข้อใด
- มีชื่อเสียง
 - เป็นคนมีวินัย
 - เป็นที่รักของเพื่อน ๆ
 - เป็นศิษย์ที่รักของครู
 - เป็นคนมีคุณค่าในสังคม
14. กิจกรรมใด ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมเรื่องความเสียสละให้กับผู้ถูก
- แห่เทียนพรรษา
 - แข่งขันตอบปัญหา
 - จัดงานเทศกาลระดุมแม่
 - อยู่ค่ายพักแรมปฏิบัติธรรม
 - โรงเรียนที่ช่วย โรงเรียนน้อง
15. หมวดสังคมศึกษา จักพัฒนาวิชาโบราณคดี นักเรียนสมัครไปทัศนศึกษาครั้งนี้ ด้วยเหตุผล
ในข้อใด ทำให้นักเรียนตัดสินใจไป
- มีโอกาสดูพิพิธภัณฑ์
 - ไม่ต้องทำงานบ้าน
 - เพื่อนไม่ทำหิ
 - ได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ
 - คะแนนวิชาสังคมศึกษาก็ขึ้น
16. สิ่งใด คือสิ่งที่จำเป็นมากต่อการพัฒนาคุณภาพของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม
- คุณธรรม
 - การศึกษาที่ดี
 - เศรษฐกิจที่ดี
 - สุขภาพอนามัยที่ดี
 - สิ่งแวดล้อมที่ดี

17. ถ้านักเรียนต้องทำงานกลุ่ม แต่นักเรียนไม่มาทำให้เพื่อนคนอื่น ๆ ไม่สามารถทำงานได้ แสดงว่านักเรียนขาดคุณธรรมข้อใด

- ก. ความมีวินัย
- ข. ความรับผิดชอบ
- ค. ความเสียสละ
- ง. ความซื่อสัตย์สุจริต
- จ. การรู้จักเคารพความคิดเห็นผู้อื่น

18. การแก้ไขปัญหาวางจริยธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน วิธีใดเหมาะสมที่สุด

- ก. รัฐบาลและประชาชนร่วมมือกันแก้ไขอย่างจริงจัง
- ข. พัฒนากฎในชาติและส่งเสริมการนำหลักธรรมของ ศาสนา มาปฏิบัติ
- ค. ออกกฎหมายให้มีโทษ โทษที่รุนแรงสำหรับผู้ที่กระทำผิด
- ง. รัฐบาล และประชาชนร่วมมือกันพัฒนากฎหมายและส่งเสริมการนำหลักธรรมทาง ศาสนา มาปฏิบัติ
- จ. พัฒนากฎหมายและการนำหลักธรรมของศาสนา มาปฏิบัติ และออกกฎหมายลงโทษ อย่างรุนแรง

จงอ่านเรื่องต่อไปนี้เพื่อใช้ตอบคำถามข้อ 19

บุญสม เห็นนักเรียนประถมกลุ่มหนึ่ง เล่นไพ่รูปการตูนและพนันเงินกันอยู่นอก โรงเรียน เขาคิดว่าเด็ก ๆ จะมีนิสัยที่ไม่ดีติดตัวในภายหน้า จึงเดินไปหยิบไทม์แมกซีน เด็ก ๆ ตกใจมาก เพราะไม่รู้จึงบุญสมและบุญสมตัว โตกว่าพวกเขามาก เด็ก ๆ จึงวิ่งแยกจาก กลุ่มเข้าโรงเรียนไป"

19. บุญสม จะใช้คุณธรรมใดจึงสามารถช่วยเหลือนักเรียนประถมได้ดี ตามความต้องการ

- ก. ความเสียสละ
- ข. ความรับผิดชอบ
- ค. การหาใจให้บริสุทธิ์
- ง. ความมีวิจรรยญาณ
- จ. ความกล้าทางจริยธรรม

20. โรงเรียนจกให้มีการเลือกทั้งประธานนักเรียนชั้น นักเรียนในฐานะรุ่นพี่ ควรทำ
อย่างไร
- ก. ช่วยผู้สมัครหาเสียง
 - ข. สมัครเป็นประธานนักเรียน
 - ค. แสดงความกึกกั้นคัดค้าน
 - ง. ไปลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัคร
 - จ. นำสิ่งของไปแจกนักเรียนรุ่นน้อง
21. ด้านนักเรียนต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต นักเรียนควรปฏิบัติตามคุณธรรมใด
- ก. อหิงสา
 - ข. สังคหวัตถุ
 - ค. พรหมวิหาร
 - ง. สัมปattiธรรม
 - จ. ททาวธรรม
22. คุณธรรมข้อใด ควรต้องใช้เป็นลำดับแรก เมื่อจะเข้าร่วมพัฒนาโรงเรียน
- ก. ความพอใจ
 - ข. ความเสียสละ
 - ค. ความรับผิดชอบ
 - ง. ความมีระเบียบวินัย
 - จ. การรู้จักทรงคุณค่า

23. โรงเรียนจัดให้มีรายการออกอากาศกลางวัน และเชิญชวนให้นักเรียนนำเกร็ดความรู้
แบบแพร่แก่เพื่อน ๆ ในโรงเรียน นักเรียนสมัครเข้าร่วมรายการ แสดงว่านักเรียน
มีความกล้าหาญมาก
- ก. คือ
 - ข. ปัญญา
 - ค. ศรัทธา
 - ง. ความเพียร
 - จ. เป็นผู้ศึกษามาก
24. นาย ก. ยากถูกสจากินแบ่งรัฐบาล จึงไปหาอาจารย์ไม่ห่วย เพื่อขอเช่า โดยยอม
เสียเวลา เสียทรัพย์สิน แสดงว่า นาย ก. ขาดคุณสมบัติข้อใด
- ก. ความมีเกียรติ
 - ข. การมีวิจารณ์
 - ค. การรู้จักประมาณตน
 - ง. การสร้างความเข้าใจในสังคม
 - จ. การเคารพความคิดเห็นของตนเอง
25. การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันในเบื้องต้นที่ดีที่สุดทำอย่างไร
- ก. ปรึกษาเพื่อน
 - ข. ปรึกษาครูอาจารย์
 - ค. ปรึกษาญาติพี่น้อง
 - ง. ปรึกษามิตรมาตุลา
 - จ. ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง

26. นายมี ขวัญดีโรงเรียนเป็นประจำ ถ้าใครเป็นเพื่อนที่ดีของนายมี ใครควรปฏิบัติ
สิ่งใดเป็นสำคัญแรก
- เพื่อนนายมี
 - วางเฉยเสีย
 - แจ้งผู้ปกครองนายมี
 - แจ้งอาจารย์ที่ปรึกษา
 - แจ้งผู้อำนวยการโรงเรียน
27. ขรรหมิก ที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ใดมากที่สุด
- ฉันนะ
 - วิธีนะ
 - วิมังสา
 - สันโทษ
 - อุเบกขา
28. ถ้านักเรียนพบว่า โรงเรียนแห่งหนึ่งมีป้ายติดไว้รอบ ๆ โรงเรียนว่า ห้ามเดินรถสนาม
ห้ามทิ้งขยะ นักเรียนคิดว่า นักเรียนโรงเรียนนี้ควรทำอะไร
- ความใส่ใจ
 - ความมีวินัย
 - ความเสียสละ
 - ความรับผิดชอบ
 - ความรอบคอบ

29. การกระทำของใคร แสดงถึงความละเอียดรอบคอบสูงที่สุด
- ก. วิจิตร ไม่กล้าหยิบเงินจากชั้นชักเมื่อพ่อแม่ไม่อนุญาต
 - ข. วิจารย์ ไม่กล้าซื้อของเพื่อนเล่น เพราะเห็นว่าไม่ควรกระทำ
 - ค. วิชา ไม่กล้าเดินกลับบ้านคนเดียวในตอนกลางคืน เพราะเห็นผ่านป่าช้า
 - ง. วิชัย ไม่กล้าโกหกในเรื่องที่ตนไม่ได้ทำรายงาน ส่งตามกำหนด
 - จ. วิศิต ไม่กล้าออกไปแสดงละครประกอบบทเรียน แทนนรา ซึ่งขาดเรียน

คำชี้แจง ให้ใช้ข้อความนี้ตอบคำถามข้อ 30

"บุญล้อม สร้างตัวจากการเก็บผักมังงขายเอง และรับผักต่าง ๆ จากคนสวน ใกล้เคียงส่งขายที่ตลาด จนมีเงินซื้อรถบรรทุกขนาดเล็กไว้ขนส่งผักขายตลาด ขณะนี้เขามีครอบครัว มีบ้าน และเขาได้รับเลือกเป็นเกษตรกร เพื่อช่วยให้เพื่อนเกษตรกรมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้น"

30. กรณีที่บุญล้อม ควรได้รับคำยกย่อง
- ก. การเป็นผู้มีความมั่งคั่ง
 - ข. การเป็นผู้มีความเสียสละ
 - ค. การเป็นผู้นำในกลุ่มอาชีพ
 - ง. การช่วยสร้างความสามัคคี
 - จ. การรู้จักสร้างความสำเร็จให้ชีวิต
31. บุคคลใดที่ศึกษา โดยมีฉันทะเป็นหลัก
- ก. จุสตาเรียนภาษาไทยเพราะสนใจวิชานี้
 - ข. ปรีติเรียนภาษาไทยเพราะผู้สอนใจดี
 - ค. วีระเรียนภาษาไทยเพราะไม่รู้จักเรียนอะไรดี
 - ง. อรุณ เรียนภาษาไทยเพราะคนทั่วไปสนใจวิชานี้
 - จ. มะลิเรียนภาษาไทยเพราะหาคะแนนวิชานี้ได้ดี

32. การกระทำใดที่แสดงถึงความกรุณา
- ห้ามญาติตามประเพณี
 - ช่วยเหลือคนทำการบ้าน
 - ปล่อยปลาในวันสงกรานต์
 - ก็ใจดีกับเพื่อนที่ได้รางวัลมารยาทงาม
 - ช่วยบวชจากอุปัชฌาย์ในภาคใต้
33. สาเหตุที่ทำให้คนเราประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ไม่บรรลุผลสำเร็จตามความปรารถนา คืออะไร
- ไม่กล้าทำ
 - ไม่มีความอดทน
 - ไม่มีความจริงใจ
 - ไม่มีการพิจารณาเหตุผล
 - ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
34. ข้อใดแสดงว่าไม่รับผิดชอบต่อสังคม
- โดยสารรถไฟไม่ซื้อตั๋ว
 - พอลักการราคาพืชผักผลไม้
 - ตำรวจจับแม่ค้าที่วางขายบนทางเท้า
 - ตำรวจช่วยเหลือนักเรียนที่ถูกไฟครอก
 - ทางราชการประกาศไม่ขึ้นราคาข้าวโดยสารรถไฟประจำทาง
35. ลักษณะใดเป็นความรับผิดชอบต่อหน้าที่โดยตรงของนักเรียน
- ส่งการบ้านให้ทันเวลา
 - เป็นนักกีฬาของโรงเรียน
 - สมทบทุนสร้างอาคารเรียน
 - สอนให้โต๊ะคะแนนยอดเยี่ยม
 - ช่วยแนะนำการบ้านให้เพื่อน

36. คนที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ จะมีพฤติกรรมอย่างไร

- ก. โลกและชอบเอาเปรียบผู้อื่น
- ข. ชอบทำสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ
- ค. ที่อึด และเป็นตัวของตัวเอง
- ง. ซากความกระตือรือร้นในการทำงาน
- จ. ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในสังคม

37. นักเรียนคิดว่าสิ่งที่จะแก้ปัญหาสังคมไทยได้ที่ดีที่สุดคือข้อใด

- ก. เนติธรรม
- ข. ศีลธรรม
- ค. สหธรรม
- ง. วัถุธรรม
- จ. ศิทธิธรรม

38. ครูประจำชั้นมอบหมายให้นักเรียนในห้องแบ่งกลุ่มเพื่อจัดป้ายนิเทศ ประพันธ์ไม่ยอมเข้าร่วมกลุ่มและไม่ยอมจ่ายเงินค่าอุปกรณ์ นักเรียนมีความคิดเห็นว่า การกระทำดังกล่าวนั้นตรงกับข้อใด

- ก. ประพันธ์เห็นแก่ตัว ไม่ใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ
- ข. ประพันธ์ไม่มีความเสียสละต่อส่วนรวม เพราะเป็นเสียงส่วนใหญ่
- ค. เป็นเพียงกิจกรรมของห้อง ไม่ใช่กิจกรรมของโรงเรียน ทำแล้วไม่มีใครเห็น
- ง. กลุ่มที่ครูแบ่งให้ไม่ยุติธรรม เพราะคนเก่งไปอยู่รวมกัน
- จ. เรื่องที่ให้เป็นเรื่องที่ไม่น่าสนใจ หาอุปกรณ์ยาก

39. เพื่อนของนักเรียนไม่ยอมกล่าวคำขอโทษเมื่อทำความผิด เขามักพูดว่าความผิดนั้นเป็นของผู้อื่นแสดงว่า นักเรียนขาดคุณธรรมใด
- ความอดทน
 - ความเสียสละ
 - ความรับผิดชอบ
 - ความเห็นแก่ตัว
 - ความกล้าหาญจริยธรรม
40. สังคมปัจจุบันนี้เราจะพบว่า โจรผู้ร้ายชุกชุม จนเป็นที่เดือดร้อนของประชาชนเป็นเพราะสาเหตุใดมากที่สุด
- ขาดคุณธรรม
 - ความยากจน
 - เห็นผิดเป็นชอบ
 - เพราะสิ่งแวก้ออม
 - สภาพการณ์เชื้ออำนาจ
41. พฤติกรรมของนักเรียนเช่นใด ที่แสดงว่าเป็นผู้มีคุณธรรมตามหลักศาสนาอย่างแท้จริง
- ยุพา ที่นั้แต่เช้าเพื่อช่วยคุณแม่ทำขนมขาย
 - สมศรี เก็บขยะที่เก็่ื่อนอยู่นอกดั่งขยะ
 - นาย ก. นำอาหารมารับประทานเองทุกวัน
 - มาลี เก็บจานให้แม่ค้าทุกครั้งหลังรับประทานอาหารเสร็จแล้ว
 - ยุพิน แบ่งขนมให้เพื่อนรับประทานด้วยทุกครั้ง
42. จากเงื่อนไขพฤติกรรมเหล่านี้ เงื่อนไขใดจัดเป็นพฤติกรรมที่มีคุณธรรมสูงสุด
- สมชาย สละที่นั่งให้เพื่อนหญิง
 - สุภาณี ช่วยเหลือคนพิการข้ามถนน
 - นคร ช่วยถือของให้ครูประจำชั้น
 - สมปอง ช่วยนั่งคั่นระหว่างพระสงฆ์กับสตรี
 - นิภา ช่วยชี้แจงถึงประโยชน์การข้ามสะพานลอย

43. นักเรียนควรมีพื้นฐานเรื่องใดต่อไปนี้
- ช่วยการสร้างเงื่อนไขในสังคม
 - ช่วยกันสวดสองพฤติกรรมสังคม
 - สร้างความรับผิดชอบตนเอง ไม่ก่อปัญหา
 - สร้างกฎระเบียบที่เคร่งครัดมีโทษรุนแรง
 - การมีผู้ปกครองที่มีอำนาจควบคุมเพียงพอ
44. มีผู้กล่าวว่าไม่ยากให้ประเทศไทยพัฒนาเป็น (MTC) เพราะกสัวความเจริญทางด้านวัตถุจะทำให้สภาพสังคมเสื่อม เหตุการณ์นี้จะไม่เกิดขึ้นหากจะพัฒนาสิ่งใดไปพร้อมกัน
- สุขภาพ
 - สังคม
 - เศรษฐกิจ
 - การศึกษา
 - จิตใจของคนในชาติ
45. พฤติกรรมใดที่จัดว่าเป็นผู้มีความรับผิดชอบ
- ไม่ทุกโกหก
 - ไม่ลุ่มหลง เพราะเชื่อถืออย่างงมงาย
 - ประพฤติตนตามคนส่วนมากปฏิบัติ
 - ยอมรับการกระทำของตนเอง ไม่ว่าจะถูกหรือผิด
 - ยอมรับผลการกระทำโดยคิดว่าเป็นเรื่องของเวรกรรม
46. การที่โรงเรียนนิมนต์พระภิกษุมาอบรมจริยธรรมแก่นักเรียนทุกเดือนนั้น โครงการนี้จะได้ผลเมื่อใด
- เมื่อภิกษุอบรมเรื่องไม่น่าเบื่อ
 - เมื่อนักเรียนนำสิ่งที่อบรมไปปฏิบัติ
 - เมื่อนักเรียนนำสิ่งที่อบรมไปพิจารณา
 - เมื่อนักเรียนมีศรัทธาที่จะปฏิบัติ
 - เมื่อครูสรุปแนวทางให้นักเรียนปฏิบัติ

47. เราควรทำอะไร จึงจะทำให้จิตใจบริสุทธิ์

- ก. บวช
- ข. กินเจ
- ค. ถือศีล
- ง. ทำสมาธิ
- จ. ศักยาศรเสมอ ๆ

48. นายแดง ไม่มีเงินที่จะไปชำระค่าเล่าเรียน บังเอิญแดงเก็บกระเป๋าสตางค์ ซึ่งมีเงินพอที่จะชำระค่าเล่าเรียน แต่แดงกลับนำกระเป๋าสตางค์ไปคืนหาเจ้าของเพื่อส่งคืน การกระทำของนายแดงในลักษณะเช่นนี้ แดงเป็นคนที่ทำถูกต้อง หรือไม่ เพราะเหตุใด

- ก. ถูก เพราะมีอุดมการณ์สูง
- ข. ถูก เพราะเป็นคนซื่อสัตย์ต่อตนเอง
- ค. ไม่ถูก เพราะไม่ได้ไปขโมยของใคร
- ง. ถูก เพราะเป็นคนมีเมตตา กรุณาเพื่อนมนุษย์
- จ. ไม่ถูก เพราะตนเองกำลังเดือดร้อน

49. เพื่อนร่วมชั้นบางคนของนักเรียนนิยมอุปโลกน์วิโลกสิ่งของที่มาจากต่างประเทศ จนทำให้ขาดความสนใจของไทย แสดงว่าเพื่อนของนักเรียนเป็นคนที่มีความผิดตรงกับข้อใด

- ก. เป็นคนที่ขาดการฝึกใจ
- ข. เป็นคนที่ไม่มีวินัยในตนเอง
- ค. เป็นคนขาดการรู้จักประมาณตน
- ง. เป็นคนที่ขาดหลักการสร้างความสำเร็จแก่ตน
- จ. เป็นคนที่ขาดความภาคภูมิใจในชาติของตน

50. นายพริษฐ์ ไม่เข้าเรียนเพราะอ้างว่าเพื่อน ๆ ก็ไม่เข้าเรียน นักเรียนคิดว่านายพริษฐ์ เป็นคนเช่นไร
- ชักเพื่อนไม่ได้
 - มีนิสัยเกียจคร้าน
 - ต้องการความสบาย
 - ต้องการให้เพื่อนยอมรับ
 - ไม่สามารถบังคับบังคับจิตใจตนเองได้
51. สมยศเห็นว่าท่อระบายน้ำเปิดทิ้งไว้ จึงโยนสุนัขตายกลางถนนลงไปในท่อ การกระทำ ของสมยศ ถือว่าดีหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ดี เพราะมีวินัย
 - ดี เพราะรักษาความสะอาด
 - ดี เพราะมีความกล้าหาญจริยธรรม
 - ไม่ดี เพราะทำให้ท่อตัน
 - ไม่ดี เพราะขาดความรับผิดชอบ

คำชี้แจง ให้ใช้ข้อความนี้ ตอบคำถาม ข้อ 52 - 53

"ในการแข่งขันกีฬาสีของโรงเรียนในพรนครศรีธรรมราช เป็นผู้ควบคุมนักกีฬา ปรากฏคุณแฉ่องอาหาร อยู่เป็นประธานเชียร์ ทั้งลงแข่งขันกีฬาลายประเภท วิชิตเป็นผู้หาทุน ผลปรากฏว่ากีฬาชนะ

52. กุ้ง เสียดจะสูงสุดถูกต้องหรือไม่
- ถูก เพราะเป็นผู้นำชัยชนะมาให้
 - ถูก เพราะเป็นผู้เห็นคเห็น้อยมากที่สุด
 - ไม่ถูก เพราะทุกคนล้วนเสียดจะทั้งสิ้น
 - ไม่ถูก เพราะไม่มีฝ่ายช่วยเหลือก็ไม่ชนะ
 - ไม่แน่ใจ เพราะบทบาทของกุ้งไม่เด่นชัด

53. เหตุผลในการเสียดสีของบุคคลใด ควรได้รับการยกย่อง
- สุเทพ รู้เรื่องก๊ฬามาก ควรได้รับการยกย่อง
 - ประกาย ช่วยรับดูแลเรื่องอาหาร จึงช่วยรับตำแหน่งนี้เอง
 - อุจน์คิดว่า ขอต้อนรับให้ดีที่สุด แพ้ชนะไม่สำคัญ
 - ก้องเคยชนะเสียดสีก๊ฬาหลายครั้ง จึงลงแข่งขันอีก
 - วิจิต คิดว่าเงินเท่านั้นจะช่วยสนับสนุนก๊ฬาให้ชนะได้
54. ปัญหาในการทุจริตการสอบของนักเรียน จะสามารถแก้ไขได้โดยใช้ธรรมข้อใด
- สทิสัมปชัญญะ
 - นิวิโธกัมปะ
 - ขันติ โสรัจจะ
 - เมตตากาธุณา
 - ศีล ศรัทธา
55. การกระทำใดที่แสดงว่านักเรียนมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกในครอบครัว
- ทำตามระเบียบของบ้านอย่างเคร่งครัด
 - เงินก๊ฬาให้แก่ง เพื่อนที่ซื้อเสียงมาสู่ครอญครัว
 - หาเงินพิเศษสำหรับค่าเช่าเรียน โดยไม่รบกวนพ่อแม่
 - ชมรมก๊ฬาห้อง ๆ และหางานอดิเรกทำตามที่ตนชอบ
 - ตั้งใจเอาเรียนและช่วยเหลืองานบ้านตามที่ได้รับมอบหมาย
56. คนที่เก็บงานไว้มาก ๆ จนทำไม่ทัน ตรงกับความหมายของสุภาษิตใด
- กินแกงร้อน
 - กินพอกหางหมู
 - เข้าขามเย็นขาม
 - เข็นครกขึ้นภูเขา
 - ช้าช้าได้พร้าสองแฉกงาม

57. ชุมชน จะเกิดขึ้นได้เพราะสมาชิกปฏิบัติธรรมใดต่อกัน
- มีวินัย รู้จักมัชยัสสั
 - การรู้จักประมาณตน อคทน อคกัสนั
 - การเสียสละ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น
 - มีความขยันหมั่นเพียร รู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน
 - การรู้จักเคารพความคิดเห็นผู้อื่น การไม่เบียดเบียนให้ผู้อื่นเดือดร้อน
58. การบริจาคทานอยู่เสมอ ช่วยก่าสังกาย ก่าสังทรัพย์และก่าสังความคิด แสวงถึงการมีคุณธรรมใด
- รู้จักประมาณตน
 - มีความเสียสละ
 - ไม่เบียดเบียนคนอื่น
 - ประภคณญาณความดี
 - การหาจิตใจให้บริสุทธิ์
59. การแบ่งอาหารกลางวันให้เพื่อนได้รับประทานช่วย แสวงถึงความเสียสละในลักษณะใด
- เพื่อสังคม
 - เพื่อสุขภาพ
 - เพื่อคุณธรรม
 - เพื่ออนุเคราะห์
 - เพื่อสงเคราะห์
60. กรณีใด เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด
- เป็นนักกีฬาดีของโรงเรียน
 - ช่วยกันพัฒนาวัดและชุมชน
 - เดินทาเหรคในการแข่งขันกีฬาดี
 - บริจาคเงินให้เด็กเรียนดีแต่ยากจน
 - ร่วมชบวนกลองยาวในวันเข้าพรรษา

คำเฉลยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

1. ข	21. ก	41. ก
2. ค	22. ข	42. ข
3. จ	23. จ	43. ค
4. ข	24. ข	44. จ
5. ก	25. จ	45. ค
6. ค	26. ก	46. ข
7. ค	27. ข	47. ค
8. จ	28. ข	48. ข
9. จ	29. ง	49. จ
10. ข	30. จ	50. จ
11. ง	31. ก	51. จ
12. ก	32. จ	52. ค
13. จ	33. ข	53. ค
14. จ	34. ก	54. ข
15. ง	35. ก	55. จ
16. ก	36. จ	56. ข
17. ข	37. ข	57. จ
18. ง	38. ข	58. ง
19. จ	39. จ	59. จ
20. ข	40. ก	60. ข

คำแนะนำในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามแต่ละข้อต่อไปนี้ อธิบายให้นักเรียนทราบเหตุการณ์ต่าง ๆ
2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่นักเรียนคิดว่านักเรียนจะทำอย่างไร ถ้านักเรียนอยู่ในสถานการณันั้น ๆ
3. คำตอบแต่ละข้อไม่มีคำตอบถูกหรือผิด เพราะแต่ละคนย่อมมีความคิดเห็นหรือเคยปฏิบัติมาไม่เหมือนกัน
4. ขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ เนื่องจากแต่ละข้อมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

การตอบ แบบสอบถามมีทั้งหมด 66 ข้อ แต่ละข้อมี 3 คำตอบ

โปรดเขียนเครื่องหมาย + ท้ายตัวอักษร ก. ข. ค. ที่นักเรียน
ต้องการเลือกเพียงคำตอบเดียว โดยทอกลงในกระดาษคำตอบ

ตัวอย่างคำถาม

- (๐) วันหนึ่งครูประจำชั้นเข้ามาสอนชั้น ม.4/1 พบว่ากระดานคำหน้าชั้นเรียนยังไม่ไ้ลบ ครูคำหน้าหน้าชั้น ถ้านักเรียนเป็นหัวหน้าชั้น จะทำอย่างไร
- ก. นั่งเฉย
 - ข. รีบออกไปลบกระดานคำทันที
 - ค. บอกใหญ่เป็นเวรออกไปลบกระดานคำ

ตัวอย่างการตอบในกระดาษคำตอบ

- (๐) ✕ ข. ค.
- ถ้านักเรียนกา ข้อ ก. แล้ว เปลี่ยนใจเลือกข้อใหม่ ให้วงกลมล้อมรอบข้อที่ไม่ต้องการ แล้วไปกาในข้อใหม่ ดังตัวอย่าง
- (๐) ✕ (ข.) ค.
- คำตอบของนักเรียนจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และคำตอบนี้จะไม่มีการเปิดเผยเป็นรายบุคคล ขอให้นักเรียนสนใจในการตอบอย่างจริงจัง

1. เข้าวินหนึ่งอาจารย์ใหญ่ได้นำนักเรียนใหม่ชื่อ พจน์ย์ ซึ่งย้ายตามผู้ปกครองมาจากต่างจังหวัด ให้เข้านั่งเรียนในชั้น ม.2/3 ห้องเดียวกับเสาวนีย์ เสาวนีย์จะทำอย่างไร
 - ก. แนะนำให้รู้จักกับเพื่อน ๆ ในห้อง
 - ข. เมื่อพจน์ย์มาพักทายคนก็ทักท้วง
 - ค. ให้ความช่วยเหลือแก่พจน์ย์
2. หวีเป็นนักเรียนในห้องซึ่งเพื่อน ๆ แสดงความรังเกียจไม่อยากทำงานด้วย สมศักดิ์จะทำอย่างไร
 - ก. ขวนขวายทำงานร่วมกับตน
 - ข. บอกให้หวีไปหาครูขอทำงานเดี่ยว
 - ค. แยกจากกลุ่มเดิมของตนมาทำงานร่วมกับหวี
3. เมื่อเวลานักเรียนไม่อยู่ เพื่อนร่วมชั้นของเขาขอรับของส่วนตัวของนัยนาไปใช้เสมอ นัยนาจะทำอย่างไร
 - ก. เก็บสิ่งของส่วนตัวไว้ที่ล็อก
 - ข. เตือนเพื่อนไม่ให้ทำเช่นนั้น
 - ค. อนุญาตให้ใช้แล้วให้นำมาเก็บไว้ที่เดิม
4. เพื่อนบ้านของกำพลเผาขยะมูลฝอยเป็นประจำ คว้นไฟลุบเผาบบนบ้านของกำพลอย่างมาก กำพลจะทำอย่างไร
 - ก. ขอร้องให้เขาเลิกเผา
 - ข. รายงานให้เจ้าหน้าที่ทราบ
 - ค. เสนอแนะการกำจัดขยะวิธีอื่นแก่เพื่อนบ้าน
5. จ่านง กำลังอ่านหนังสือในห้องสมุดประชาชน มีบางคนคุ้ยเสียดังในห้องสมุด จ่านงจะทำอย่างไร
 - ก. เลี่ยงไปนั่งที่อื่น
 - ข. ขอร้องให้บรรณารักษ์เตือน
 - ค. กระแอม ไอ ให้เขาหยุด

6. ครูมอบหมายให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม ชนิมทร์ เป็นหัวหน้ากลุ่ม ๑ ที่นั่งที่มีสมาชิก กลุ่มบางคนไม่ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ชนิมทร์จะทำอย่างไร
 - ก. ตักเตือนให้รับผิดชอบงาน
 - ข. ถามครูว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร
 - ค. ถามว่ามีปัญหาอะไรแล้วช่วยแก้ข้อขัดข้อง
7. อีลา เป็นประธานของนักเรียนโรงเรียนจะต้องเข้าร่วมจัดกิจกรรมวันเด็กกับเพื่อนชั้นอื่น ๆ อีลาควรทำอย่างไร
 - ก. รอโอกาสให้เพื่อน ๆ มาถามก่อน
 - ข. ต้องสร้างความคุ้นเคยกับเพื่อนใหม่ ๆ ก่อน
 - ค. ชวนเพื่อน ๆ ทางชั้นเรียนสนทนาเรื่องที่จะทำ
8. วิชิตเป็นหัวหน้านักเรียน ครูใหญ่มอบหมายให้จัดทำโครงการสร้างรื้อร้านศิลปหัตถกรรมที่โรงเรียนมาออกงานประจำปีของจังหวัดจำนวน 5 วัน วิชิตจะทำอย่างไร
 - ก. กั้นควยสังกะสี
 - ข. นำหางมะพร้าวมาทำเป็นรั้ว
 - ค. นำเชือกในสวนมาขึงเป็นลวดลาย
9. หมู่บ้านที่สมนึกเป็นกำนัน ตั้งอยู่ห่างจากแม่น้ำประมาณ 2 ก.ม. ปีนี้ได้ประสบภาวะแห้งแล้งทำให้ขาดแคลนน้ำ ลูกหลานเกิดคร่อมมาก จะทำอย่างไร
 - ก. ชักชวนลูกบ้านชุกบ่อน้ำบาดาล
 - ข. แนะนำลูกบ้านให้ไปขนน้ำจากแม่น้ำ
 - ค. บอกลูกบ้านชุกคลองแยกจากแม่น้ำเขาหมู่บ้าน

10. โรงเรียนสรรพพิทยฯ มีอาคารเรียน 3 ชั้น น้ำประปาเกิดขัดข้องโดยกะทันหัน ซึ่งช่าง
ต้องใช้เวลาแก้ไขเป็นเวลาหลายวัน ครูให้สันติหาวิธีขนาน้ำในคลองขึ้นไปยังบนชั้น 3 สันติ
จะเลือกใช้วิธีใดที่จะนำไปใช้โดยประหยัดแรงคน ประหยัดเวลา และบังเกิดผลดีมากที่สุด
- ใช้วงล้อเป็นรอกส่งน้ำ
 - ใช้เครื่องสูบน้ำนำขึ้นไป
 - ใช้รถเข็นนำไปตามถนนลาดเอียง
11. สมัยที่มีความสามารถในการสร้างภาพต่าง ๆ จากสิ่งที่ไม่มีความหมาย เช่น ก้อนเมฆ กิ่งไม้
ถ้าสมัยนี้จะสร้างภาพใหม่สนใจควรทำอย่างไร
- ภาพมีความหมาย ราคาไม่แพง
 - สร้างภาพใหม่ ไม่ซ้ำของเดิม
 - คัดแปลงจากภาพเดิมให้สวยงาม
12. ประณอมจะใช้วัสดุเหลือใช้ทำงานส่งครู ประณอมควรทำอย่างไร จึงน่าสนใจ
- มีคุณค่า
 - ออกแบบใหม่สะกดทุกตา
 - ใช้สีสด เน้นรูปทรง
13. ชนเผ่าหมอบหน่าที่การจักเก็บและเบิกพัสดุทางการเกษตร ชนเผ่าควรปฏิบัติอย่างไร
- ยึดถือความสะอาดเป็นเกณฑ์
 - หาวิธีใหม่ที่เหมาะสมมาแทนวิธีการเดิม
 - ใช้วิธีการแบบเดิม เพราะเคยชินแล้ว
14. คนอื่นมักล้อมึงกว่า สติเฟื่อง เพราะมึงชอบคิดสิ่งที่ห่างไปจากความคิดของเพื่อน ๆ ถ้า
ท่านเป็นมึงกรจะทำอย่างไร
- ชอบทำงานใหม่อย่างจุกจิก
 - ถามเพื่อนว่า ควรจะทำอะไรใหม่ ๆ
 - ถ้ามีโอกาสจะทำสิ่งแปลกใหม่มีประโยชน์

15. ในการสอบวิชาสังคมศึกษา บรรเจิดคิดว่า ตนเองทำข้อสอบได้ดี แต่ปรากฏผลว่า บรรเจิดสอบตกในวิชานี้ บรรเจิดจะทำอย่างไร
 - ก. พิจารณาข้อบกพร่องของตน
 - ข. คิดว่าตนเองทำไม่ก็จึงสอบตก
 - ค. ขอให้ครูผู้สอนพิจารณาผลการสอบอีกครั้งหนึ่ง
16. พงษ์ศักดิ์เห็นวิทยุบนนาฬิกาซึ่งเหมือนนาฬิกาของตนที่เพิ่งหายไป พงษ์ศักดิ์จะทำอย่างไร
 - ก. ปรึกษาครูประจำชั้น
 - ข. ทหารายละเอียดเกี่ยวกับนาฬิกาของวิทยุ
 - ค. ถามวิทยุว่า นาฬิกาที่อยู่นั้นเป็นนาฬิกาที่เก็บได้หรือไม่
17. พิภูลกับจินดา เป็นเพื่อนรักกันมาก คุยกันมานาน วันหนึ่งมีคนมาเล่าให้จินดาฟังว่า พิภูลมักจะโกหกจินดาหลัง จินดาจะทำอย่างไร
 - ก. บอกเขาว่าตนกับพิภูลรักและเข้าใจกันดี
 - ข. ถามพิภูลตรง ๆ ว่า ทุกเช่นนั้นจริงหรือไม่
 - ค. ถามเพื่อนคนอื่น ๆ ว่า พิภูลทุกเช่นนั้นจริงไหม
18. เมื่อหิวทกโรคเกิดขึ้นในพื้นที่ใกล้เคียง ทางราชการประกาศแนะนำให้ประชาชนไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้ ท่านจะทำอย่างไร
 - ก. ทำตามคำประกาศนั้น
 - ข. ไปฉีดยาเมื่อเกิดหิวทกโรคในท้องของตน
 - ค. ไม่ฉีดยาเพราะมีกระวังเรื่องอาหารและน้ำดื่มยิ่งขึ้น
19. ทางจังหวัดประกาศให้ประชาชนไปทำการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเดือนกุมภาพันธ์ สุรินทร์เป็นผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคนหนึ่ง ซึ่งเขาพิจารณาเห็นว่า ไม่มีผู้สมัครผู้ใดเหมาะสมที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สุรินทร์จะทำอย่างไร
 - ก. ไปเลือกคนที่แถลงนโยบายถูกใจตน
 - ข. ไปเลือกคนที่เคยเป็นผู้แทนราษฎรมาแล้ว
 - ค. ไปเลือกคนที่ตนคิดว่าดีกว่าผู้สมัครคนอื่น ๆ

20. ในพิธีไหว้ครู โรงเรียนจัดให้มีการประกวดทานทอกไม้รูปเขียนของนักเรียนแต่ละชั้น นุญส่งเป็นหัวหน้าชั้น ม.3 นุญส่งจะดำเนินงานชิ้นแรกของการจัดงานอย่างไร
- กำหนดเวลาการจัดงาน
 - กำหนดตัวคนทำงาน
 - จัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการจัดงาน
21. ในการแข่งขันกีฬา มีการประกวดขบวนพาเหรด และกองเชียร์ของแต่ละสี สีที่จะดำเนินงานชิ้นแรกอย่างไร
- ดำเนินการฝึกซ้อม
 - ประชุมคณะกรรมการสี
 - ศึกษาวิธีการจัดขบวนพาเหรดและกองเชียร์ที่เคยทำกันมา
22. ทางโรงเรียนกำหนดให้นักเรียนจัดงานปีใหม่ร่วมกันภายในแต่ละชั้นของชั้น สมชายเป็นหัวหน้าชั้น ม.2 สมชายจะทำอย่างไร
- มอบหมายงานให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบ
 - แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มแล้วให้ภายในกลุ่มตกลงกันเอง
 - ให้แต่ละคนมาร่วมกันจัดงานตามความสนใจในวันนั้น
23. ชุมชนภาษาไทยได้ริเริ่มมอบหมายจากโรงเรียนให้จัดการแสดงบนเวที เนื่องในโอกาสปีการศึกษา อูมซึ่งเป็นประธานชุมนุมเรียกประชุมกรรมการเพื่อปรึกษาหารือ แล้วแบ่งหน้าที่กรรมการแต่ละฝ่ายไปดำเนินงาน ส่วนตัวอูมเองจะทำอะไร
- เข้าร่วมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ตนถนัด
 - ควบคุมดูแลงานของแต่ละฝ่ายโดยใกล้ชิด
 - ติดตามผล และช่วยเหลือการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่ายเป็นระยะ ๆ

24. ในการแข่งขันมาสเตอร์สหญิงระหว่างโรงเรียน ปรากฏว่าทีมของพรรณีเล่นดีมาก ทำให้นៅไป 3 แต้ม ระหว่างพักครึ่ง พรรณีซึ่งเป็นหัวหน้าทีมจะทำอย่างไร
- สับเปลี่ยนตัวนักกีฬา
 - บอกผู้เล่นบางคนว่า เล่นผิดแผนที่ตกลงกันไว้
 - ให้กำลังใจ เพื่อนร่วมทีมเพื่อให้เล่นดีขึ้น
25. ครูสังคมศึกษาพานักเรียน ม.2 ไปทัศนศึกษานอกสถานที่ กำหนดว่าเมื่อกลับมาแล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนรายงานส่ง ตามหัวข้อที่กำหนด มาลัยเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มจะทำอย่างไร
- รณภูมิศึกษาคำสั่งของหัวหน้า
 - รับเป็นผู้นำนำงานจากสมาชิกในกลุ่ม
 - เสนอให้แต่ละคนทำงานตามที่กำหนดและหัวข้อไว้แล้วนำมารวม เพื่อส่งครู
26. หลังจากที่ครูได้ตรวจและให้คะแนนรายงานกลุ่มของปราโมทย์และคณะเรียบร้อยแล้ว ครูได้คืนรายงานให้แก่ปราโมทย์ ปรากฏว่ากลุ่มของปราโมทย์ได้คะแนนน้อยกว่ากลุ่มอื่น ปราโมทย์จะทำอย่างไร
- ขอเขียนรายงานที่ได้คะแนนมาให้กลุ่มของตน
 - บอกสมาชิกว่าในคราวต่อไปต้องตั้งใจทำให้ดีขึ้น
 - คุยกับสมาชิกในกลุ่มว่าการทำงานครั้งนี้จะมีข้อดี ข้อบกพร่องอย่างไร
27. มานิตได้รับเชิญไปงานวันเกิดของเพื่อน ซึ่งมีคนมาร่วมงานจำนวนมาก หัวหน้าห้องมาไม่ได้ มานิตได้รับการหาหนามให้ขึ้นไปกล่าวคำอวยพรโดยกะทันหัน มานิตจะทำอย่างไร
- ยืนขึ้นไปกล่าวคำอวยพรตามที่ได้รับเชิญ
 - ชวนเพื่อนสนิทขึ้นไปกล่าวคำอวยพรด้วยกัน
 - ปฏิเสธการรับเชิญ เพราะตนไม่ได้เตรียมตัวมา

28. เพื่อนของโกศล 3 คน ซึ่งเรียนอยู่ชั้น ม.2 สอบตกในบางวิชา จึงคิดจะลาออกจากโรงเรียน เพื่อไปทำงานในร้านอาหาร โกศลจะทำอย่างไร
- บอกเพื่อนว่า เขาไม่ควรทำอย่างนั้น
 - แนะนำให้เขานำเรื่องนี้ไปปรึกษากับครูประจำชั้น
 - อธิบายข้อดีข้อเสียของการไปทำงานให้เพื่อนตัดสินใจ
29. ครูไธชนะและเพื่อน ๆ ทำงานเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน แล้วนำมารายงานหน้าชั้น เพื่อน ๆ เลือกคนซึ่งเป็นคนทุกไม่เก่งให้เป็นผู้รายงานหน้าชั้น ขณะจะทำอย่างไร
- เสนอบุคคลอื่นแทน
 - รับหน้าที่ด้วยความเต็มใจ
 - บอกให้กลุ่มพิจารณาเลือกผู้รายงานอีกครั้งหนึ่ง
30. บุพาท้องขึ้นกล่าวคำอวยพรในวันปีใหม่ บุพาท่านจะกระทำอย่างไร
- ให้เพื่อนทุกคน
 - พูดโดยไม่ตั้งใจ
 - ขอเวลาเตรียมตัวก่อน
31. กลุ่มเพื่อนสนิทของนครจะไปฟังดนตรีก่อนโรงเรียนเลิกหนึ่งชั่วโมง นครคิดว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม นครจะทำอย่างไร
- เล่าเรื่องนี้ให้ครูทราบ
 - กำชับเพื่อนให้วางแผนให้รัดกุม
 - บอกเพื่อนว่าตนจะเข้าเรียนและให้เพื่อนเข้าเรียนด้วย
32. วันหนึ่งขณะที่นางกำลังนั่งชมภาพยนตร์อยู่ในโรงภาพยนตร์ ชายคนหนึ่งข้าง ๆ สุมบุหรี และควันบุหรีรบกวน นางจะทำอย่างไร
- เฉย ๆ และชมภาพยนตร์ต่อไป
 - แจ้งเจ้าหน้าที่โรงภาพยนตร์ให้มาเตือนผู้สูบบุหรี่
 - ขอร้องให้เขางดสูบบุหรี่ เพื่อสุขภาพของผู้ชมภาพยนตร์

33. ในขณะที่มีการประชุมกรรมการชุมนุมทัศนศึกษา ประธานอนุญาตให้กรรมการสอบถามข้อสงสัยได้
 ประชาเป็นกรรมการคนหนึ่ง มีหลักฐานเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินของประธานไม่ตรงกับแผน
 ที่กำหนดไว้ ประชาจะทำอย่างไร
- ขอร้องเพื่อนให้ถามข้อสงสัยแทนตน
 - ไม่ถาม เพราะไม่อยากให้ประธานเสียหน้า
 - ขอให้ประธานชี้แจงการใช้จ่ายเงินของชุมนุม
34. วิวิธน์เป็นพนักงานรับใช้อยู่ในภัตตาคารค้างคาเข้ามาเป็นเวลา 3 เดือน หากไม่ชำระภายใน
 สิ้นเดือนนี้ เจ้าของบ้านจะไม่ให้เขาต่อไป คืนวันหนึ่งมีชายสองคนเข้ามารับประทานอาหาร
 เขาได้เข้าไปให้บริการรับใช้โต๊ะนั้นจนกระทั่งชายสองคนจากไป เขาพบว่าชายคนหนึ่งได้ฉ้อ
 โกงเอาเงินไว้ ในตู้มีเงินอยู่ห้าพันบาท พรหมนารถภัทรเจ้าของ วิวิธน์จะทำอย่างไร
- นำเงินไปชำระค่างาน
 - คืนให้เมื่อเจ้าของเงินมาติดต่อ
 - มอบเจ้าของภัตตาคารเพื่อจัดการคืนเจ้าของ
35. นายยอดเป็นพ่อค้าที่ชอบเอาวัตถุเอาเปรียบลูกค้าเสมอ สัปดาห์นี้เป็นท้องซื้อของจากร้าน
 นายยอด เพราะในละแวกนี้มีร้านค้านายยอดอยู่เดียว วันหนึ่งสัปดาห์ไปซื้อของกับเพื่อน
 และรู้ว่านายยอดหอนเงินให้ตนเกินจำนวน สัปดาห์จะทำอย่างไร
- คืนเงินเกินให้แก่นายยอด
 - ถามเพื่อนว่าควรจะทำอย่างไร
 - รับเงินทองเพราะเป็นความบกพร่องของนายยอดเอง
36. ปกติชูศักดิ์เรียนอ่อนในวิชาวิทยาศาสตร์ ชูศักดิ์ได้รับข้อสอบวิทยาศาสตร์คืนจากอาจารย์
 ยูดอน ปรากฏว่าอาจารย์รวมคะแนนของตนเกินไป 10 คะแนน ชูศักดิ์จะทำอย่างไร
- แจ้งให้อาจารย์ทราบ
 - ปรึกษาเรื่องนี้กับเพื่อน ๆ
 - ทำเฉย เพราะอาจารย์ทำพลาดเอง

37. ชาญวิทย์กับจำลองเป็นเพื่อนที่รักกันมาก วันหนึ่งชาญวิทย์เห็นจำลองเล่นฟุตบอล และบังเอิญเตะลูกบอลกระเด็นไปถูกจักรยานยนต์ของครูฉมลง กระຈกไฟเลี้ยวแตก ชาญวิทย์จะห่าอย่างไร
- บอกจำลองให้ไปซื้อแฉงกับครู
 - ห่าเฉย เพราะเป็นเหตุบังเอิญ
 - บอกจำลองให้ทศไศศาเสียวหายแฉง
38. ชานีกับทองพูนเป็นนักเรียนห้องเดียวกัน ชานีเป็นลูกนายอำเภอไคก่อเรื่องทะเลาะวิวาทชกต่อยทองพูนลูกคนขับแท็กซี่ ห่าให้ทองพูนได้รับบาดเจ็บ นิมิตรครูประจำชั้นประสพเหตุเขาจะห่าอย่างไร
- ฉงโทษชานี
 - แฉงขอเห็จจริงให้ครูใหญ่ทราบ
 - บอกทองพูนว่า ให้พยายามหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาทกับชานี
39. สมใจเป็นหัวหน้าทีมบาสเกตบอล และทราบว่า สมาชิกคนหนึ่งในทีมของทนางวางแผนที่จะเล่นโกงก่อนที่จะถึงวันเล่นจริง สมใจจะห่าอย่างไร
- บอกสมาชิกผู้นั้นให้เล่นตามกติกา มิฉะนั้นจะให้ออกจากทีม
 - ปล่อยให้เขาเล่นถือว่าเป็นหน้าที่ของกรรมการที่จะตัดสินเอง
 - ให้สมาชิกในทีมออกเสียงว่าควรจะให้บุคคลนั้น ลงเล่นในครั้งนี้อหรือไม่
40. เขียวกับแดงเป็นเพื่อนร่วมชั้น แฉมเรื่องซัดใจกันถึงกับโกรธ ไม่พูดจากัน วันหนึ่งเขียวทราบว่า บ้านของแดงถูกไฟไหม้ เขียวจะห่าอย่างไร
- ห่าเฉยเป็นปกติ
 - นำของเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปเยี่ยม
 - ปากความเห็นออกเห็นใจแดงไปกับเพื่อน ๆ

41. ฤทัยเป็นเพื่อนที่สนิทมาก เพื่อน ๆ หลายคนอยากปฏิบัติตนเช่นฤทัย ควรทำอย่างไร
- ในเกียรติเพื่อน
 - ยอมรับความคิดเห็นของทุกคน
 - ไม่แสดงอาการหมั่นเพียรเพื่อน
42. เมื่อก็คิดสนใจจะทำงานร้านเครื่องใช้ไฟฟ้าบริเวณสนามฟุตบอล แต่เพื่อน ๆ ออกความเห็นว่าการจัดในอาคารพลศึกษาหรือโรงเี่ยม เมื่อก็คิดควรทำอย่างไร
- ทำตามมติเพื่อนนอก
 - ก็คิดใจแล้วไม่เปลี่ยนแปลง
 - พิจารณาความเหมาะสมก่อน
43. ในการจัดค่ายนิเทศร่วมกัน ชวนชมเสนอวิธีการที่เหมาะสมแต่เพื่อนไม่เห็นด้วย ชวนชมควรทำอย่างไร
- ไม่รวมหางานด้วย
 - หางานไปทบทวนที่
 - ยืนยันในความคิดตนเอง
44. ฝึมนเข้าประชุมร่วมกับเพื่อน ๆ แก่ต้องการปรึกษาประชุมเร็ว ๆ ควรปฏิบัติตนอย่างไร
- ต้องไม่บ่นเบื่อ
 - ไม่แสดงความคิดเห็นเลย
 - ต้องไม่หงุดหงิด เมื่อมีผู้เสนอความคิดเห็น
45. คณียเป็นหัวหน้าห้อง ม.3 ได้เสนอโครงการไปทัศนศึกษาทางเรือ โดยคณียได้ติดต่อสถานที่ไว้แล้ว ต่อมาภายหลังมีเพื่อนหลายคนคัดค้านว่า ราคาน้ำเชื้อว การไปทางเรือไม่ปลอดภัย คณียจะจัดการอย่างไร
- เปลี่ยนสถานที่ใหม่
 - ปรึกษาหารือกันใหม่
 - เลิกมโครงการทัศนศึกษา

46. สมบัติและเพื่อน ๆ จะไปเล่นกีฬา หลายคนอยากจะไปเล่นบาสเกตบอล แต่สมบัติปรารถนาจะไปเล่นวอลเลย์บอล สมบัติจะทำอย่างไร

- ก. พากลับกับเพื่อน ๆ ว่าควรจะไปเล่นอะไร
- ข. ชวนเพื่อน ๆ ให้ไปเล่นวอลเลย์บอลกับตน
- ค. ไปเล่นบาสเกตบอลก่อนแล้วไปเล่นวอลเลย์บอล

47. ระพี เพื่อนรัก

วันนี้ที่มาประชุมไม่ได้ เพราะมีกิจธุระสำคัญ ขอออกความเห็น ว่า "การเดินทางไปเที่ยวระหว่างปิดภาคคราวนี้ กันเห็นว่าไม่ควรจะไปไกลนัก เพราะเราไม่มีผู้ใหญ่ไปช่วยและเกรงว่าจะเกิดอันตราย เที่ยวใกล้ ๆ แบบไปเข้าเย็นกษัตริย์ดีกว่า "

รักเพื่อน

พิชัย

ระพีเป็นประธานการประชุมได้รับจดหมายแล้ว จะทำอย่างไร

- ก. ไม่พิจารณาข้อเสนอของพิชัย
- ข. พิจารณาข้อเสนอของพิชัยด้วยตนเอง
- ค. นำข้อเสนอของพิชัยให้ประชุมพิจารณาด้วย

48. ดำรงเป็นนักเรียนที่รอบรู้มีฐานะดี แต่เรียนอ่อน เมื่อครูให้ทำการบ้านมักจะทำไม่ค่อยได้ และถูกตำหนิเสมอ ดำรงจะทำอย่างไร

- ก. ไปเรียนพิเศษ
- ข. เอาใจใส่การเรียนเพิ่มขึ้น
- ค. ย้ายไปเรียนโรงเรียนอื่น

49. ครูมอบหมายงานให้นักเรียนแต่ละคนในชั้นให้นักเรียนเกือบทั้งห้องลงความเห็นว่างานที่ครูมอบหมายให้ทำนั้นมากและยากเกินไป นักซึ่งเป็นหัวหน้าห้องนี้จะทำอย่างไร

- ก. ทำงานเท่าที่จะทำได้
- ข. งานมากและยากเกินไปจึงไม่ทำ
- ค. ทำงานนั้นอย่างเต็มความสามารถ

50. บุญช่วยเป็นเด็กยากจนที่ต้องการมีความก้าวหน้าในชีวิต ทางบ้านมีทุนทรัพย์ไม่เพียงพอที่จะส่งให้เรียนต่อได้ เมื่อเรียนจบ ม.3 บุญช่วยจะทำอย่างไร
- ช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพ
 - จบ ม.3 ก็ไปแล้วจึงไม่คิดเรียนต่อ
 - แสวงหางานทำเพื่อเก็บเงินไว้เป็นทุนเรียนต่อ
51. ขณะไปประสิทธิ์เก็บเงินเล่นกับเพื่อนได้พบสมเกียรติ ซึ่งไม่ชอบประสิทธิ์ สมเกียรติแกล้งเคียดชนประสิทธิ์ ประสิทธิ์จะทำอย่างไร
- ทอสมเกียรติทันที
 - ทูลรับความเข้าใจกับสมเกียรติ
 - เฉยและหาทางปรับความเข้าใจกับสมเกียรติในโอกาสต่อไป
52. ในการแข่งขันฟุตบอลระหว่างโรงเรียน สมานถูกผู้เล่นตรงข้ามแกล้งเหยียบเท้าได้รับบาดเจ็บ ผู้ตัดสินไม่เห็นการกระทำนั้น สมานจะทำอย่างไร
- ออกหน้าเล่นต่อไป
 - แกล้งเหยียบบ้าง
 - ปรึกษากับเพื่อนร่วมทีมว่าจะโต้ตอบอย่างไรดี
53. ขณะพักคาบกับเพื่อน ๆ กำลังพักแรมอยู่ในอุทยานแห่งชาติแห่งหนึ่ง ฟ้าผ่าได้ลูกลมมายังที่พักรวดเร็ว ชาติจะทำอย่างไร
- บอกเพื่อนให้เก็บของหนีไฟ
 - รีบวิ่งหนีไฟ มิฉะนั้นอาจหนีไม่ทัน
 - ให้ทุกคนช่วยกันดับไฟและให้เพื่อนคนหนึ่งไปบอกเจ้าหน้าที่
54. กวงใจเกิดมาอยู่กับเพื่อน เพื่อจะรีบไปเข้าห้องสอบ เห็นพุทธาลากตักบันไดขึ้นเรียนลงมาบาดเจ็บหนักเกินไม่ไ้ กวงใจจะทำอย่างไร
- วิ่งไปบอกให้ครูทราบ
 - ถ้ามีคนอื่นช่วยแล้วก็ไปเข้าห้องสอบ
 - เข้าไปช่วยเหลือจนกว่าพุทธาจะได้รับการพยาบาลจนถึงชั้นปลอดภัย

55. สมพงษ์กำลังเงินเข้าขอเปลี่ยนวิทยุขายคนหนึ่งให้มีจีสาวปลคหรัพย์ พึงเน้นไม่กลาร้อง
ขอความช่วยเหลือ สมพงษ์จะทำอย่างไร
- เขาช่วยเหลือทันที
 - หลบไปจากบริเวณนั้นและนั่นทนอาจถูกทำร้าย
 - ส่งเสียงร้องให้คนรายบรูตัวว่ามีคนเห็นเหตุการณ์
56. ศักดาเรียนวิชาภาษาไทยเรื่องการออกเสียงภาษาถิ่น นางคำอาจารย์ออกเสียงมา
ไม่ถูกต้อง ศักดาควรทำอย่างไร
- ตั้งใจไม่กลาบอกอาจารย์
 - ปล่อยอาจารย์เข้าใจนิกต่อไป
 - บอกอาจารย์เรื่องเสียงที่ถูกทอง
57. ภูมเรศกับเพื่อนักกีวาทักน้อย ๆ นิกเป็นหัวหน้าชั้นควรทำอย่างไร
- ห้ามปรามให้สงบ
 - ปล่อยไม่ใส่ใจเรื่องตน
 - ขอร้องไห้รับความเข้าใจ
58. โรงเรียนจัดงานวันอาสาฬหบูชาให้นักเรียนแต่ละห้องจัดการแสดงห้องละ 1 อย่าง เพื่อน ๆ
ถามมรกว่า ควรจัดการแสดงอะไรดี มรทควรทำอย่างไร
- ไม่ออกความคิดเห็น
 - แสดงความคิดอย่างรวดเร็ว
 - แล้วแต่ความคิดเห็นของเพื่อน
- 59: นิกกรับรถกลับจากทางจังหวัดพบอุบัติเหตุมีคนบาดเจ็บ นิกกรควรทำอย่างไร
- ไม่ควรหยุดรถลงมาก
 - ขับรถไปนอกตำราวพอยู่ใกล้ที่สุด
 - จอดรถถามเพื่อจะช่วยให้ในบางสิ่งบางอย่าง

60. สมศรีได้รับเลือกเป็นตัวแทนของโรงเรียนเข้าแข่งขันตอบปัญหาธรรมะกับโรงเรียนอื่นในวันอาทิตย์ก่อนมีคาแจ้งให้สมศรีทราบว่า ลูกทุกคนจะต้องไปเยี่ยมคุณย่าซึ่งป่วยที่ทางจังหวัดในวันอาทิตย์นั้น สมศรีจะทำอย่างไร
- ไปตอบปัญหา
 - ไปเยี่ยมคุณย่า
 - ส่งใบลาให้ครูทราบล่วงหน้า
61. วาภูมิได้รับมอบหมายจากครูประจำชั้นให้ทำหน้าที่เก็บเงินค่าเอกสารประกอบการเรียนเมื่อรวบรวมแล้วปรากฏว่า เงินขาดหายไป 20 บาท วาภูมิจะทำอย่างไร
- ออกเงินของตนเองชดเชยเงินที่ขาดไป
 - ขอร้องเพื่อนให้ช่วยกันออกเงินชดเชย
 - บอกเพื่อนว่า เงินขาดหายไปและตนยินดีจ่ายชดเชย
62. ขณะที่คุณกำลังทำการบ้าน เพื่อจะส่งในวันรุ่งขึ้น เพื่อนมาชวนให้คุณไปเล่นสนุกซึ่งเป็นการรบกวนของคุณ คุณได้เข้าร่วมประชุมในตอนเย็น เพื่อแก้ปัญหาการจกนัทร ศการ เป็นการควน นัคจะทำอย่างไร
- แจ้งให้ทางชุมนุมทราบว่าติดธุระจึงไม่เข้าประชุม
 - เข้าประชุมจนเลิกแล้วกลับมาร่างทำการบ้านจนเสร็จ
 - เข้าประชุมสักระยะหนึ่งแล้วขอตัวกลับไปทำการบ้านให้เสร็จ
63. ในการแข่งขันกีฬาเซต อาณัติเป็นนักวิ่งที่เก่งที่สุดที่เคยวิ่งผลัด ซึ่งมีข้างละ 4 คน ใคมีชายคนหนึ่งมาจ้างอาณัติให้แกล้งวิ่งแพ้ โดยให้เงิน 2,000 บาท ทอดักบี้ในระยะนี้มารดาของอาณัติกำลังป่วย ซึ่งจำเป็นต้องใช้เงินค่ารักษาพยาบาล อาณัติจะทำอย่างไร
- ไม่สนใจขอเสนอ
 - รับเงินแล้วทำเป็นวิ่งแพ้
 - นำเรื่องมาเล่าให้เพื่อนฟัง

64. ไทโรจน์นั่งรถรับส่งไปโรงเรียนพร้อม ๆ กับเพื่อนนักเรียนในละแวกบ้านเดียวกัน มักไปโรงเรียนสายเสมอ เพราะเพื่อน ๆ มาขึ้นรถช้า ไทโรจน์จะทำอย่างไร
- ปฏิบัติตามปกติ
 - เปลี่ยนไปโดยสารรถคันอื่น
 - บอกคนขับรถให้ออกรถตามกำหนด
65. ช่างก่อสร้างมักง่ายให้นำเศษวัสดุก่อสร้าง เช่น ตะปู เศษเหล็ก มากองไว้บริเวณที่เล่นของเด็ก อาจอันตรายแก่เด็ก ๆ ได้ ถ้าท่านอาศัยอยู่ใกล้บริเวณนั้น จะทำอย่างไร
- ห้ามมอง ๆ ของตนไปเล่นในบริเวณนั้น
 - บอกให้ช่างก่อสร้างนำวัสดุออกไปจากบริเวณนั้น
 - บอกช่างก่อสร้างมาจัดการและตนเองก็ช่วยเหลือด้วย
66. สุมาลีเอาจักรยานยนต์มาใช้ วันหนึ่งควงทเอาไปใช้แล้วทำกระจกหน้าชนขวาแตก ไม่กล้าบอกความจริง เพราะไม่มีเงินจะชดเชย ควงทจะทำอย่างไร
- บอกความจริงกับสุมาลี
 - นิ่งเฉยไว้ก่อนจนกว่าจะรู้เอง
 - ทอเรื่องสาเหตุของเสียหาย

เฉลยแบบสอบถามวัดพฤติกรรมการเป็นผู้นำของนักเรียน

- ข้อ 1 - 7 เป็นสถานการณ์วัดความเหมาะสมสัมพันธ
- ข้อ 8 - 14 เป็นสถานการณ์วัดความคลิกริเริ่มสร้างสรรค์
- ข้อ 15 - 19 เป็นสถานการณ์วัดความมีเหตุผล
- ข้อ 20 - 26 เป็นสถานการณ์วัดการวางแผน
- ข้อ 27 - 33 เป็นสถานการณ์วัดความเชื่อมั่นในตนเอง
- ข้อ 34 - 40 เป็นสถานการณ์วัดความมีคุณธรรม
- ข้อ 41 - 47 เป็นสถานการณ์วัดการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- ข้อ 48 - 52 เป็นสถานการณ์วัดความมีจิตใจเข้มแข็งอดทน
- ข้อ 53 - 59 เป็นสถานการณ์วัดความสามารถในการตัดสินใจ
- ข้อ 60 - 66 เป็นสถานการณ์วัดความรับผิดชอบ

คำเฉลยแบบสอบถามวัดพฤติกรรมการเป็นผู้นำของนักเรียน

ตัวเลขของคำตอบ ก ข ค คือ ระดับพฤติกรรมที่ใช้ในการตรวจคำตอบของนักเรียน

สถานการณ ที่	คำตอบ			สถานการณ ที่	คำตอบ		
	ก	ข	ค		ก	ข	ค
1	3	2	1	18	3	1	2
2	3	1	2	19	3	1	2
3	1	2	3	20	1	3	2
4	1	3	2	21	1	3	2
5	2	3	1	22	1	2	3
6	1	3	2	23	2	3	1
7	2	3	1	24	1	3	2
8	1	3	2	25	1	2	3
9	1	3	2	26	1	3	2
10	2	3	1	27	3	1	2
11	1	2	3	28	1	3	2
12	1	3	2	29	3	2	1
13	2	1	3	30	3	2	1
14	3	1	2	31	2	1	3
15	1	2	3	32	1	3	2
16	2	1	3	33	2	3	1
17	1	3	2	34	1	2	3

สถานการณ ที่	คำตอบ			สถานการณ ที่	คำตอบ		
	ก	ข	ค		ก	ข	ค
35	1	3	2	51	2	3	1
36	3	2	1	52	2	1	3
37	2	1	2	53	2	3	1
38	1	2	3	54	1	2	3
39	3	1	2	55	1	2	3
40	3	1	2	56	2	3	1
41	1	1	3	57	1	2	3
42	3	2	1	58	2	1	3
43	1	3	2	59	1	2	3
44	2	3	1	60	2	1	3
45	1	2	3	61	3	1	2
46	3	2	1	62	1	2	3
47	3	1	2	63	3	1	2
48	1	2	3	64	3	1	2
49	1	2	3	65	1	3	2
50	2	3	1	66	2	1	3

ภาคผนวก ง

แผนการสอนทวิวิธีสอนแบบโครงการ

แผนการสอนแบบโครงการ

แผนการสอนที่ 1

เวลา 5 คาบ (250 นาที)

หน่วยที่ 1 จริยธรรมกับการพัฒนาสังคม

ความคาดหวัง

1. การรู้จักใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจจะทำให้เป็นผู้ใหญ่
2. การใช้ข้อพิพาทสี่ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา อย่างถูกต้องจะทำให้เป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริง และในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม จะทำให้สังคมประชาธิปไตยสมบูรณ์ก็จะต้องมีการเคารพความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายความหมายของจริยธรรมกับพัฒนาสังคมได้
2. ยกตัวอย่างปัญหาเนื่องมาจากการขาดจริยธรรมในตนเอง และสังคมได้
3. วิเคราะห์ปัญหาของจริยธรรมกับการพัฒนาสังคมได้
4. เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเนื่องจากการขาดจริยธรรมได้
5. จัดทำโครงการ เพื่อส่งเสริมการมีจริยธรรมในชีวิตประจำวันได้
6. ประเมินผลโครงการที่จัดทำได้
7. สรุปความสำคัญของจริยธรรมที่มีต่อสังคมได้

เนื้อหา

1. การรู้จักสร้างความสำเร็จในชีวิตตนเอง
2. การเคารพความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น
3. การใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจปัญหา

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ชั้นนำเสนอ (50 นาที)

1.1 แบ่งนักเรียนเป็น 5 กลุ่ม โดยคัดเลือกรายชื่อนักเรียนจากการสอบวิชา สังคมศึกษา จากระดับเก่ง ปานกลาง และอ่อน โดยเรียงลำดับคะแนนจากสูงที่สุดถึงต่ำสุด เช่น อันดับที่ 1 - 5 จะแยกเข้ากลุ่ม ๆ ละ 1 คน อันดับที่ 6 - 10 เข้ากลุ่มแต่ละกลุ่มตามลำดับ การเข้ากลุ่มนี้แต่ละกลุ่มจะต้องยึดถือไปจนกว่าจะสิ้นสุดการเรียนการสอน

1.2 แต่ละกลุ่มเลือกประธาน รองประธาน กรรมการ และเลขานุการ โดยครูชี้แจงให้ทราบถึงหน้าที่ของแต่ละคนว่า จะทำอะไรบ้าง (ดังเอกสารประกอบหมายเลข 2)

1.3 ครูกระตุ้นความสนใจโดยการให้ภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านกรรม คุณธรรมของรัฐบาลสุโขทัย เปรียบเทียบกับอดีตผู้นำของประเทศที่นิยมในความแตกต่างกัน อย่างไร ให้นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นว่าการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดผลต่อตนเองและสังคมอย่างไร ในด้านใดบ้าง

1.4 ครูให้นักเรียนทุกกลุ่มศึกษารวบรวมตัวอย่างเรื่องจกหมายถึงลูก และเรื่องป้าใจ ให้ทุกกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ว่า การที่จะทำให้บุคคลในเรื่องประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ ประกอบด้วย อะไรบ้าง ทุกกลุ่มเสนอคำตอบของกลุ่ม เช่น

- 1.4.1 มีการปฏิบัติในด้านอิทธิบาทสี่
- 1.4.2 มีแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติด้านคุณธรรม
- 1.4.3 การปฏิบัติด้านคุณธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อกระทำ

1.5 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปได้ว่า การที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ต้องมีแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติด้านคุณธรรม

1.6 ครูให้ทุกกลุ่มคิดแนวทางในการจะพัฒนาคุณธรรมขึ้นในสังคมของโรงเรียน ว่าควรกระทำในเรื่องอะไรบ้าง เช่น

- 1.6.1 ชุมนไหว้ชีวิต
- 1.6.2 ทางแห่งความสำเร็จ

1.6.3 อนุรักษ์สํารวมสมบัติของโรงเรียน

1.6.4 สวนพุทธธรรมขนาดเล็ก

1.7 ทุกกลุ่มศึกษาเนื้อหา การสร้างความสำเร็จในชีวิต การยอมรับในความ
คิดเห็นของผู้อื่น การใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจหา แล้วร่วมกันพิจารณาแนวทางที่ได้เสนอ
ในการพัฒนาคุณธรรม ว่าเรื่องใดที่นักเรียนสามารถวางโครงการ เพื่อร่วมกันปฏิบัติในการพัฒนา
สังคมได้ เช่นทุกกลุ่มเลือกได้เรื่องการร่วมกันสร้างสวนพุทธธรรมขนาดเล็ก

2. ขั้นกำหนดจุดประสงค์ (20 นาที)

2.1 เมื่อทุกกลุ่มเลือกได้เรื่องการสร้างสวนพุทธธรรมขนาดเล็ก แล้วร่วมกัน
แสดงความคิดเห็นว่า จะทำอะไรในการสร้างสวนพุทธธรรมขนาดเล็ก เพื่อกำหนดจุดประสงค์
ในการจัดทำโครงการของท่นว่าจะทำอะไรบ้าง เช่น

2.1.1 จัดทำป้ายสวนพุทธธรรม

2.1.2 ปลุกต้นไม้ยืนต้นเพื่อให้เกิดร่มเงา

2.1.3 ปรับปรุงพื้นที่

2.1.4 จัดหาดังขยะไว้ในบริเวณสวนพุทธธรรม

2.1.5 เขียนคำขวัญเกี่ยวกับคุณธรรมแห่งความสำเร็จ

2.2 ทุกกลุ่มเสนอโครงการที่จะจัดทำขึ้น รวมทั้งตั้งชื่อโครงการ

3. ขั้นวางแผน (30 นาที)

3.1 ครูชี้แจงขั้นตอนในการวางแผนการทำโครงการ และแจกรูปแบบในการเขียน
โครงการให้ เพื่อให้ศึกษาหาข้อมูลในการวางแผนโครงการ (ทั้งเอกสารประกอบหมายเลข 1)

3.2 นักเรียนภายในกลุ่มร่วมกันพิจารณาวางแผนในการดำเนินงาน โดยครู
คอยให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ โดยใช้คำถามชี้แนะ เช่น

3.2.1 ทำไมจึงต้องจัดทำโครงการนี้

3.2.2 การปฏิบัติงานครั้งนี้จะมีผลดีอย่างไรบ้าง

3.2.3 ใช้สถานที่ใดในการดำเนินงาน

3.2.4 ใช้เวลาในการปฏิบัติตามโครงการมากน้อยเพียงใด

3.2.5 มีขั้นตอนในการดำเนินงาน และมีวิธีการอย่างไร

3.2.6 ใช้วัสดุอะไรบ้าง

3.2.7 จะต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงานเท่าไร

3.2.8 จะได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งใด ในด้านใดบ้าง

3.3 ทุกกลุ่มเสนอโครงการที่วางแผนทอคุ, ครุและนักเรียนร่วมกันพิจารณา

โครงการของแต่ละกลุ่ม

4. ขั้นดำเนินงานตามแผน (100 นาที)

ทุกกลุ่มดำเนินงานตามโครงการที่วางแผนไว้ โดยมีครูติดตามดูแลการทำงานอย่างใกล้ชิด เมื่อมีอุปสรรคใด ๆ เกิดขึ้นจะต้องร่วมกันแก้ไข โดยนักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจเอง และเสนอข้อคิดเห็นในการแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้น ครูเป็นเพียงที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ

5. ขั้นประเมินผลงาน (50 นาที)

ทุกกลุ่มรายงานผลการดำเนินงาน และเสนอผลงานให้สมาชิกทุกคนทราบโดยการอภิปราย จัดป้ายนิเทศและให้นักเรียนทุกคนพิจารณา และให้ข้อเสนอแนะการทำงานของ แต่ละกลุ่ม และประเมินผลว่าโครงการที่กลุ่มของตนจัดทำขึ้นบรรลุจุดหมายหรือไม่ (ดังเอกสารประกอบหมายเลข 3)

การอภิปรายและสรุปผล

ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย สรุปว่า การมีอิทธิบาทสี่เป็นหลักปฏิบัติช่วยให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ในสังคมนี้จะพัฒนาใ้เกิดของอาศัยการมีคุณธรรมเป็นหลัก จะต้องมีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และจะต้องประกอบไปด้วยการใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจปัญหาจะทำให้ตนเองและสังคมเป็นสุข ซึ่งใช้วิธีการสรุปดังนี้

1. แต่ละกลุ่มตอบคำถาม อภิปราย และสรุปผลภายในกลุ่ม โดยใช้คำถามในเอกสารประกอบหมายเลข 3

2. ตัวแทนกลุ่มรายงานผล

3. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปอีกครั้งหนึ่ง

สื่อการเรียนรู้

1. ภาพข่าวเกี่ยวกับรัฐบาลอาวุโสไทยกับอดีตผู้นำประเทศฟิลิปปินส์
2. กรณียาท่ออย่าง เรือง จกหมายถึงลูก ป้าใจ
3. รูปแบบการเขียนโครงการ (เอกสารประกอบหมายเลข 1)
4. หน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ (เอกสารประกอบหมายเลข 2)
5. แบบประเมินผลงาน (เอกสารประกอบหมายเลข 3)
6. แบบสังเกตพฤติกรรมความเป็นผู้นำ (เอกสารประกอบหมายเลข 4)

การประเมินผล

1. ประเมินผลจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้การสอน เช่น
 - 1.1 การทอมคำถาม
 - 1.2 การอภิปราย
 - 1.3 การให้ข้อเสนอแนะ
2. การตรวจการปฏิบัติงาน
 - 2.1 ความคิดริเริ่มในการวางโครงการ
 - 2.2 ความสามารถในการทำงาน ความถูกต้อง กับเวลาที่กำหนด
 - 2.3 ความตั้งใจในการทำงาน
3. การตรวจผลงาน
 - 3.1 คุณภาพและประโยชน์ที่ได้รับ
 - 3.2 ความประหยัดในการเลือกใช้วัสดุ

กิจกรรมต่อเนื่อง

การจัดเวทีเรื่องการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณสวนพุทธธรรมขนาดเล็ก โดยแบ่งออกเป็นดังนี้

1. จัดเวรประจำวัน ให้ตัวแทนของกลุ่ม ทำหน้าที่ดูแลในการรักษาความสะอาด
เวรละ 4 คน (โดยผลัดเปลี่ยนกัน)

2. การจัดเวรประจำวัน ในการรณรงค์ต้นไม้ ให้ตัวแทนกลุ่ม ทำหน้าที่เวรละ 4 คน
(โดยผลัดเปลี่ยนกัน)

เอกสารประกอบหมายเลข 1

รูปแบบการเขียนโครงการ

เอกสารประกอบหมายเลข 2

หน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ

ประธานกรรมการ มีหน้าที่ในการวางแผน และนำทางที่ถูกต้องให้แก่คณะกรรมการ
สรุปนโยบายในการดำเนินงาน เพื่อให้คณะกรรมการทั้งหมดได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ
รองประธานกรรมการ มีหน้าที่ช่วยเหลือประธานดำเนินงาน (อาจไม่ต้องมีก็ได้
ถ้าเป็นกลุ่มเล็ก)

คณะกรรมการ มีหน้าที่ดำเนินงานโดยได้รับการมอบหมายจากประธานหรือสมัครใจ
รับผิดชอบเองก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายการประชุมนั้น ๆ และทุกคนร่วมกันปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ

เลขานุการ มีหน้าที่จดบันทึกการประชุม และนำผลการประชุมที่ตกลงกันมา เสนอในที่
ประชุม ตลอดจนมีหน้าที่จัดทำเอกสารการประชุมทั้งหมด (การเลือกเลขานุการนั้นส่วนมาก
ประธานเป็นผู้เลือก)

เอกสารประกอบหมายเลข 3

แบบประเมินโครงการ

ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงและระบุรายละเอียด
ในช่องว่างที่ว่างไว้

1. โครงการของนักเรียนสำเร็จตามจุดประสงค์หรือไม่
☐ สำเร็จ ☐ ไม่สำเร็จ
2. ในการดำเนินงานมีปัญหาด้านใด
☐ งบประมาณ ☐ งบประมาณ
☐ อุปกรณ์ ☐ สถานที่
3. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น โปรดระบุรายละเอียด พร้อมวิธีการแก้ปัญหาของกลุ่ม
 1.
 วิธีการแก้ปัญหา
 2.
 วิธีการแก้ปัญหา
4. ผลที่ได้รับเหมาะสมกับงบประมาณ เวลา และแรงงานในการดำเนินงานหรือไม่
☐ เหมาะสม ☐ ไม่เหมาะสม
5. ภายในกลุ่มมีความร่วมมือกันมากน้อยเพียงใด
☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย
6. จากโครงการของนักเรียน นักเรียนคิดว่าควรมีโครงการต่อเนื่องอีกหรือไม่
☐ ควรมีโครงการต่อเนื่อง ☐ ไม่จำเป็นต้องมีโครงการต่อเนื่อง
7. ถ้ามีโครงการต่อเนื่อง ควรจะทำโครงการอะไร โปรดระบุรายละเอียด
 ชื่อโครงการ.....
 เหตุผลในการทำ.....

เอกสารประกอบการเรียน

การรู้จักสร้างความสำเร็จในชีวิตของตนเอง

ความสำเร็จ หมายถึง การได้บรรลุเป้าหมายที่บุคคลตั้งไว้ คุณสมบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จ เรียกว่า อิทธิบาท คำว่า อิทธิบาท หมายถึงวิถีทางหรือทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสำเร็จ อิทธิบาท มี 4 ข้อ คือ

1. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
2. วิริยะ ความเพียรพยายามประกอบสิ่งนั้น
3. จิตตะ เอาใจใส่ ยึดมั่นในสิ่งนั้น
4. วิมังสา ความพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งนั้น

บุคคลที่ใคร่หาว่า มีฉันทะนั้นต้องมีความพอใจในการกระทำกิจการไม่ว่าการงาน การศึกษา ถ้าขาดความพอใจที่จะทำ ไม่มีความปรารถนาอย่างจริงจังกับงานนั้น ก็เป็นการยากที่จะสำเร็จลงได้ งานง่ายก็จะกลายเป็นงานยาก

การมีวิริยะ คือความเพียรในการทำงาน จะต้องพยายามฟันฝ่าอุปสรรคและมีใจรักในงานนั้น ขจัดความท้อแท้ จึงต้องหมั่นสำรวจความสามารถของตัวเองอย่าเข็ดขี้ตัวเองหรือดูถูกตัวเอง พยายามเปรียบเทียบว่า วันนี้กับเมื่อวานนี้เราทำงานแตกต่างกันอย่างไร และพรุ่งนี้จะทำงานไ้มากกว่า วันนี้เท่าไร การเปรียบเทียบเช่นนี้จะทำให้เกิดกำลังใจมีมานะ ทำงานควยกำลังกาย จนสามารถก้าวสู่ความสำเร็จ

จิตตะ คือความเอาใจใส่ ทั้งจิตใจให้แน่วแน่ในสิ่งที่ทำ ไม่ปล่อยจิตใจให้เลื่อนลอยไปสู่เรื่องอื่น ถ้ามีจิตใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำ ความคิดก็จะพุ่งมาอยู่ที่จุดเดียว ก็ย่อมมีพลังผลักดันให้งานสำเร็จไปได้ เหมือนแสงอาทิตย์ที่มารวมกันเป็นจุดเดียวที่กระจุกนูน ย่อมมีพลังเผาไหม้ได้

วิมังสา คือการพิจารณา สอดสวนในการใช้เหตุผลพิจารณาไตร่ตรองสิ่งที่จะทำให้อะไรจะเกิดขึ้น เพื่อให้ได้งานที่ดีสุด โดยจะต้องมีการวางแผนล่วงหน้าเป็นขั้นตอน ไตร่ตรองกับปัญหาที่พินิจหาทางแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา ทำอย่างมีขั้นตอน มีการประเมินผลว่า เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่

เมื่อมีผลกระทบทางแก้ไขปรับปรุง ตรวจสอบข้อข้อเสีย เป็นการใช้เวลาในการทำงานเพื่อให้
คุ้มค่า ไม่ต้องเสียเวลากลับมาเริ่มงานใหม่

การรู้จักเคารพในความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น

การรู้จักเคารพในความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น คือการสำนึกในสิทธิเสรีภาพ
ความเสมอภาคของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นตนเองหรือผู้อื่นเป็นการยอมรับสิทธิมนุษยชน ความคิดของผู้อื่น
เท่า ๆ กับของตน

ประโยชน์ จำแนกได้ดังนี้

1. ช่วยให้ความคิดของเราแจ่มชัดขึ้น
2. ทำให้ได้ความจริงที่สมบูรณ์ขึ้น
3. ทำให้เป็นคนใจกว้าง
4. เป็นการเสริมความสามัคคี และความเป็นประชาธิปไตย

การแสดงออกในการเคารพความคิดเห็นผู้อื่น ทำได้ 3 ทาง

1. ทางกาย คือแสดงออกโดยกิริยาท่าทางมารยาทที่พร้อมในการรับฟังด้วยความตั้งใจ
ไม่พูดจาขัดุก หรือไม่ทอใจ

2. ทางวาจา คือไม่กล่าววาจาข่มขู่ หรือหัวเราะเยาะเย้ย ไม่กล่าวอวดอ้างว่า
ความคิดของตนเป็นเลิศ

3. ทางใจ คือรู้จักพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่น ถ้าถูกต้องกว่าก็ไม่มีทิฐิมานะ ยึดมั่น
ในความคิดเห็นเดิมของตน

การใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ

การใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ หมายถึง ความมีเหตุผล หรือสามารถในการใช้
ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ กระทำการแก้ไขปัญหามืออุปสรรคต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบระมัดระวัง
มีสติ รู้จักควบคุมอารมณ์ ไม่หลงงมงายกับความคิดเห็นเกินจริงของตน

การพัฒนาความมีเหตุผล "สี่ปรัศธรรม 7" มีดังนี้

1. เป็นผู้รู้จักเหตุ } รู้จักผลใดผลเสียทั้งในเรื่องความเชื่อ และการกระทำ
2. เป็นผู้รู้จักผล }
3. เป็นผู้รู้จักตน ในชาติตระกูล ความรู้ความสามารถ ไม่หลงตน
4. เป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักความพอเหมาะ พอควร ในหน้าที่การงานที่ทำ
5. เป็นผู้รักษาระ ในการกระทำ
6. เป็นผู้รู้จักชุมชน เพื่อที่จะได้ทำในวิถีชีวิตได้ถูก
7. เป็นผู้รู้จักคน ในด้านต่าง ๆ ทั้งความรู้ นิสัย ความประพฤติ คุณธรรม

กรณีตัวอย่าง เรื่อง "ป้าใจ"

ป้าใจเป็นผู้หญิงวัยกลางคน บวมบาง และดูแก่เกินกว่าอายุเหมือนกับคนยากคนจนทั่วไป ชีวิตของป้าใจมึนซนและเศร้าหมองเกินกว่าจะเป็นชีวิตของคนจริง ๆ

ป้าใจเป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิดเป็นลูกสาวคนโตของพ่อแม่ เกิดมาไม่นานพ่อก็ตายจากไปทิ้งให้ป้าใจอยู่กับแม่เพียงสองคน "ฉันไม่เคยเรียนหนังสือสูงส่งอะไรหรอก จบ ป.4 ก็ออกมาเร่ขายของขายแมลงแล้ว เพราะพ่อพอกตายฉันกับแม่ลำบากมาก ว่างขายของอยู่ที่สนามหลวง ตั้งแต่หัวเหากำปั่น เคี้ยวหนังนอกแล้วก็ยังไปไม่พ้นสนามหลวง" ป้าใจบอกควาน้ำเลี้ยงเมื่อหน้าย

เมื่อยังเป็นเด็กป้าใจเร่ขายหมูหริ่ ยามมีเงินเลี้ยงปากท้องสองชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนนัก เมื่อโตเป็นสาวป้าใจยังเร่ขายอยู่เหมือนเดิม โดยไม่คิดจะหาใครมาช่วยแบ่งเบา

"ชีวิตของฉันนอกจากพอแล้วไม่มีผู้ชายคนไหนเข้ามา ฉันเป็นโสเภณีกะคุณ ตอนที่ 52 แล้วอยู่กับหลานสองคน" หลานสองคนของป้าใจเกิดจากท้องของเด็กผู้หญิงที่ป้าใจและแม่รับมาเลี้ยงดู โดยไม่มีความเกี่ยวข้องกันแต่อย่างใด

ป้าใจเล่าว่าเมื่ออายุได้สิบกว่า ๆ เกินขายของอยู่ในตลาดแถวบ้านมีผู้หญิงคนหนึ่ง อุ่มเด็กหญิงอายุไม่เกิน 7 วันเข้ามาหาแล้วบอกยกให้ เพราะไม่มีปัญญาเลี้ยง ป้าใจหาผู้หญิงคนนั้นไปบ้านเพื่อปรึกษาแม่ว่าจะรับเลี้ยงเด็กคนนั้นหรือไม่ ในที่สุดแม่ลูกเห็นพ้องว่าจะเลี้ยงไว้เพื่อฝากยืมฝากใช้ในวันหน้า

"แม่ฉันแก่ลงทุกวัน ฉันก็ตัวคนโตแล้วไม่มีลูกมีเมียเลยตกลงเลี้ยงไว้ แต่เหมือนทำบุญได้มาป เด็กคนนั้นไม่รักดี ไม่รักเรียนหนังสือตั้งแต่เริ่มสาว เป็นปากเสียงกับแม่ฉันทุกวัน ในที่สุดแม่ก็ตายไป เด็กคนนั้นฉันไม่อยากเอื้อมมือออกจากบ้าน พอกลับมาลูกชายมาทิ้งให้ฉันแล้วก็หายไป ยังไม่ทันไร หัวลูกสาวอีกคนมาหึงอีก ฉันต้องเลี้ยงไม่รู้จักหึงขวางยังงี้ ไล่ขายว่าเด็กคนนั้นเลี้ยงเป็นผู้หญิงหากินที่บาร์ แต่เขาไม่เคยส่งเสีย หรือส่งข่าวคราวให้ฉันใครเลย" ป้าใจเล่าให้ฟังเหมือนกับจะระบายทุกข์ ฝันอันอ่อนออกมาเสียบ้าง

การอีกสองชีวิตที่อยู่ในความรับผิดชอบของป้าใจเป็นภาระที่หนักอึ้ง เกียวนหลานชาย
อายุ 15 ปี เริ่มติดหินเนอร์ หินเรีน และโรงเรียนไล่ออก ความหวังครั้งที่สองที่จะปากดีปากใช้
ไว้กับหลานจึงทั้งหลายลงอีกครั้ง

"ไม่รู้เป็นเวรกรรมอะไรของฉัน เลี้ยงลูกใครเขาก็คนก็เลยไม่มีที่ นี่ยังเหลือหลาน
 คนหนึ่งอีกคน ไม่รู้ว่ามันจะเลยเหมือนแม่ฉันอีกคนหรือเปล่า ฉันเลี้ยงได้เท่านั้นแหละ สุขแต่เท่านั้นว่า
 จะรักดี หรือรักชั่ว มันทำอะไรก็ได้กับตัวมันเอง" ป้าใจบอก

เกียวนป้าใจไม่มีกำลังพอจะเดินเร่ขายหมูหรือสุกเหมือนเก่า แก่หมดมาซื้อหาซึ่งให้คน
 ขึ้นซึ่งครั้งละบาทมากกว่าปีแล้วหลังจากผัดคั้นเนื้ออกไก่เทศลูก ป้าใจหมดแรงเดินเหมือนก่อน แก่จะ
 หอบหัวหาซึ่งซื้อหอกจากบ้านเขาแถวฝั่งขมมานั่งรอลูกค้าที่ทมะขามหลวงตั้งแถวสาย
 และจะกลับก็เหนื่อยแค้น ๆ เพื่อไปปรุงหาอาหารให้หลานสาวคนเล็กที่กลับมาจากโรงเรียน

"วันหนึ่งได้ไม่กี่กึ่งครอกแค่ 30 - 40 บาทเท่านั้น นินนาทเอาไม่ทันหมูไม้และมาขายตัว
 ยังได้เท่านั้นเลยคุณ"

สองชีวิตกับรายได้วันจะไม่ถึง 50 บาท ทำให้ป้าใจบอกว่าอยากตายให้พ้น ๆ แต่ก็ยัง
 เป็นห่วงหลานสาวอีกคนที่ยังเล็กช่วยตัวเองไม่ได้ "ไม่รู้จะอยู่ไปทำไม ยิ่งหลังผัดคั้นร่างกายมันแค
 มันปวดหลังปวดเอวไปหมด ไม่แข็งแรงเหมือนเก่า เบื่อตัวเอง"

กรณีตัวอย่าง เรื่อง จกหมายถึงลูก

จันทร์ลอย ลูกที่รัก

จกหมายถึงลูกพอได้รับแล้ว พอที่ใจมากที่ลูกสอบผ่าน ม.4 ไปได้ควยคะแนนที่ไม่ต่ำนัก ลูกไม่ต้องเสียใจที่ไม่ได้คะแนนสูงเยี่ยมในชั้น เพราะคนที่ทำงานได้ก็มีประโยชน์แก่สังคม ในอนาคตนั้นไม่จำเป็นต้องสอบได้คะแนนยอดเยี่ยมในโรงเรียน เด็กที่เรียนอ่อนแต่มีความประพฤติดี มีความตั้งใจ มีความบากบั่นหมั่นเพียร เพิ่มพูนความสามารถของตนเอง เมื่อออกทำงานแล้ว อาจจำหน้าเพื่อนที่เคยเรียนเก่งเมื่ออยู่ในโรงเรียน เรื่องทำนองนี้ตัวอย่างอนุภาค

หลุยส์ ปาสเตอร์ (Louis Pasteur) ชาวฝรั่งเศสซึ่งโลกให้เกียรติยิ่งใหญ่ในทาง วิชาการนั้น ตามประวัติ เขาไม่เคยได้คะแนนดีเยี่ยมตั้งแต่ประถมจนถึงระดับมหาวิทยาลัย เขาเพียง แต่พอผ่านไปได้เท่านั้น แต่พอออกทำงานแล้ว คว้าความตั้งใจจริง มีความประพฤติดี บากบั่นหมั่นเพียร ไม่หยุดหย่อน หลุยส์ ปาสเตอร์ ได้กลายเป็นบุคคลยิ่งใหญ่ในวงวิชาการอย่างแท้จริง โลกต้องเป็น หนี้เขาเป็นอันมาก ทั้งนี้ได้หมายความว่าคนที่เรียนเก่งในโรงเรียนจะทำงานดี มีความสามารถสูง ในการทำงานควยไม่ได้ เขาอาจเรียนดีทำงานเก่ง และมีความสำเร็จในชีวิตอย่างสูงควยก็ได้

สำหรับลูกนั้น ขอให้ลูกตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุดวิชาแต่ละวิชามีประโยชน์ทั้งนั้น ขอให้ลูก ระลึกไว้เสมอว่า เงินแต่ละบาทนั้นเป็นหยากเหงื่อของพ่อแม่ นักปราชญ์ท่านว่า "คนโง่ไม่มีเวลา ก็เพลินในการหาอาหาร ใส่ปากใส่ท้อง ส่วนคนฉลาดเมื่อมีเวลาก็เพลินในการหาปัญญาใส่สมอง" ปัญญาใส่สมองนั้นใส่เขาไปเถอะไม่มีโทษ ส่วนอาหารใส่ท้องนั้นใส่แต่พอประมาณ พ่อจึงขอให้ลูก นำความรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์อีกอย่าให้ชั้ยหมั่นเพียรถือหลักของพระพุทธเจ้าที่ว่า "คนขยันหมั่น ชีวิตอยู่ใต้วประเสริฐกว่าคนเกียจคร้านที่มีชีวิตอยู่ถึงร้อยปี" ลูกจึงควรคบหากับคนดี เพื่อจะได้ ถ่ายทอดลักษณะที่ดีของเขา คนดีเมื่อเราเข้าใกล้ทำให้เรารู้สึกอยากเป็นคนดี คนสงบเมื่อเรา เข้าใกล้เรารู้สึกอยากสงบ นี่เป็นตัวอย่าง ยังมีคนอื่น ๆ อีกเช่น นางอินทรีราคานี บุตรีของเนห์รู เป็นผู้ที่ขยันขันแข็งมาตั้งแต่ยังเยาว์ และเป็นผลทำให้สามารถดำรงตำแหน่งผู้นำอินเดียไคยาวนาน

พอจึงหวังว่าลูกคงฝึกฝนตนเอง รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ พอขอเตือนลูกว่าในการเรียน
การวางตัว จงอย่าประมาณ "ถึงยังรู้จักทุกคนไหม" คนเราจะชำนาญเพียงใดถ้าประมาณหนักหนาเกินไป
พอขอให้ลูกจงได้รับความคุ้มครองจากกรรมตามสมควรแก่กรรมที่ครอบครัวของเราได้ประพฤตินำ
นั้นด้วย

ด้วยความรักและปรารถนาดี

พ่อของลูก

แบบฝึกหัด

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. วิธีสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นในชีวิตคืออะไรบ้าง
2. ความสำเร็จในชีวิต หมายถึง การบรรลุทุกสิ่งที่คุณปรารถนาไม่ว่าจะมีลักษณะใด และ
ท้ายชีวิตใด ใช่หรือไม่
3. การรู้จักเคารพในความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่นมีประโยชน์อย่างไรบ้าง
4. การหาข้อวิจารณ์ในการตัดสินใจทาง ๆ จะเป็นโทษต่อตนเอง และสิ่งอื่นอย่างไรบ้าง
5. การที่คนเราใช้เวลาพิจารณาตัดสินใจทุกปัญหายิ่งนานเท่าใดก็แสดงว่า เรายิ่งมีวิจารณญาณ
มากขึ้นเท่านั้น ใช่หรือไม่ เพราะเหตุใด

แบบการติดตามโครงการ (สำหรับผู้สอน)

ชื่อผู้ปฏิบัติ.....ชั้น.....
 ชื่อโครงการ.....
 ตรวจสอบโครงการ เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
 ชื่อผู้ตรวจสอบ.....

ลำดับ	ข้อความ	ดีมาก 4	ดี 3	พอใช้ 2	แก้ไข 1	หมายเหตุ
1	การเสริมวัสดุอุปกรณ์.....					
2	การจัดวางบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน.....					
3	การติดต่อประสานงานกับโรงเรียน.....					
4	การปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามขั้นตอน.....					
5	การมีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน.....					
6	การมีความร่วมมือกันภายในกลุ่ม.....					
7	การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการทำงาน.....					
8	การใช้งบประมาณตามโครงการ.....					
9	การใช้ระยะเวลาปฏิบัติงานตามโครงการ.....					
10	การมีความตั้งใจในการทำงาน.....					
รวมคะแนน						

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ปริมาณจาก : การติดตามและประเมินผลศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน กรมการศึกษา
 นอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ 2524

แบบสรุปการประเมินผลโครงการ (สำหรับผู้สอน)

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....
 ชื่อโครงการที่.....
 ทราบสอบเมื่อ.....ผู้ทราสอบ.....
 ผลการทราสอบ.....

ลำดับ	เรื่อง	คะแนน ที่ได้	คะแนน เต็ม	หมายเหตุ
1	การปฏิบัติงาน			
	1.1 ความคิดริเริ่มในการวางโครงการ.....			
	1.2 ความเอาใจใส่ในงาน.....			
	1.3 ทำงานเสร็จตามที่กำหนด.....			
	1.4 มีความร่วมมือกันภายในกลุ่ม.....			
	1.5 ปฏิบัติงานถูกต้องตามขั้นตอน.....			
2	การทราผลงาน			
	2.1 ผลงานที่ทำมีคุณภาพ.....			
	2.2 ผลงานที่ทำมีประโยชน์.....			
	2.3 มีการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างประหยัด.....			
	2.4 มีความคิดสร้างสรรค์.....			
	2.5 เวลาที่ใช้ เหมาะสมกับผลงาน.....			
	รวมคะแนนทั้งหมด			
	เฉลี่ย			

ปริมาณจาก : การประเมินผลและติดตามผล ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง กรมการศึกษา
 นอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ 2524

บัตรกำหนดงาน

1. ให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการ
2. ให้นักเรียนศึกษาเอกสาร กรณียกตัวอย่างที่ครูแจกให้ และศึกษาในหนังสือเรียน สังคมศึกษา หน้า 54 - 63 โดยให้เลขานุการมารับเอกสาร
3. นักเรียนแต่ละกลุ่มประชุมวางแผน แบ่งหน้าที่กันตามเอกสารประกอบหมายเลข (2)
4. ศึกษาสนทนารายในกลุ่มจากเอกสารที่ครูแจกให้
5. ประชุมวางแผนโดยศึกษา ในเอกสารหมายเลข 1, 3, 4

แผนการสอนที่ 2

เวลา 5 คาบ (250 นาที)

หน่วยที่ 2 จริยธรรมกับการพัฒนาจิตใจความกตเวทียอก

1. การประกอบความดี เป็นการกระทำที่ถูกต้องเป็นประโยชน์ ถ้าบุคคลประกอบความดีกัน โค้ชทั่วไปแล้ว ตัวเอง และสังคม จะมีความสุข
2. จิตใจเป็นต้นทุนพฤติกรรมของบุคคล ถ้ามีจิตใจบริสุทธิ์ก็ทำในสิ่งที่เหมาะสมก็จะช่วยให้การกระทำดี การฝึกจิตใจให้บริสุทธิ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น และยังทำให้รู้จักยับยั้งชั่งใจ มีความสำนึกในขอบเขตดี

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายความหมาย และความสำคัญของการประกอบความดี การทำใจให้บริสุทธิ์ และความสะอาดใจเกรงกลัวขอบเขต
2. จำแนกการประกอบกรรมดีที่ถูกต้อง
3. บอกวิธีการทำความดีและการทำใจให้บริสุทธิ์ได้
4. ยกตัวอย่างปัญหาเนื่องจากการขาดจริยธรรมในการพัฒนาจิตใจได้
5. วิเคราะห์ปัญหาการขาดจริยธรรมในการพัฒนาจิตใจได้
6. จัดทำโครงการ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมในค่านิยมจิตใจได้
7. ประเมินผลโครงการที่จัดทำได้
8. สรุปความสำคัญ ประโยชน์ของจริยธรรมที่มีต่อการพัฒนาจิตใจได้

เนื้อหา

1. การประกอบความดี
2. การทำใจให้บริสุทธิ์
3. ความสะอาดใจเกรงกลัวขอบเขต

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ขั้นนำเสนอ (50 นาที)

1.1 แบ่งนักเรียนเป็น 5 กลุ่ม โดยใช้กลุ่มเดิมแก่เลือกประธาน รองประธาน กรรมการ และเลขานุการใหม่

1.2 ครูกระตุ้นความสนใจ โดยให้ดูภาพเกี่ยวกับวิชาเสพทิศ เปรียบเทียบกับภาพส่งเสริมจริยธรรมบรรพชาสามเณร เพื่อให้เปรียบเทียบแสดงความคิดเห็นว่าการกระทำดังกล่าวสิ่งใดน่ากระทำ สิ่งใดก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม มีผลดี ผลเสียอย่างไร

1.3 ครูให้ทุกกลุ่มศึกษากรณีตัวอย่าง เรื่อง "เด็กดีของครู", "มังกรสอนลูก" ให้ทุกกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ว่า สาเหตุที่ทำให้เด็กหญิงในเรื่องนำเงินไปกินเพราะอะไร การกระทำดังกล่าวมีคุณธรรมใด

1.4 ครูให้แต่ละกลุ่มสำรวจปัญหาจริยธรรมในโรงเรียนซึ่งเป็นปัญหาที่ได้รับจากประสบการณ์ เช่น

1.4.1 ปัญหาการไม่ระเบียบวินัย

1.4.2 การไม่ร่วมกันรักษาความสะอาดห้องเรียน

1.4.3 การไม่ตั้งใจเรียน

1.5 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปได้ว่า สาเหตุดังกล่าวเกิดจากการขาดความร่วมมือกันเพื่อทำความดี

1.6 ครูให้ทุกกลุ่มคิดแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนว่าควรกระทำในเรื่องใดบ้าง เช่น

1.6.1 รวบรวมความรู้เรื่องทางไปสู่การปฏิบัติตนเป็นคนดี

1.6.2 ปลูกฝังรักษาความสะอาดห้อง

1.6.3 ฝึกการปฏิบัติธรรม

1.6.4 รวบรวมชมหนังสือในห้องพุทธศาสตร์

1.7 ทุกกลุ่มศึกษาเนื้อหา เรื่อง การประกอบความดี การทำใจให้บริสุทธิ์ ความสะอาดเกรงกลัวทอมาป แล้วร่วมกันพิจารณาแนวทางที่ได้นำเสนอในการพัฒนาคุณธรรม ว่าเรื่องใดที่นักเรียน

สามารถวางโครงการ เพื่อร่วมกันปฏิบัติในการพัฒนาจิตใจเยาวชนในโรงเรียน เช่น ทุกกลุ่ม
เลือกได้ เรื่อง ขอมแซมหนังสือธรรมในห้องพุทธศาสตร์

2. ขั้นกำหนดจุดประสงค์ (20 นาที)

2.1 เมื่อทุกกลุ่มเลือกได้เรื่อง ขอมแซมหนังสือธรรมในห้องพุทธศาสตร์แล้ว
ร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่า จะทำอย่างไรในการขอมแซมหนังสือธรรมในห้องพุทธศาสตร์ เพื่อกำหนด
จุดประสงค์ในการจัดทำโครงการของพวกเราที่จะทำอะไรบ้าง เช่น

2.1.1 จัดทำชั้นวางหนังสือขนาดเล็ก

2.1.2 จัดทำแผ่นบันทึกรายการธรรมะ

2.1.3 รวบรวมบทความ

2.1.4 เขียนป้ายคำขวัญ

2.2 ทุกกลุ่มเสนอโครงการที่จะจัดทำขึ้น รวมทั้งตั้งชื่อโครงการ

3. ขั้นวางแผน

3.1 ครูชี้แจงขั้นตอนในการวางแผนการทำโครงการ และแจกรูปแบบในการเขียน
โครงการให้ เพื่อให้ศึกษาหาข้อมูลในการวางโครงการ (ทั้งเอกสารประกอบหมายเลข 1)

3.2 นักเรียนภายในกลุ่มร่วมกันพิจารณาวางแผนในการดำเนินงาน โดยครูคอย
ให้ความช่วยเหลือ และให้คำแนะนำ โดยใช้คำถามชี้แนะ เช่น

3.2.1 ทำไมจึงต้องทำโครงการนี้

3.2.2 การปฏิบัติงานครั้งนี้จะมีผลคืออย่างไรบ้าง

3.2.3 วัสดุสถานที่ใดในการดำเนินงาน

3.2.4 ใช้เวลาในการปฏิบัติตามโครงการมากน้อยเพียงใด

3.2.5 มีขั้นตอนในการดำเนินงาน และมีวิธีการอย่างไร

3.2.6 ใช้วัสดุอะไรบ้าง

3.2.7 จะต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงานเท่าใด

3.2.8 จะได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งใด ในด้านใดบ้าง

3.3 ทุกกลุ่มเสนอโครงการที่วางแผนทูลครู ครูและนักเรียนร่วมกันพิจารณา
โครงการของแต่ละกลุ่ม

4. ขั้นดำเนินงานตามแผน (100 นาที)

ทุกกลุ่มดำเนินงานตามโครงการที่วางแผนไว้ โดยมีครูติดตามดูแลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด เมื่อมีอุปสรรคใด ๆ เกิดขึ้นจะทอกรวมกันแก้ไข โดยนักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจเอง และเสนอข้อคิดเห็นในการแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้น ครูเป็นเพียงที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ

5. ขั้นประเมินผลงาน (50 นาที)

ทุกกลุ่มรายงานผลการดำเนินงาน และเสนอผลงานให้สมาชิกทุกคนทราบโดยการอภิปราย จักย้ายนิเทศก์ และให้นักเรียนทุกคนวิจารณ์ และให้ข้อเสนอแนะการทำงานของแต่ละกลุ่ม และประเมินว่า โครงการที่กลุ่มของตนจัดทำขึ้นบรรลุจุดหมายหรือไม่ (ดังเอกสารประกอบหมายเลข 3)

การอภิปรายและสรุปผล

ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย สรุปว่า การประกอบความดี การทำใจให้บริสุทธิ์ การมีความละเอียดลออการทำความชั่ว เมื่อบุคคลประกอบความดีกันทั่วไปแล้ว ตัวเองและสังคมจะมีความสุข ซึ่งใช้วิธีการสรุปดังนี้

1. แต่ละกลุ่มตอบคำถาม อภิปราย และสรุปผลภายในกลุ่ม โดยใช้คำถามในเอกสารประกอบหมายเลข 3
2. ตัวแทนกลุ่มรายงานผล
3. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปอีกครั้งหนึ่ง

สื่อการเรียน

1. ภาพเกี่ยวกับรัตนศึกษาเสถียร
2. ภาพการบรรพชาสามเณร
3. กรณียาท่องอย่าง เรื่อง เกียรติของครู มังกรสอนลูก
4. เอกสารประกอบเรื่อง การทำความดี การทำใจให้บริสุทธิ์ การละเอียดลออ
5. หนังสือสังคม ส 402 หน้า 42 - 45

6. รูปแบบการเขียนโครงการ (เอกสารประกอบหมายเลข 1)
7. หน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ (เอกสารประกอบหมายเลข 2)
8. แบบประเมินผลงาน (เอกสารประกอบหมายเลข 3)
9. แบบสังเกตพฤติกรรมการเป็นผู้นำ (เอกสารประกอบหมายเลข 4)

การประเมินผล

1. ประเมินผลจากการตอบคำถาม การอภิปราย
2. การตรวจการปฏิบัติงาน
 - 2.1 ความคิดริเริ่มในการวางโครงการ
 - 2.2 ความสามารถในการทำงาน ความถูกต้อง กับเวลาที่กำหนด
 - 2.3 ความตั้งใจในการทำงาน
3. การตรวจผลงาน
 - 3.1 คุณภาพ และประโยชน์ที่ได้รับ
 - 3.2 ความประหยัคในการเลือกใช้วัสดุ

การประกอบความดี

การทำความดีนั้นทำได้ 3 ทางคือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทางพุทธศาสนา เรียกว่า กุศลกรรมบถ 10 โดยแบ่งเป็นกายกรรม 3 วจีกรรม 4 และมโนกรรม 3 คำว่า กุศล แปลว่า บุญ สิ่งที่ดี กรรม แปลว่า การกระทำ บถ แปลว่า ทาง กุศลกรรมบถ มีความหมายว่า ทางแห่งความดี

กายกรรม 3 มีดังนี้คือ 1. ละเว้นการปลงชีวิต การเบียดเบียน มีเมตตากรุณาช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน 2. ไม่ขโมยของผู้อื่นหรือถือเอาของผู้อื่นที่ตนไม่มีสิทธิ์อันชอบธรรมที่จะได้ครอบครอง 3. ละเว้นการประทุษร้ายในกาย

วจีกรรม 4 มีดังนี้คือ 1. ไม่พูดเท็จ 2. เว้นจากการพูดส่อเสียดอันนำพาถึงความแตกร้าง ของหมู่ชน 3. พูดแต่คำสุภาพอ่อนหวาน 4. ไม่พูดเพ้อเจ้อซึ่งไม่เกิดประโยชน์แก่ใคร ๆ

มโนกรรม 3 มีดังนี้คือ 1. ไม่ครุ่นคิดแต่จะเอาของผู้อื่นที่ตนไม่มีสิทธิ์ 2. ไม่มีจิตคิดร้าย ต่อสัตว์โลกใด ๆ ไม่มีความอาฆาตพยาบาท คิดปรารภณาแต่จะให้สัตว์ทั้งหลายไม่มีการป้องกัน 3. มีความเห็นชอบ คือเชื่อกฎแห่งกรรมเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ เชื่อว่ากรรมดีย่อมให้ผลดี กรรมชั่วย่อมให้ผลชั่ว

การทำจิตใจให้บริสุทธิ์

มนุษย์เรามีทั้งร่างกายและจิตใจ ความสะอาดของร่างกายเป็นสิ่งสำคัญ แต่ความสะอาดของจิตใจก็สำคัญ เพราะในแง่ของความประพฤติจิตใจสำคัญกว่าร่างกาย เพราะเมื่อใจคิดก่อนแล้ว จึงสั่งให้ร่างกายทำตาม คนที่สะอาดทั้งกายและใจนั้นย่อมเป็นคนมีศีลธรรม การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ คือ ทำจิตใจของตนให้หมดจากเครื่องเศร้าหมอง ที่เรียกว่า กิเลส กิเลสแบ่งเป็น 3 ประเภท เรียกว่า อุกุศลมูล คือ โสกะ โทสะ โมหะ ส่วนนิรวณ หมายถึง กิเลสที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี อันได้แก่ ความพอใจในกาม ความขุ่นเคืองชังใจ ความหยาบ ความฟุ้งซ่าน ความดึงเอาใจนิรวณ 5 อย่างนี้ถ้าเกิดขึ้นในใจของใครแล้ว จิตใจจะทำงานไม่ไฉน เพราะจะเป็นอุปสรรคกั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม

วิธีการที่จะทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ก็คือการทำจิตใจให้เป็นสมาธิ โดยการทำจิตใจให้เบาบางจากกิเลส โดยทำจิตใจให้แจ่มใส แสงสว่างไม่มีอารมณ์ขุ่นมัว กรรมวิธีเหล่านี้ทางศาสนาบัญญัติขออย่างรวม ๆ เรียกว่า ภาวนา หมายถึง การฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความสงบ โดยการไม่พิจารณาวิชา ไม่ศึกษาภาคพยายามหาและจองเวร

๐๑๖ ความละเอียดและเกรงกลัวต่อความชั่ว

การที่คนเราไม่ทำความชั่วหรือความผิดตามกฎหมาย หรือระเบียบของโรงเรียนห้ามไว้ อาจมีได้ 2 กรณี คือ 1. กลัวถูกลงโทษและติดตระวาง หรือฉันทะนั้นก็กลัวถูกผู้อื่นติเตียน 2. ละอายต่อความชั่วและเกรงกลัวความชั่ว การละอายต่อความชื่อนั้นทางศาสนา เรียกว่า หิริ การละอายต่อความชั่ว คือ การละเว้นความชั่วเพราะละอายแก่ใจตนเองมีความสำนึกคิดว่า สิ่งนี้เป็นสิ่งชั่วไม่ควรทำการที่ไม่ทำความชั่วมิใช่เพราะกลัวถูกจับหรือกลัวคนเห็น คนที่ขี้ใจหนาทงจริยธรรมนั้นที่ไม่ทำความชั่วมิใช่เพราะกลัวการถูกลงโทษที่มาจากภายนอกแต่เพราะความรู้สึกภายในยังไว้มิใช่เพราะกลัวคนอื่นแต่เพราะตัวเองละอายที่จะเห็นคนทำเช่นนั้น

ส่วนความเกรงกลัวต่อความชื่อนั้นทางศาสนา เรียกว่า โอตตัปปะ คนที่กลัวความชื่อนั้นไม่ยอมทำผิดเพราะกลัวความชั่ว มีใจกลัวตระวางหรือคำติเตียน เขาไม่ทำความชั่วเพราะสิ่งนั้นเป็นความชั่ว ผู้ที่ละอายและเกรงกลัวความชั่ว คือ ผู้ที่เคารพตนเองคนที่ไม่กระทำความผิด เพราะกลัวถูกลงโทษ คือคนที่เคารพกฎหมายแต่คนที่ไม่ทำผิดเพราะละอายแก่ใจตนเองนั้น เป็นคนที่อายของคนที่ไม่มี ความละอายต่อความชั่วย่อมหาทางหลีกเลี่ยงกฎหมายเสมอ ถ้าไม่มีคนเห็นหรือแน่ใจว่าไม่มีใครจับได้ก็ยังคงคิดที่จะทำความชั่วอยู่

หิริโอตตัปปะ เป็นจริยธรรมที่สำคัญที่เรียกว่า โลกบาลธรรมหรือธรรมที่คุ้มครองโลก เป็นหลักที่จะอำนวยสันติสุขให้เกิดขึ้นในโลกได้อย่างแท้จริง ลำพังเพียงกฎหมายอย่างเดียวไม่อาจทำให้สังคมสงบสุขได้ การไม่ทำชั่วนั้นอยู่ที่ตัวเองเป็นสำคัญจึงต้องฝึกฝนปฏิบัติให้เคยชินจะต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจ มีสำนึกขี้ชอบชั่วดี เมื่อเคยฝึกปฏิบัติแล้วการพัฒนาจริยธรรมก็ย่อมเกิดขึ้นได้

กรณีตัวอย่าง
เรื่อง เด็กที่ขอรู

"คือจริงเด็กคนนั้น เลือกอยู่ไหนแหละไม่ซื้อสักที" แม่ค้าวัยกลางคนเจ้าของร้านชำบน
อย่างหงุดหงิด เมื่อเห็นเด็กหญิงยืนเลือกชมอยู่ในถาดไปมาไม่ตัดสินใจเสียทีว่าจะเอาอันไหน
เด็กหญิงซัดมือกลับ มองหน้าคนขายอย่างขสาค ๆ มือที่กำลังเหวี่ยงไว้เปื้อนกลุ่มไปควยหนึ่ง
เธอไม่เข้าใจแม่ค้าเลยทำไมต้องดูเธอทุกครั้งที่มาซื้อของ ให้เงินแล้วยังมาคุ้ยอีก สิ่งที่น่า
แกล้งขายเงินในขณะนั้นคือ ก้นหน้าหลวมตาเธอมือเขียนเขมในถาดไปมา

รู้สึกโล่งอกไปได้เมื่อมีคนซื้อรายใหม่เข้ามาในร้านสองคน แล้วแม่ค้าเดินไปหยิบถุงหรี
ใหม่ปล่อยให้เธอเลือกของเธอไปอย่างมีความสุขต่อไป ชนมุขรู้สึกสวดย ทุกทาทที่แว่นนอยู้สวดย
กระป๋องอมสินเป็นรูปเบ็คการ์ตูนก็สวดย อยากได้ไปหมด หิมอันโน้นมาถึงไว้ก็ทองปลอยเมื่อ
มาเจออีกอัน นี่ถ้าแม่ให้เงินมามากกว่านี้จะซื้อได้หลายอย่าง

ขณะที่สายตามองกระป๋องอมสินที่วางอยู่บนชั้นสูงชันากหัวเขมมือก็เอื้อมไปจะคว้ามาย
แต่ไปติดกระจากโซ่ กลัวจะทำโซ่เขาแตก แล้วจะถูกแม่ที่เอาอีก ซามาสะคุคเข้ากับทาชังที่เขาตั้งไว้
ซึ่งขาวสารพอกก็ เขียบขึ้นบนนั้นแหละโซ่เขาจะไค้ไม่แตก

เทพเธอถวขึ้นบนทาชัง แล้วควากระป๋องอมสิน ห้มาตามราคาแม่ค้าว่า

"อันนี้เท่าไร" ก็เป็นอันทองสะกุงตกใจสุดซิด เมื่อแม่ค้าห้มาห้ทาเขียว ทวาดให้ว่า

"เอาอีกแล้ว ซ้มาบนทาชังอีกแล้ว"

แม่ค้าไม่รองเปล่า ทรงเขามาห้ห้ห้จะไค้แต่ยังมือไว้แล้วกระซากลงมาจากทาชัง สายตา
ทุกคนในร้านจ้องมายังเธอคล้ายจะตำหนิว่าเป็นเด็กค่อ

"เอาทั้งค้มาแล้วไปบ้านไป" แม่ค้าหัวเสีย ทุกอย่างไม่มีเขือโย

เด็กน้อยยืนเหวี่ยงให้แม่ค้า ถือกระป๋องอมสินวิ่งออกจากร้านควยความอาย

แม่ค้าไค้รับเหวี่ยงมาแล้วหันไปมองปรากฏว่าวิ่งหายดับไปแล้ว แม่ค้าอยู่เหวี่ยงอีกครั้งก่อน
จะโยนใส่กระป๋องเก็บเงิน

"แกเอาไปล้มไว้ที่ไหน สองนิกคุชิ" แม่ก็จนเข้าไปทั้งตัวแล้ว เด็กน้อยยังคิดไม่ออกว่า
เงินหายไปไหนสามบาท

ยายเห็นหลานร้องไห้สะอึกสะอื้น ว่าคาญแม่มันนานแล้ว หนไม่ได้ก็เข้ามาห้ามแล้ว
คว้าแขนออกไป

"จะอะไรกันหนักหนา แคทำเงินหาย 3 บาท จะสามวันเชียวหรือ" ยายพูดเสียงสั้น
แล้วชวนนำพามาลงกระโถน

"วันนี้แกไปเล่นกะใครบ้าง นิกคุชิลูก" ยายปล่อยให้ค่อย ๆ คิด

เด็กน้อยนึกเท่าไรก็จำไม่ได้ เพราะตั้งแต่เช้าที่ออกไปเล่นกับเพื่อนวิ่งหล่นหายที่ไหน
ใครเก็บไปแล้วก็ไม่รู้ ได้แต่สายหน้าสะอึกสะอื้นเสียใจ และเสียทัยยิ่งกว่าแม่เสียอีก

วันนี้รู้ดีกว่าแม่คงจะใจดีกว่าวันก่อน คงจะเป็นเพราะมีคามาขอของมาก แม่คงจะไม่คอย
ซีโมโหเหมือนวันก่อน เธอจะหิยจะฉวยอะไรก็ได้

ผู้คนทางเข้าออกมาขอบุญหรือ ขอโน่นขอนั้นแทบไม่หยุด แม่แค่เพียงแต่หันมาชำเลืองบ้างเป็น
บางครั้ง ปล่อยให้เธอหิยโน่นหิยนี้ไปความใจชอบ

วันนี้ยายให้มาสิบบาท ขอขนมบุญหรือ ขอลูกอมแล้ว แม่ก็ยังทอนเงินมาให้อีก 2 บาท คงเป็น
เหรียญออกใหม่จึงไม่ทันสังเกตว่าเป็นเหรียญอะไร

เด็กน้อยรีบออกจากร้านวิ่งไปหาเพื่อนทันที พอพ้นออกมาจากร้านก็คิดว่าตนสาวยายแม่แล้ว
เอาเหรียญสองบาทที่แม่คายทอนเงินมาให้ออกมาดู

แม่จะเป็นโชคที่โผล่มาโดยบังเอิญ แต่ทำให้เธอคิดมากพอสมควร ใจหนึ่งก็อยากได้
อีกใจหนึ่งก็อยากเอาไปคืน ครุเคยสอนว่าอย่าเป็นคนขี้ขลาดขี้ขลาดของคนอื่น

"เด็กดีของครุต้องไม่ขลาดขี้ขลาดของคนอื่นนะคะ" เสียงครุยังแว่วอยู่ในหู

"ของเราเราก็รัก ของเขาเขาก็รักเหมือนกันนะคะ...ใครอยากเป็นเด็กดีของครุบ้าง"

เพื่อน ๆ ในห้องยกมือขึ้นทุกคน เธอก็ยกกับเขาด้วย เพราะอยากเป็นเด็กดีของครุ

สองหูของเด็กน้อยขณะนั้นได้ยินเสียงแว่วของครุว่า "เอาไปคืนเขา" และอีกเสียงหนึ่ง
ก็บอกว่า "ที่ทั้งครุหายยังไม่ใครคืนให้เรื่องอะไรจะเอาไปคืนเขา"

"เอาของคนอื่นที่ไม่ใช่ของเราไปนะคะ ต้องตกนรกลงกระโถนแดง...ใครไม่ยอม
ลงกระโถนแดงบ้างยกมือ"

เธอก็ไม่ยากลงกระหะทองแดงจึงต้องยกมือกับเขาค้วย

"เด็กดีของครู ทองไม่เอาของคนอื่นนะคะ"

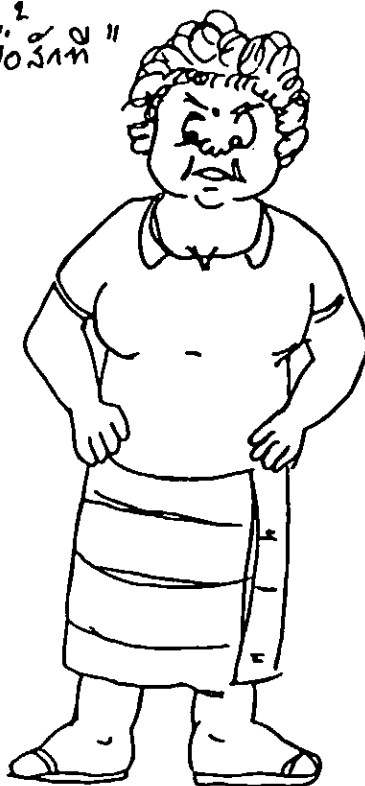
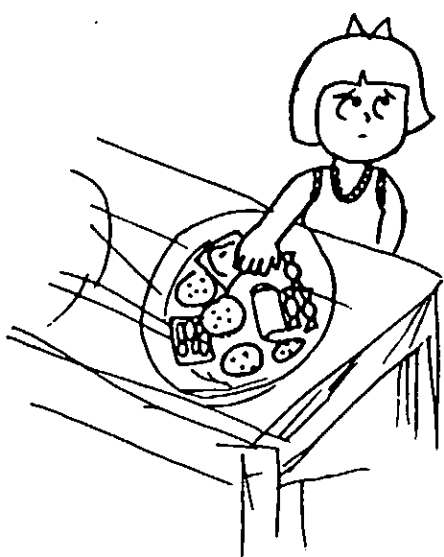
ในที่สุดเด็กน้อยก็ตัดสินใจกลับมาที่ร้านค้าอีกครั้งหนึ่ง

"นา...ๆ...ๆ เมื่อทะกันาทองให้หนูเงิน 2 บาท" เด็กน้อยรู้สึกโล่งอกที่พูดออกไปได้

แม่ค้าที่มานองเห็นเด็กน้อยยื่นเงินให้สองบาทพูดอะไรไม่ออก ตัดสินใจไม่ถูกว่าจะรับหรือไม่รับก็ ดูเหมือนตั้งแต่เปิดร้านมาเพิ่งเห็นและที่คิดมากที่สุด

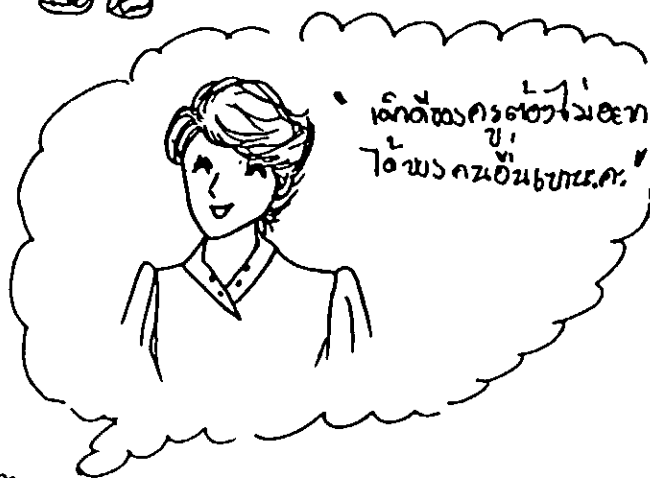
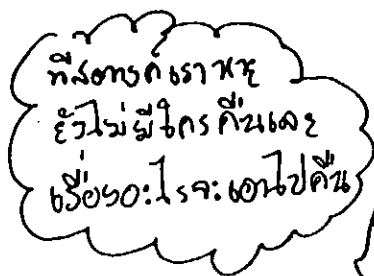
นึกจะอายใจเหลือเกิน เพราะครั้งก่อนเด็กหญิงคนนี้อ้างให้มั่งคั่งก่อน 3 บาทแล้ว ถูกแม่ตี
เสียแพทยา

"ลือชั่วเด็กคนนี้ เลี้ยงดูมันแหละทำไมซื้อผ้าที่ "

"จ:อ:ไรกันนี้กับจ:อ:จ:อ:
ทำเป็นจ:อ:จ:อ: 3 บาท
จ:อ:จ:อ:จ:อ:จ:อ:จ:อ: "

วันอาทิตย์

กรณีตัวอย่าง
เรื่อง มังกรสอนลูก

แต่ก่อนนานมาแล้ว ยังมีชายชราคนหนึ่งแก่มากจนตัวเองก็จำไม่ได้เช่นกันว่า ตัวเองอายุเท่าไร แล้วใบหน้าของแกก็เริ่มเปลี่ยนแปลงปรกติเลือกปาก เกราะสีเงินยวงสะอาดตาของแก บวปกลุณมาจนถึงหน้าอก ร่างกายของแกแข็งแรงมาก ท่ายังไม่เฒ่าทาง ทุกยังไม่หนวกร แกมีลูกหลานเพิ่มบานเพิ่มเมือง แต่แกก็ยังเป็นคนจู้จี้จกจก สิ่งทุกอย่างในบ้าน บินแกก็ตัดสินใจว่า จะเลือกใครคนหนึ่งจากลูกชาย 15 คนของแกมาสืบทอดภรรยาก็จริงเสียที แต่ว่าจะเลือกใครทีละ...

วันนั้น แกก็คิดว่าดีที่สุดแล้ว จึงสั่งให้ลูกชายทั้ง 15 คนมาพบ แล้วแจกเมล็ดคอกไม้ให้ลูก ๆ คนละ 1 เมล็ด หากใครสามารถปลูกเมล็ดที่ขึ้นในท้องสนามจนออกดอกบานสะพรั่ง คนนั้นก็จะได้เป็นมรดกของมรดกของแก ลูก ๆ ใดเมล็ดที่ขึ้นมาแล้ว ก็นำไปปลูกและดูแลอย่างเอาใจใส่

ลูกชายคนเล็กของชายชราคนนั้นชื่อว่า เสี่ยวเหลียงจือ เมื่อใดเมล็ดคอกไม้มาแล้ว แกก็นำไปปลูกในกระถาง รดน้ำเอาใจใส่อย่างดีที่สุดทุกวันทุกคืน แต่เมล็ดที่ขึ้นนั้นก็ยังคงไม่แตกกล้าเสียที เสี่ยวเหลียงจือรู้สึกว่าเขาโศกมาก เวลามาผ่านไปไปอย่างรวดเร็ว ลูกชายคนแรกมาถึงแล้ว ชายชราผู้เป็นพ่อกำหนดว่า วันนี้จะเป็นวันคัดเลือกกระถางคอกไม้ของลูก ๆ ลูกทุกคนทางมุมกระถางคอกไม้ที่ออกดอกบานสะพรั่งอย่างสวยงาม มาใหญ่เป็นพอม เพื่อรอการคัดเลือก

ชายชราเดินตรวจคอกไม้ที่สวยงามในมือของลูก ๆ กวดยี่สิบห้าไม่มีแวบวินาทีที่ร้ายแม่แทนอย แกเดินตรวจจากบุตรชายคนโตมาจนถึงบุตรชายคนที่ 14 โดยมิได้หยุดเลย เมื่อเดินมาถึงเสี่ยวเหลียงจือ บุตรชายคนสุดท้าย ซึ่งยืนถือกระถางเปล่าที่ไม่มีทั้งต้นไม้มและคอกไม้ ชายชราจึงหยุดก็กอดบุตรชายนั้น

เสี่ยวเหลียงจือนำคอกไม้ที่ว่างเปล่ามาถามกับบิดาอย่างสำนึกผิดว่า "พ่อครับ ผมไม่มีคอกไม้สักทีจะให้พ่อ"

ชายชราตอบอย่างยินดีปรีดาว่า "ลูกเอ๋ย สิ่งที่เจ้ามอบให้พ่อนั้น มีค่ามากกว่าคอกไม้สักมากมายนัก"

"อะไรครับ"

"ความซื่อสัตย์"

เรื่องราวมันเป็นอย่างไรกันแน่

ชายชราจึงเปิดเผยความลับต่อลูก ๆ ว่า พี่แท้เมื่อก่อนที่ทนแกลง ๆ นั้น เป็นเมื่อก่อนที่นำไปควั่นสุกแล้ว ดังนั้นมันจะออกเป็นต้นไม้ผลิออกสวยงามนั้น ล้วนเป็นเมื่อก่อนจากหอน ไม่ใช่เมื่อก่อนที่ผู้เป็นพ่อแจกให้ ออกไม้พวกนั้นเป็นสักขีพยานยืนยันความไม่ซื่อตรงของเขา

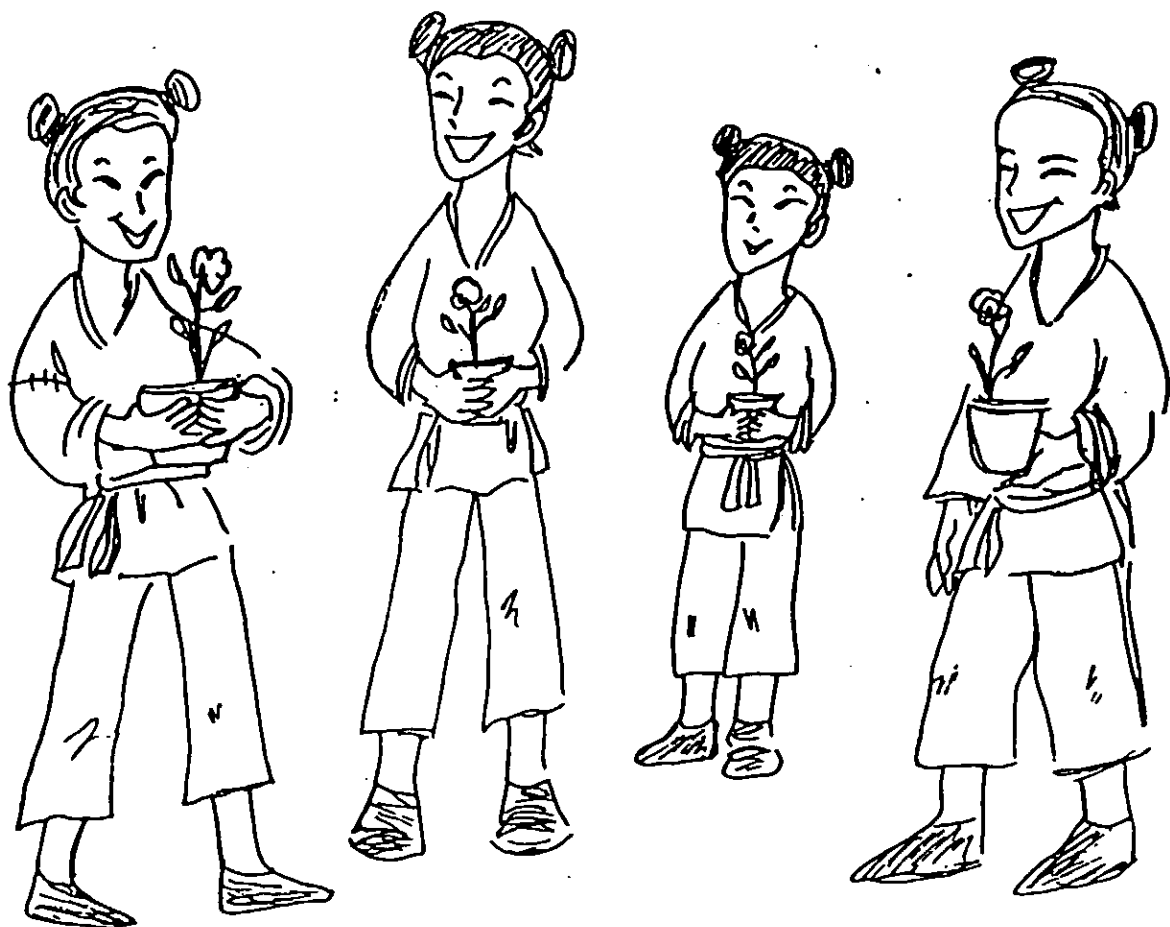
สุดท้ายชายชราจึงกล่าวอบรมลูก ๆ ขึ้นว่า "ขอให้ลูก ๆ จงเป็นคนซื่อตรงเถิด ความซื่อตรงเป็นคุณสมบัติล้ำค่าของคนเรา"

๒ ข้าราชการที่เมตตาประชาชน
 กณละ ๑ เมล็ด หากใครปลูก
 ได้เสร็จออกมา ก็จะได้รับมรดกจากท่าน

"សាកល្បងបែបនេះទៅ ប្រាកដថាបានល្អណាស់" លោ

แบบฝึกหัด

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. ความละเอียด และเกรงกลัวต่อความชั่วคืออะไร
2. ข้อความที่ว่า "กฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคม แต่กฎหมายเพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถทำให้สังคมสงบสุขได้" หมายความว่าอะไร ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะอะไร
3. การประกอบความดี ทำได้กี่ทาง อะไรบ้าง ท่านคิดว่า การประกอบความดี ทางใดยากที่สุด เพราะอะไร
4. หลักที่จะช่วยให้จิตใจบริสุทธิ์อะไรบ้าง
5. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ประโยชน์ต่อตนเองอย่างไรบ้าง

บัตรกำหนดงาน

1. ให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ
2. ให้นักเรียนศึกษาเอกสาร กรณีตัวอย่างที่ครูแจกให้ และศึกษาในหนังสือเรียน สังคมศึกษา หน้า 35 - 38 โดยให้เลขานุการมารับเอกสาร
3. นักเรียนแต่ละกลุ่มประชุมวางแผน แบ่งหน้าที่ตามเอกสารประกอบหมายเลข 2
4. ศึกษาค้นคว้าภายในกลุ่มจากเอกสารที่ครูแจกให้
5. ประชุมวางแผน โดยศึกษาในเอกสารหมายเลข 1, 3, 4

แผนการสอนที่ 3

เวลา 5 คาบ (250 นาที)

หน่วยที่ 3 จริยธรรมกับการพัฒนาสังคมความคิดรวบยอด

การมีส่วนร่วมกิจกรรมด้วยความเสียสละและรับผิดชอบ จะทำให้บุคคลนั้นได้รับความรักและไว้วางใจ และสิ่งสำคัญจะต้องมีจิตใจที่มีความซื่อสัตย์อย่างแท้จริงด้วย จึงจะทำให้สังคมเป็นสุข

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกความหมายของการเสียสละ และความรับผิดชอบต่อ
2. เสนอพฤติกรรมที่แสดงการเสียสละต่าง ๆ ได้ถูกต้อง
3. วิเคราะห์ผลที่เกิดจากการเสียสละ ความรับผิดชอบต่อพัฒนาตนเองและสังคมได้
4. เสนอแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดจากการขาดจริยธรรมในการพัฒนาจิตใจได้
5. จัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมจริยธรรมทางจิตใจได้
6. ประเมินผลโครงการที่จัดทำได้
7. สรุปความสำคัญของจริยธรรมต่อการพัฒนาทางจิตใจได้

เนื้อหา

1. ความเสียสละ
2. ความรับผิดชอบต่อ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ขั้นนำเสนอ (50 นาที)

1.1 แบ่งนักเรียนเป็น 5 กลุ่ม โดยใช้กลุ่มเดิม แต่เปลี่ยนประธาน รองประธาน

กรรมการ เลขานุการใหม่ พร้อมทั้งแจกเอกสารประกอบหมายเลข 2 เพื่อชี้แจงให้ทราบว่า หน้าที่ของแต่ละคนจะทำอะไรบ้าง

1.2 ครูกระตุ้นความสนใจโดยให้ภาพ เด็กพิจารณาสิ่งของมาวิเคราะห์ช่วยชาวใต้ พร้อมทั้งสนทนากับนักเรียนว่า ได้คิดในค่านิยมธรรมเรื่องใด และศึกษาเรื่องคนไทยตัวอย่าง

1.3 ครูให้ทุกกลุ่มศึกษาเอกสารประกอบเรื่อง ความเสียสละ และความรับผิดชอบ ให้ทุกกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ว่า การที่บุคคลขาดการเสียสละ ไม่รับผิดชอบเพราะอะไร ทุกกลุ่มเสนอคำตอบของกลุ่ม เช่น

1.3.1 ขาดความร่วมมือกัน

1.3.2 มีความเห็นแก่ตัว

1.4 ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปได้ว่า สาเหตุที่ทำให้บุคคลขาดการรู้จักเสียสละ และความรับผิดชอบ

1.5 ครูให้ทุกกลุ่มคิดแนวทางในการจะพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนว่าควรกระทำในเรื่องอะไรบ้าง เช่น

1.5.1 รับผิดชอบหนังสือที่ใช่แล้ว

1.5.2 พัฒนาริเวนท์ที่ร่วมกัน เช่น ถนน

1.6 ทุกกลุ่มศึกษาเนื้อหาเรื่อง การเสียสละ ความรับผิดชอบ แล้วร่วมกันพิจารณาแนวทางที่ได้เสนอในการพัฒนาคุณธรรม ว่าเรื่องใดนักเรียนสามารถวางโครงการเพื่อร่วมกันปฏิบัติในการพัฒนาสังคมได้ เช่น ทุกกลุ่มเลือกได้ เรื่อง การรับผิดชอบหนังสือ

2. ขั้นกำหนดจุดประสงค์ (20 นาที)

2.1 เมื่อทุกกลุ่มเลือกได้เรื่อง การรับผิดชอบหนังสือ แล้วร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่า จะทำอย่างไรในการรับผิดชอบหนังสือ เพื่อกำหนดจุดประสงค์ในการจัดทำโครงการของตนว่า จะทำอะไรบ้าง เช่น

2.1.1 จัดทำโปสเตอร์รณรงค์การรับผิดชอบ

2.1.2 อบรมในการใส่หนังสือ

2.1.3 ขอมแซมหนังสือ

2.2 ทุกกลุ่มเสนอโครงการที่จะจัดทำขึ้น รวมทั้งตั้งชื่อโครงการ

3. ชั้นวางแผน (30 นาที)

3.1 ครูแจ้งขั้นตอนในการวางแผนทำโครงการ และแจกรูปแบบในการเขียนโครงการให้ เพื่อให้นักศึกษาหาข้อมูลในการวางแผนโครงการ (ดังเอกสารประกอบหมายเลข 1)

3.2 นักเรียนภายในกลุ่มร่วมกันพิจารณาวางแผนในการดำเนินงาน โดยครูคอยให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ โดยใช้คำถามชี้แนะ เช่น

- 3.2.1 ทำไมจึงต้องจัดทำโครงการนี้
- 3.2.2 การปฏิบัติงานครั้งนี้จะมีผลดีอย่างไรบ้าง
- 3.2.3 ใช้สถานที่ใดในการดำเนินงาน
- 3.2.4 ใช้เวลาในการปฏิบัติตามโครงการมากน้อยเพียงใด
- 3.2.5 มีขั้นตอนในการดำเนินงาน และวิธีการอย่างไร
- 3.2.6 ใช้วัสดุอะไรบ้าง
- 3.2.7 จะต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงานเท่าไร
- 3.2.8 จะได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งใด ในด้านใดบ้าง

3.3 ทุกกลุ่มเสนอโครงการที่วางแผนต่อครู ครูและนักเรียนร่วมกันพิจารณาโครงการของแต่ละกลุ่ม

4. ชั้นดำเนินงานตามแผน (100 นาที)

ทุกกลุ่มดำเนินงานตามโครงการที่วางแผนไว้ โดยมีครูติดตามดูแลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด เมื่อมีอุปสรรคใด ๆ เกิดขึ้นจะต้องร่วมกันแก้ไข โดยนักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจเอง และเสนอข้อคิดเห็นในการแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้น ครูเป็นเพียงที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ

5. ชั้นประเมินผลงาน (50 นาที)

ทุกกลุ่มรายงานผลการดำเนินงาน และเสนอผลงานให้สมาชิกทุกคนทราบ โดยการอภิปราย จัดป้ายนิเทศ และให้นักเรียนทุกคนวิจารณ์ และให้ข้อเสนอแนะการทำงานของแต่ละกลุ่ม และประเมินผลว่า โครงการที่กลุ่มของตนจัดทำขึ้นบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ (ดังเอกสารประกอบหมายเลข 3)

การอภิปรายและสรุปผล

ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย สรุปว่า การมีความเสียสละ และความรับผิดชอบ จะช่วยให้ได้รับความรักและไว้วางใจ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่พร้อมด้วยความเสียสละ จะช่วยให้สังคมเป็นสุข ในการสรุปใช้วิธีการดังนี้

1. แต่ละกลุ่มตอบคำถาม อภิปราย และสรุปผลภายในกลุ่ม โดยใช้คำถามในเอกสาร ประกอบหมายเลข 3
2. จัดแทนกลุ่มรายงานผล
3. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปอีกครั้ง

สื่อการเรียนรู้

1. ภาพการบริจาคสิ่งของจากเด็กพิการ
2. เอกสารประกอบเรื่อง ความเสียสละ ความรับผิดชอบ
3. รูปแบบการเขียนโครงการ (เอกสารประกอบหมายเลข 1)
4. หมายฝ่ายต่าง ๆ (เอกสารประกอบหมายเลข 2)
5. แบบประเมินผลงาน (เอกสารประกอบหมายเลข 3)
6. แบบสังเกตพฤติกรรมความเป็นผู้นำ (เอกสารประกอบหมายเลข 4)

การประเมินผล

1. ประเมินจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น
 - 1.1 การตอบคำถาม
 - 1.2 การอภิปราย
 - 1.3 การให้ข้อเสนอแนะ
2. การตรวจการปฏิบัติงาน
 - 2.1 ความคิดริเริ่มในการวางโครงการ
 - 2.2 ความสามารถในการทำงาน ความถูกต้อง กับเวลาที่กำหนด
 - 2.3 ความตั้งใจในการทำงาน

3. การทรวางงาน

- 3.1 คุณภาพและประโยชน์ที่ได้รับ
- 3.2 ความประหยัคในการเลือกใช้วัสดุ

เอกสารประกอบการเรียน

การเสียสละ

การเสียสละ หมายถึง การให้อะไรบางอย่างแก่คนที่ควรให้ โดยผู้ให้ไม่หวังในผลประโยชน์ตอบแทน แต่การให้แก่คนที่ไม่ควรให้ ไม่ถือว่าเป็นการเสียสละ เช่น คนขี้เหล้ามาขอเงินเพื่อไปซื้อเหล้ากินต่ออีกขณะที่เมามากแล้ว ไม่ถือว่าการให้เงินนั้นเป็นการเสียสละ การเสียสละ คือ การละความเห็นแก่ตัว การให้ที่หวังจะได้ผลประโยชน์กลับมาสู่ตัวนั้นเป็นการลงทุนมากกว่าเสียสละ การเสียสละอยู่ที่เจตนาขณะที่ให้ว่า ไม่คิดหวังคืน

การเสียสละ ทำได้หลายทาง ได้แก่ ทางกาย ทางวาจา ทางปัญญา ทางกำลังทรัพย์ และทางใจ

การเสียสละทางกาย ได้แก่ การช่วยกันกำลังกาย เช่น การช่วยทำความสะอาดโรงเรียน การช่วยงานสาธารณประโยชน์ การเสียสละทางวาจา เป็นการให้คำแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ แก่ผู้อื่นในส่วนที่เราสามารถทำได้ เช่น การแนะนำผู้มีปัญหาชีวิต การเสียสละทางกำลังปัญญา โดยการแสดงความคิดเห็นตรงไปตรงมาช่วยโน้มน้าวมลทินความซื่อตรง การเสียสละกำลังทรัพย์ โดยการแบ่งปันทรัพย์สินเงินทองหรือสิ่งของเพื่อสาธารณกุศลตามที่กำลังทรัพย์จะให้ได้ การเสียสละทางใจ เป็นการให้กำลังใจ โดยถือหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

การเสียสละมีตั้งแต่ระดับต่ำ ระดับกลาง จนถึงระดับสูง ซึ่งจะทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า จึงควรฝึกฝนตนเองให้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อถึงคราวที่จะต้องทำก็จะเป็นการยากที่จะทำ

ความรับผิดชอบ

คนที่มีความรับผิดชอบ คือ คนที่ตั้งใจปฏิบัติภารกิจในหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่พึงประสงค์ด้วยความเพียรพยายาม และยอมรับผลของการกระทำนั้นไม่ว่าจะเป็นความชอบหรือความผิด โดยเต็มใจไม่หลีกเลี่ยง หน้าที่ หมายถึงงานหรืออาจเป็นบทบาทฐานะที่ตนเป็นที่ต้องแสดงในการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ เช่น คนทุกคนตั้งแต่เกิดมา ก็มีฐานะเป็นคน เป็นลูก เป็นหลาน เป็นพี่เป็นน้อง เขาก็จะมีหน้าที่ของตนเอง พ่อพ่อแม่ จักต้องทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ บุคคลจึงต้องมีหน้าที่ของรับผิดชอบ ทั้ง 2 ทาง คือ

1. รับผิดชอบต่อตนเอง

2. รับผิดชอบต่อสังคม

การรับผิดชอบต่อตนเอง ต้องรู้จักรักษาร่างกาย ชีวิต สุขภาพ ทรัพย์สิน และเกียรติยศชื่อเสียงของตนด้วยวิธีชอบธรรม เวลาเป็นเด็กทารกจะมีผู้ใหญ่คอยรับผิดชอบ แต่พอโตเป็นผู้ใหญ่ จะต้องเป็นสิ่งที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบ การหัดรับผิดชอบมาตั้งแต่เด็กจะมีผลทำให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม

การรับผิดชอบต่อสังคม อาจมีทั้งลักษณะในวงแคบ คือ รับผิดชอบต่อคนในครอบครัว วงศ์วานญาติ มิตรสหาย ส่วนในวงกว้าง คือ รับผิดชอบต่อบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งงานส่วนรวมที่เป็นงานระดับชาติ ระดับโลก

การขาดความรับผิดชอบในหน้าที่นอกจากจะทำให้งานส่วนของตนไม่สำเร็จแล้ว ยังมีผลทำให้งานส่วนรวมหยุดชะงัก ดังนั้นบุคคลที่มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง และสังคมจะต้องรับผิดชอบต่อตนเองก่อนลงมือทำ ขณะกำลังทำอยู่ และหลังจากทำแล้ว จะซักอันใดอันหนึ่งเสียมิได้ จึงจะเรียกว่า เป็นคนที่มีความรับผิดชอบอย่างแท้จริง

คนไทยตัวอย่างปีพ.ศ.2531

ทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีพระราชทานพระราชวโรกาสให้นางนงโกษ วงศ์ตระกูล นายจอม นักทอง นายชัยวัฒน์ แข่งขัน และนายพรหม ทักตร์จันทร์ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกออกจากรดนิทรรศการนำใจให้เป็นคนไทยตัวอย่างเข้าเฝ้ารับพระราชทานโล่เกียรตินิยมและเงินรางวัล เมื่อวันที่ 2 ธ.ค. นี้ เวลา 15.30 น.

ณ ศาลาศิตาธิปไตย

นางนงโกษ วงศ์ตระกูล ประธานชุมชนวัดไผ่เงินและชุมชนแออัด เขตยานนาวา วัย 54 ปี สุภาพสตรีหนึ่งเดียวคนหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นบุคคลที่มีผลงานดีเด่น เป็นคนไทยตัวอย่างเป็นผู้มีความสามารถในการเชิงพัฒนาชุมชนวัดไผ่เงินให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่อาศัยจนได้รับการยกย่องให้เป็นชุมชนดีเด่นในเขตยานนาวา

พี่ทำงานให้ชุมชนในฐานะที่เป็นคนหนึ่งที่อยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในชุมชนเดียวกัน ก็ช่วยเหลือกันไป เราอยู่กันแบบชนบท ใครมีเงินช่วยเงิน ใครไม่มีเงินก็ช่วยแรงงาน ช่วยเหลือกันไปตามกำลังของแต่ละคน แต่เมื่อเราเห็นความดี ให้รางวัลเราก็คือใจ ภูมิใจมากที่จะได้รับพระราชทานโล่เกียรตินิยมจากสมเด็จพระเทพฯ นางนงโกษเปิดเผยถึงความรู้สึก

นายชัยวัฒน์ แข่งขัน ผู้ปกครองนิคมแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นนิคมโรคเรื้อรังที่มีประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศ กล่าวถึงอุดมการณ์ในการทำงานของเขาว่า

"ผมพอใจแล้วที่โค้ชช่วยเหลือเพื่อผมจะได้ฝึกทุกซัปดาห์ รู้สึกภูมิใจเมื่อได้มีโอกาสส่งเคราะห์ผู้ป่วยในชุมชนทั้งทางค่านักบุญและจิตใจ เห็นเขามีความสุขผมก็สุขด้วย"

นายชัยวัฒน์ ผู้ปกครองนิคมแม่อาววัย 47 ปี โค้ชทำคุณประโยชน์แก่ชุมชนนิคมแม่อาวด้วยความวิริยะ อุตสาหะ ยาวนานถึง 6 ปีแล้ว "ผมพยายามให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งทางค่านักบุญและจิตใจ"

กรณีตัวอย่าง
เรื่อง ผู้เสียสละ

ครูผู้เสียสละชาวอเมริกัน 5 คน บังคับให้มาลงป่าคงคิง บริเวณเทือกเขา
ซุนสถาน มุ่งโอบอุ้มกลุ่มชนเผ่าน้อยท้องเหลืองของไทย ที่มีชนประเพณีเป็นของตนเอง ซึ่งนับวัน
แทบจะสูญพันธุ์ ในรอคทนจากห้วงทุกข์จากไซปา มาเลเซีย และภัยโศกนาฏกรรม เพื่อให้เขาเหล่านั้น
สู่ความเป็นอยู่แบบอารยชน

นายบุญยืน สุขเส้นต์ หรือ มร.บุญจีน อาร์ดอง วัย 36 ปี ชาวอเมริกันเลือกผสม
อินเดียนแดง หัวหน้าครอบครัวมิชชันนารี โค้ชมาทำการศึกษาคนควาชนประเพณีท้องเหลือง
ของไทย โดยครูนักสู้ชีวิตจะเฝ้าทางวาสนาภรรยาสอนหนังสือแก่ลูก ๆ และทำหน้าที่เป็นพยาบาล
มีท้องเหลือง ครูบุญยืน สุขเส้นต์ โค้ชเพื่อชีวิตสอนให้กลุ่มเผ่าน้อยมีความรู้ มีการพัฒนาทั้งร่างกาย
จิตใจ มีคุณภาพชีวิตอย่างมีคุณค่า เข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม ทำคุณประโยชน์พัฒนาสังคม
ทรัพยากรบุคคลของชาติอีกด้วย

แบบฝึกหัด

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. ทำไมคนเราที่อยู่รวมกันในสังคมจึงควรรู้จักการเสียสละ เพราะอะไร
2. การเสียสละกับการให้ เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
3. การเสียสละทำได้ทางใดบ้าง
4. ทำไมบุคคลจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม
5. ความรับผิดชอบต่อความหมายคำว่าอะไร

บัตรกำหนดงาน

1. ให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการ
2. ให้นักเรียนศึกษาเอกสาร กรณีตัวอย่างที่ครูแจกให้ และศึกษาในหนังสือสังคมศึกษา หน้า 42, 58 โดยให้เลขานุการมารับเอกสาร
3. นักเรียนแต่ละกลุ่มประชุมวางแผน แบ่งหน้าที่กันตามเอกสารประกอบหมายเลข 2
4. ศึกษาค้นคว้าในภายในกลุ่มจากเอกสารที่ครูแจกให้
5. ประชุมวางแผนโดยศึกษาในเอกสารหมายเลข 1, 3, 4

ประวัติย่อของผู้นี้

ชื่อ นางสาวปราณี ช่อสกุล วัฒนาฉิมกุล

เกิดวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2498

สถานที่เกิด อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 19/1 หมู่ 9 ต.หนองออก

อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี 70110

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 1

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนราชินีบูรณะ อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2518 เติบโตขึ้นศึกษา จากโรงเรียนดาราราษฎร์ จ.สมุทรสงคราม

พ.ศ. 2520 ปกศ.สูง จากวิทยาลัยครูนครปฐม จ.นครปฐม

พ.ศ. 2526 ค.บ. จากวิทยาลัยครูนครปฐม

พ.ศ. 2532 กศ.ม. (การมัธยมศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร